

მუსიკა

სახელმძღვანელო

9

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

კვილარ ალიევი

აზერბაიჯანელი ხალხის სამართო ეროვნული ლიდერი

ოქტაი რაჯაბოვი, ნაზიმ ქიაზიმოვი,
რამილ გასიმოვი

მ უ ს ი კ ა 9

სახელმძღვანელო

საერთო- საგანმანათლებლო სკოლების
მე- 6 კლასისათვის

ამ გამოცემასთან დაკავშირებული გამოხმაურებები, შენიშვნები და
წინადადებები გთხოვთ გამოაგზავნოთ შემდეგ ელექტრონულ
მისამართზე: tahsil_az@yahoo.com და derslik@edu.gov.az
წინასწარ გიხდით მადლობას თანამშრომლობისათვის!

ბაქო – 2017

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ძველი მუსიკალური ინსტრუმენტები - ყოველი ხალხის სულიერი ფასეულობაა

1 -ლი თემა. აზერბაიჯანის ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - თარი	8
2 -ე თემა. თარი და სიმფონიური ორკესტრი	11
მე - 3 თემა. აზერბაიჯანის ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - ქამანჩა	14
მე - 4 თემა. ქამანჩა და სიმფონიური ორკესტრი	16
მე - 5 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - კანონი (განუნი)	18
მე - 6 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - საზი	21
მე - 7 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - უდი (ლიუთნია)	24
მე - 8 თემა. მუსიკალური ინსტრუმენტი - გარმონი	27
მე - 9 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - ბალაბანი	30
მე - 10 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - ზურნა	33
მე - 11 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი -სალამური (ტუტეკი)	36
მე - 12 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი -ნადარა	39
მე - 13 თემა. აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი -დეფი (დაირა), გავალი (ტამბურინი), დუმბეკი (ნადარა)	42

**აზერბაიჯანული მუსიკალური
ტაძრები და მუსიკალური კულტურა**

მე - 14 თემა. აზერბაიჯანის სახელმწიფო ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრი	46
მე - 15 თემა. ოპერა «შაჰსენემი» და რუსი კომპოზიტორი რეინჰოლდ გლიერი	49
მე - 16 თემა. პირველი აზერბაიჯანული ოპერა თანამედროვე თემაზე	52
მე - 17 თემა. აზერბაიჯანის მუსლიმ მაგომაევის სახელობის სახელმწიფო ფილარმონია	55
მე - 18 თემა. აზერბაიჯანის უზეირ ჰაჯიბეილის სახელობის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი.	58
მე - 19 თემა. აზერბაიჯანის სახელმწიფო გუნდის კაპელა	61
მე - 20 თემა. აზერბაიჯანის ყარა ყარაევის სახელობის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი.	64

**აზერბაიჯანული მუსიკალური კულტურა
და მუსიკალური კოლექტივები**

21 -ე თემა. აზერბაიჯანის სახელმწიფო მუსიკალური თეატრი.	68
22 -ე თემა. დამსახურებული კოლექტივი, აზერბაიჯანის საიდ რუსტამოვის სახელობის ხალხური ინსტრუმენტების სახელმწიფო ორკესტრი	71
23 -ე თემა. აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების	

ანსამბლი	74
24 -ე თემა. კამერულ- ინსტრუმენტალური ანსამბლი «დან ულდუზუ».	77
25 -ე თემა. საბავშვო გუნდი «ბანოვმა»	81
სასიმლერო რეპერტუარი	85
კლასგარეშე სიმღერების გაკვეთილები	91
აზერბაიჯანელი კომპოზიტორების შემოქმედების ნიმუშები კლასგარეშე მუსიკალურ სადამოებში, ვიქტორინებში და სასკოლო მუსიკალურ კლუბებში გამოსაყენებლად	120

**ძველი მუსიკალური
ინსტრუმენტები -
ყოველი ხალხის სულიერი
ფასეულობაა**

აზერბაიჯანის ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - თარი

მეჰრიბან ალიევა

აზერბაიჯანელ ხალხს, რომელსაც გააჩნია უძველესი მუსიკალური კულტურა, გააჩნია უამრავი მუსიკალური ინსტრუმენტები, სასწაულებრივი ჟღერადობის ტემბრებით. ყველა მათი მცდელობების მიუხედავად, ვინც, მიითვისა ეს მუსიკალური ინსტრუმენტები, და მსოფლიოში წარადგენს თავისი სახელით, თარი, ქამანჩა, კანონი, ტანბური, გოფუზი, საზი, უდი (ლიუთნა), გოშანადარა, დუმბეკი (ნადარა), ბალაბანი, ზურნა, გარაზურნა (შავი ზურნა), ტუტეკი (სალამური), ნეი (სალამური, დუდუკი), გავალი (ტამბურინი, დაირა) და სხვა მუსიკალური ინსტრუმენტები დღევანდელ დღემდე ეკუთვნის აზერბაიჯანელ ხალხს. აზერბაიჯანის პირველი ლედის, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მილი მეჯლისის დეპუტატის, ჰეიდარ ალიევის ფონდის პრეზიდენტის და აზერბაიჯანული კულტურის ფონდის პრეზიდენტის, UNESCO და ISESCO კეთილი ნების ელჩის ქალბატონ მეჰრიბან ალიევას დაუღლე შრომისა და მცდელობების წყალობით, ძველი აზერბაიჯანული მუსიკალური ინსტრუმენტები, როგორც ჩვენი მუღამები და აშულური მუსიკა, აღიარებულნი იყვნენ მსოფლიოს კულტურული ორგანიზაციების მიერ, დადასტურებული იყო მათი

კუთვნილება აზერბაიჯანელი ხალხისადმი.

უძველესი მუსიკალური ინსტრუმენტების სახელწოდება გხვდება ჩვენი კლასიკოსების შემოქმედებაში. ნიჰამი განჯევის პოემაში «ისკანდერნამე» მუსიკალური ინსტრუმენტი თარი მოიხსენიება ასე:

*მგოსანო, ერთი ღამე მაინც
დაგვიკარი თარზე,
და ე მომგვარე მომგვარო სუფევა,
რასაც სიცოცხლე მჩუქნის*

სიტყვა «თარი» წარმოიქმნა სიტყვისგან «დარამალი» - სგან (დავარცხნა). აზერბაიჯანულ ენაზე სიტყვა «თარი» განიმარტება როგორც «თელი», «საპი» (სიმი).

მოვესმინოთ სიმღერას

ნაწყვეტი მულამიდან «ჩახარგიახი»

მირზა სადიხ
(სადიხჯანი)

შექმნილია ძველი მუსიკალური ინსტრუმენტების და მრავალი საუკუნის მანძილზე ფორმირებული მუსიკალური ინსტრუმენტი თარი, რომელიც XIX საუკუნეში გაუმჯობესებული იყო თარზე დამკვრელის მირზა სადიხის ასად ოღლუს (სადიხჯანის) მიერ, საფუძველზე. მის ფორმაში და შემადგენლობაში შეტანილი იქნა ცვლილებები. სადიხჯანის მიერ შეცვლილი იქნა ასევე თარის ხელში ჭერის წესი, მან აწია იგი მუხლებიდან და მიიჭირა მკერდზე, ასევე გაზარდა სიმების რაოდენობა 5 - დან 11 - მდე. ზუსტადაც სადიხჯანის მიერ გაუმჯობესებული თარი ფართოდ გავრცელდა კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში.

შევსწავლოთ ახალი სიმღერა

OXU, TAR (დაუკარ, თარო)

საიდ რუსტამოვის მუსიკა,
მიქაილ მუშვიგის სიტყვები

I

Oxu, tar! Oxu, tar!
Səsindən ən gözəl şeir dinləyim.
Oxu, tar! Oxu, tar!
Nəğməni od tutub alışan
Ruhuma, qəlbimə çiləyim.
Oxu, sevgim mənim,
Oxu, arzum mənim,
Oxu, ürəyim.
Oxu, tar! Oxu, tar!
Səni kim unudar?!
Oxu, tar! Oxu, tar!

II

Oxu, tar! Oxu, tar!
Ey ana yurdumun şirin şərbəti.
Oxu, tar! Oxu, tar!
Bakımın, Gəncəmin,
Şəkimin, Şirvanımın
Alovlı sənəti.
Milim, Muğanımın,
Şuşam, Naxçıvanımın
Şərəfi, şöhrəti!
Oxu, tar! Oxu, tar!
Səni kim unudar?!
Oxu, tar! Oxu, tar!

1 -ე თემა.

მიქაილ მუშვიგი

III

Ey böyük xalqımın şirini, şərbəti,
Alovlu sənəti, ülvi məhəbbəti.
Ey tarçı, çal, oxu, könlümü al, oxu,
Vur sazı sinənə, çal, aşiq, çal, oxu,
Qəlbimi al, oxu.
Oxu, tar! Oxu, tar!
Səni kim unudar?!
Oxu, tar! Oxu, tar!

სახალხო არტისტი კომპოზიტორი საიდ რუსტამოვი, სახალხო არტისტი, მომღერალი გიულ ალა მამედოვი და სახალხო ინსტრუმენტების ორკესტრი

კითხვები

1. რომელ ძველ აზერბაიჯანულ მუსიკალურ ინსტრუმენტებს იცნობ შენ?
2. ვინ გააუმჯობესა მუსიკალური ინსტრუმენტის თარის ფორმა და აღნაგობა?
3. როგორ მოიხსენიებს ნიზამი განჯევი თავის პოემა «ისკანდერნამე»-ში თარს?

დავალებები: რომელი ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტებისაგან შედგება მულამის ტრიო და ძირითადად რომელი მუსიკალური ინსტრუმენტის თანხლებით სრულდება მულამი? მოყევი ამის შესახებ.

TAR VƏ SIMFONİK ORKESTR

გენიალური აზერბაიჯანელი კომპოზიტორი უზეირ ჰაჯიბეილი, ეხება ტექნიკური შემსრულებლის შესაძლებლობებს, მუსიკალური ინსტრუმენტის თარი განსაკუთრებულ ხმას, იძახდა: «თარი - ყველაზე ფასეული და მნიშვნელოვანია ყველა ინსტრუმენტთან, შეუძლია გააუმჯობესოს აღმოსავლური მუსიკალური განათლება». მართალია თარი სოლო ინსტრუმენტია, ამავე დროს თარი პირველად მსოფლიო მუსიკის ისტორიაში

სახალხო არტისტი, თარზე დამკვრელი რამიზ გულიევი და სიმფონიური ორკესტრი

იყო გახმოვანებული გამოჩენილი კომპოზიტორის უზეირ ჰაჯიბეილის სიმფონიურ ორკესტრთან შემადგენლობაში. ეს მოვლენა მოხდა 1908 წლის 25 იანვარს კომპოზიტორის «ლეილა და მეჯუნის» ოპერის პრემიერაზე, დღემდეც თარის აკომპონირებით სრულდება მუსიკალური ნაწარმოებების ნაწყვეტები, რომელსაც ასრულებს მომღერალი მონოლოგის სახით ვოკალურ პარტიებში ზემოაღნიშნული ოპერის მულამის დადგმებში.

მოვესმინოთ მუსიკას

უზეირ ჰაჯიბეილი

უზეირ ჰაჯიბეილი. ნაწყვეტი მულამიდან, რომელიც გაჟღერდა ოპერა «ლეილა და მეჯუნის» «ქორწინბის სცენაში».

აღსანიშნავია ისიც, რომ მთელი ოპერის მსვლელობის განმავლობაში კომპოზიტორმა გამოიყენა თარი ისე, როგორც იყო უკვე ნათქვამი, აკომპონირების სახით. მოგვიანებით, უზეირ ჰაჯიბეილიმ, ზულფუგარ ჰაჯიბეკოვმა, მუსლიმ მაგომაევიმა,

მუჰამედ ფიზული

შაფიგა ახუნდოვამ გამოიყენეს თარი მულამის ოპერებში უფრო ფართედ. ჩვენი კომპოზიტორების მიმართვა თარისადმი მულამის ოპერებში გამომდინარეობდა იქიდან, რომ მსმენელი, ჩვენი მულამების გამოყენებით უფრო ადვილად აღიქვამდნენ ისეთ რთულ მუსიკალურ ჟანრს, როგორცაა ოპერა. სახალხო არტისტმა, კომპოზიტორმა ჰაჯი ხანმამედოვმა გამოიყენა თარი სიმფონიურ ორკესტრში, როგორც სოლო ინსტრუმენტი. მან დაწერა კონცერტები

მე-2 თემა

ჰაკი ხანმამედოვი

თარისათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის, ამით იგი გახდა ახალი ჟანრის ფუძემდებელი. კომპოზიტორმა დაწერა 5 კონცერტი თარისათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის. მის №1 კონცერტის სოლისტი იყო აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი, თარზე დამკვრელი ჰაკი მამედოვი, ხოლო მოგვიანებით – ახსახან დადაშევი.

ჰაკი მამედოვი

კლასიკური ევროპული ოპერისა და მულამის ოპერებს შორის მსგავსებები და განსხვავებები

მსგავსი თვისებები

1. სრულდება სოლისტ -მომღერლების მიერ.
2. სრულდება სიმფონიური ორკესტრის შესრულებით.
3. მდიდრდება ქორეოგრაფიის ელემენტებით.
4. გამოიყენება გუნდური შესრულება.
5. ორივე ნაწარმოებს უწოდებენ ოპერას.

განსხვავებული თვისებები

1. სრულდება სოლისტ -მომღერლების ხახენდეების მიერ.
2. ჟღერს სიმფონიური ორკესტრის შემადგენლობაში მუსიკალური ინსტრუმენტის თარის ჟღერადობით.
3. მთელი ოპერის მსვლელობის დროს დიალოგებში გამოიყენება მულამები.

ეს უნდა იცოდეთ

კონცერტი - არის რთული მუსიკალური ჟანრი, რომელიც დაწერილია სოლო მუსიკალური ინსტრუმენტისათვის, სიმფონიური და კამერული ორკესტრისათვის. ამ შემოქმედებით პროცესში შემსრულებელ - სოლისტი თავის ვირტუოზულ სამემსრულებლო შესაძლებლობებს უკეთებს დემონსტრირებას, და ორკესტრი მონაწილეობს მასთან დიალოგში. ძირითადად კონცერტი შედგება სამი ნაწილისაგან. პირველი ნაწილი იწერება სონატა - ალეგროს სახით, მეორე ნაწილი შედგება რთული სამ საფეხურიანი ნაგებობისაგან, ხოლო მესამე ნაწილი - რონდოსა ან რონდო - სონატას სახით. ევროპელი კლასიკოს - კომპოზიტორთაგან, ფრანც იოზეფ გაიდენი, ვოლფგანგ ამადეუს მოცარტი, ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენი, ედვარდ გრიგი ხოლო რუს კომპოზიტორთაგან პეტრე ილიას ძე ჩაიკოვსკი, სერგეი რახმანინოვი, სერგეი პროკოფიევი, დიმიტრი შესტაკოვიჩი და სხვანი არიან ამ დარგის კლასიკური ნიმუშების ავტორები. აზერბაიჯანში ასეთმა გამორჩეულმა და ცნობილმა კომპოზიტორებმა, როგორებიც არიან ყარა ყარაევი, ფიქრეთ ამიროვი, აზერ რზაევი, ჯახანგირ ჯახანგიროვი, ვასილ ადიგიოზალოვი და სხვანი, შექმნეს ამ დარგში მშვენიერი ნაწარმოებები. ეს ნაწარმოებები, რომლებიც დროდადრო სრულდება მსოფლიოს ცნობილ საკონცერტო სალონებში, იმავდროულად ითამაშეს დიდი როლი ახალი თაობის მუსიკოსების განვითარებაში და ფორმირებაში.

მოვუსმინოთ მუსიკას

ჰაჯი ჰანმამედოვი. «№1 კონცერტის თარისა და სიმფონიური ორკესტრისათვის» ძირითადი თემა I - ლი ნაწილიდან.

ვიმღეოთ ნაწყვეტი სიმლერიდან ნოტებზე და სიტყვებით

OXU, TAR (დაუკარ, თარო)

საიდ რუსტამოვის მუსიკა,
მიქაილ მუშვიგის სიტყვები.

Andante poco rit. a tempo

O- xu, tar, _____ o - xu, tar, _____

Sə-sin-dən ən gō - zəl şe - ir_din - lə - yim.____ O - xu, tar, _____ o - xu,
 Ey a - na yur-du-mun ši - rin_şar- bə - ti.____ O - xu, tar, _____ o - xu,

tar, _____ Nəğ-mə-ni od tu - tub a - lı - şan ru - hu - ma, qəl-bi-mə
 tar, _____ Ba - kı- min, Gən - cə- min, Şə-ki- min, Şir - va-nı- min a - lov - lu

çi - lə - yim.____
 sə - nə - ti.____

კითხვები

1. ვინ ჩართო პირველმა მუსიკალური ინსტრუმენტი თარი, სიმფონიური ორკესტრის შემადგენლობაში?
2. კომპოზიტორებიდან რომელია პირველი მუსიკალური ჟანრის კონცერტის ავტორი თარისათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის?
3. კიდევ რომელმა კომპოზიტორმა დაწერა ნაწარმოები მუსიკალური ჟანრის კონცერტი თარისათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის?

დავალებები: ინტერნეტ – რესურსების გამოყენებით გასაზღვრეთ, რამდენჯერ გამოიყენება მუსიკალური ინსტრუმენტი თარი ოპერა «ლეილა და მეჯნუნ» – ში.

აზერბაიჯანის ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - ქამანჩა

სახალხო არტისტი გაბილ ალიევი

ქამანჩა - ძველი სიმებიანი მუსიკალური ინსტრუმენტი.

სიტყვაში «ქამანჩა» ნაწილი «ქამან» სპარსულად ნიშნავს «მშვილდი», «რკალი», ანუ სიმი, ხოლო «ჩა» - შემცირებული აფიქსი. ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი სპარსელებმა გადმოიღეს თურქებისაგან. თურქები ამ ინსტრუმენტს უმახდნენ «გიშეკს». ძველი ისტორიკოსები აღნიშნავდნენ, რომ ქამანჩამ მოაღწია ჩვენამდე ცენტრალური აზიიდან ან ინდოეთიდან.

ქამანჩა ფართოდ აღწერილია შუა საუკუნეების კლასიკოსების ნაწარმოებებში. «მუსიკალური მეჯლისი» XVI საუკუნის თავრიზის ფერწერის სკოლის აღზრდილის სეიდა ალის მიერ აღნიშნულია ისეთი ძველი მუსიკალური ინსტრუმენტები, როგორებიცაა ბერბეტი, დეფი (დაირა), ქამანჩა.

ქამანჩა

გენიალური ნიზამი განჯევი თავის პოემაში «ხოსროვი და შირინი» ასე წერს, ქამანჩას სადიდებელს:

*Kaman Musa kimi yanır, inləyir,
Çalan xanəndəni durub dinləyir.
Oxuyan bir gözəl qəzəl başladı,
Bu keyfi-işrəti çox alqışladı.*

ნაწყვეტი კინოფილმიდან, რომელიც გადაღებულია უზეირ ჰაჯიბეილის ოპერეტის «ეს თუ არა ის» საფუძველზე. აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ტრიო - ხან შუშინსკი, ბახრამ მანსუროვი, თალიათ ბაკიხანოვი

მოგუსმინოთ მუსიკას

ნაწყვეტი მულამიდან «შიუმტერი». ასრულებს ქამანჩაზე გაბილ ალიევი

ჩვენს ეროვნულ მუსიკალურ კულტურაში ძალიან ფართოდ გავრცელებულია მუსიკალური კოლექტივი სახელწოდებით «აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ტრიო», რომელიც შედგება თარის, ქამანჩისა და ხანდედე დაირათი (გავალით) ხელში. ხალხში აზერბაიჯანულ ხალხური ინსტრუმენტების ტრიო ცნობილია, როგორც «მულამის ტრიო».

მულამის ტრიო დიდი ოსტატობით ასრულებს როგორც ჩვენს მულამებს, ასევე ხალხური სიმღერებსა და ტესნიფებს.

მოვუსმინოთ მუსიკას

მუსიკალური ნაწყვეტი მხატვრული ფილმიდან «ეს თუ არა, ის». ასრულებს აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ტრიო.

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას

MEHRIBAN OLAQ (ვიყოთ მეგობრულნი)

შაფიგი ახუნდოვას მუსიკა, ისკანდერ ჯომშუნის სიტყვები

I

Duyğularım dilə gəldi yenə,
Ey insanlar, qulaq asın mənə.

მისამღერი:
Min könlüdə bir can olaq,
Daha da mehriban olaq.
Mehriban, qayğıkeş bir insan olaq,
Mehriban olaq, mehriban olaq.

სახალხო არტისტი ქალი, კომპოზიტორი შაფიგა ახუნდოვა

II

Təmiz eşqi, məhəbbəti tutaq,
Deyək, gülək qəm-qüssədən uzaq.

მისამღერი:

III

İllər ötür biz doluruq yaşa,
Məhəbbətlə vuraq ömrü başa.

მისამღერი:

კითხვები

1. რა იცი შენ მუსიკალური ინსტრუმენტის ქამანჩას ისტორიაზე?
2. რა მნიშვნელობა გააჩნია მუსიკალურ ინსტრუმენტ ქამანჩას?
3. თარზე და ქამანჩაზე, რომელ ცნობილ შემსრულებლებს იცნობ შენ?

დავალება: ჩამოთვალე შენთვის ცნობილი აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური უნსტრუმენტების სახელწოდებები.

ქამანჩა და სიმფონიური ორკესტრი

ადალიათ ვეზიროვი და სიმფონიური ორკესტრი

პირველად აზერბაიჯანული მუსიკალური კულტურის ისტორიაში 1990 წელს კონცერტის ჟანრში ქამანჩასა და სიმფონიური ორკესტრისათვის დაწერილ იქნა «კონცერტი ქამანჩასა და სიმფონიური ორკესტრისათვის» აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტის, პროფესორ ჰაჯი ხანმამედოვის მიერ. ამ ნაწარმოების პირველ დადგმაში სოლოს შესრულებით ქამანჩაზე გამოვიდა ადალიათ ვეზიროვი.

კონცერტის I ნაწილის I თემაში (ძირითად თემაში) კომპოზიტორმა გამოიყენა «ჩახარგიახის» მულამის ინტონაციები, ხოლო II თემაში (უკუ თემაში) – «შური» და «სეგიახი».

მოვუსმინოთ მუსიკას

ჰაჯი ხანმამედოვი. «კონცერტი ქამანჩასა და სიმფონიური ორკესტრისათვის» ექსპოზიციია.

სახალხო არტისტი ჰაჯი ხანმამედოვი - მუსიკალური კომედიის «ერთი წუთით» (მაგერამ ალიზადეს ლიბრეტო), «ყველა საუკუნე კარგია» (ალექსანდრა ხალდეევას ლიბრეტო), «სიმფონიეტები სახალხო ინსტრუმენტების ორკესტრისათვის», სიუიტები «აზერბაიჯანული ესკიზები», «კოლმეურნეობა», «ბაირამი» («დღესასწაული»), მათ შორის მრავალრიცხოვანი სიმღერების ავტორია. აზერბაიჯანის ეროვნულ მუსიკალურ საგანძურში ასევე შევიდა კონცერტის ჟანრში ქამანჩისა და სიმფონიური ორკესტრისათვის საიდა რუსტამოვას, რამიზ მირიშლის, და სხვა კომპოზიტორთა ნაწარმოებები.

ვიმღეროთ ნოტებზე

ჰაჯი ხანმამედოვი. ნაწყვეტი ნაწარმოებიდან «კონცერტი ქამანჩასა და სიმფონიური ორკესტრისათვის» უკუ თემის პირველი ნაწილიდან.

ვიმლეროთ სიმღერა სიტყვებით ნოტებზე

MEHRIBAN OLAQ (ვიყოთ მეგობრულნი)

შაფიგი ახუნდოვას მუსიკა,
ისკანდერ ჯომგუნის სიტყვები

Allegro moderato

Duy - ğu - la - rım di - lə gəl - di ye - nə,

Ey in - san - lar, qu - laq a - sın mə - nə._____

Min kö - nül - də bir can o - laq, Da - ha da meh - ri - ban o - laq,

Meh - ri - ban, qay - ğı - keş bir in - san o - laq, Meh - ri - ban o - laq,

Meh - ri - ban o - laq, Meh - ri - ban o - laq_____

კითხვები

1. ვინ დაწერა აზერბაიჯანში პირველად «კონცერტი ქამანჩასა და სიმფონიური ორკესტრისათვის»?
2. კიდევ რომელი მუსიკალური ნაწარმოებების ავტორია ჰაჯი ხანმამედოვი?
3. კიდევ რომელმა კომპოზიტორმა დაწერა ნაწარმოები კონცერტის ჟანრში ქამანჩასა და სიმფონიური ორკესტრისათვის?

დავალებები: მოყევით ჯალილ მამედგულუზადეს მოთხრობის «ქამანჩას» შინაარსი.

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - კანონი (განუნი)

კანონი

ხემიან - სიმებიანი ხალხური ინსტრუმენტი კანონი მიეკუთვნება ბრტყელი საზეხის ოჯახს.

კანონი ისტორიულად იყო ფართოდ გავრცელებული ახლო და შუა აღმოსავლეთში, მათ შორის აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე.

რიგ ძველ მუსიკალურ ტრაქტატში აღინიშნება, რომ მუსიკალური ინსტრუმენტი კანონი, გამოგონილი იყო გენიალური თურქი მეცნიერის აბუ ნასრ მუჰამედ ალ - ფარაბის (870 -950) მიერ. სხვა წყაროებში კი გამოითქმევა იდეა სხვადასხვა სიახლეების შესახებ, რომლებიც შეტანილი იქნა ალ ფარაბის მიერ ამ ინსტრუმენტში. ბერძნულ ენაზე მუსიკალური ინსტრუმენტი «კანონი» ნიშნავს «უცვლელს». კანონი, ფართოდ პოპულარულია ახლო აღმოსავლეთში - ეგვიპტეში, ასურეთში, საბერძნეთში, ირანში, თურქების მეშვეობით, რომლებიც გადასახლდნენ ცენტრალური აზიიდან ანატოლიაში, ასევე გავრცელდა მთელს კავკასიასი. ამ მუსიკალურმა ინსტრუმენტმა ფართო გამოსახულება ჰპოვა ისეთ აზერბაიჯანელი პოეტ-კლასიკოსების ნაშრომებში, როგორებიც არიან ნიზამი განჯევი, მუჰამედ ფიზული, მეჰსეთი განჯევი.

ნაწარმოებში «შვიდი თასი» («yeddi cam») მუჰამედ ფიზულმა ასე აღწერა მუსიკალური ინსტრუმენტი კანონი:

*Bir gün gecə məclisimiz vardı ki, ondan,
Çox-çox uzağa qalmış idi dərd, qəm, hicran.
Xam nəğmələrlə edərək ələmi məmnun,
Bir huri-mələk çalırdı iri bir qanun.*

ძველ ხანაში კანონზე ძირითადად უკრავდნენ სამეფო კარის ქალბატონები.

პირველად მუსიკალური ინსტრუმენტი კანონი შეყვანილ იქნა აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრის შემადგენლობაში 1959 წელს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტმა, გამოჩენილი კომპოზიტორის, პროფესორ საიდ რუსტამოვის მიერ. 1983 წელს აზერბაიჯანის სახალხო არტისტი, პროფესორ სულიმან ალესკეროვმა მიაღწია კანონის შესწავლას, როგორც ეროვნული მუსიკალური ინსტრუმენტისა უზეირ ჰაჯიბეილის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო კონსერვატორიის ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტების კათედრაზე.

მოვუსმონოთ მუსიკას

ნაწყვეტი მულამ «ბაიათი - შირაზი» - დან. მუსიკალური ინსტრუმენტის კანონის შესრულებით.

ეს უნდა იცოდეთ

პირველი აზერბაიჯანელი ქალი შემსრულებელი კანონზე, იყო ასია ტაგიევა. 1959 წელს პირველად მისი შესრულებით ამ ინსტრუმენტზე ჩაწერილ იქნა ფირფიტებზე მულამები «ბაიათი - შირაზი» და «ჩახარ-გიახი».

ასია ტაგიევა

ვიმღეროთ ნოტებით

მულამი «ბაიათი - შირაზი». მუსიკალური ნაწყვეტი, რომელიც სრულდება მუსიკალურ ინსტრუმენტ კანონზე «ბერდაშტის» ნაწილში.

მუსიკალურ ინსტრუმენტ კანონზე, შესაძლებელია წარმატებით შესრულდეს, არა მხოლოდ აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ნიმუშები - მულამები, ცეკვები, სიმღერები, არამედ ევროპული, რუსული და აზერბაიჯანელი კლასიკოს - კომპოზიტორთა ნაწარმოებებიც. სულეიმან ალესკეროვმა, დადამ დადამევა და სხვებმა კანონისათვის დაწერეს სხვადასხვა ჟანრის მუსიკალური ნაწარმოებები. ერთ-ერთი ასეთი ნაწარმოებთაგანია არის სულეიმან ალესკეროვის «პოემა კანონისა და ფორტეპიანოსათვის» .

მოვუსმინოთ მუსიკას

სულეიმან ალესკეროვი. ნაწყვეტი «პოემა კანონისა და ფორტეპიანოსათვის» ნაწარმოებიდან.

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას

QARABAĞ BAYATILARI (ყარაბაღის ზაიათები)

აზერ დადაშევის მუსიკა,
ნუსრეთ კესემენლის სიტყვები.

I

Qarabağım — qar bağım,
Yaşıl ümid yarpağım.
Oyağam, əsgərinəm,
Yatsam, sən ol yorğanım.

მისამღერი:

Bu torpağı əkərəm,
Min nazını çəkərəm.
Yurduma kəc baxanın
Mən gözünü tökərəm.

II

Şuşam qalamdı mənim,
Yurdum, anamdı mənim.
Mən onun balasıyam,
O da balamdı mənim.

მისამღერი:

III

Əsgəran əsgərimdi,
Xankəndi dərd-şərimdi.
Hər kəs yerini tapsın,
Bura mənim yerimdi.

აზერ დადაშევი

ასკერანის ციხე-სიმაგრე

კითხვები

1. რა არის შენთვის ცნობილი მუსიკალური ინსტრუმენტის კანონის ისტორიის შესახებ?
2. რა მნიშვნელობა აქვს სიტყვა კანონს (განუნს)?
3. რომელი ნაწარმოებებია დაწერილი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორების მიერ კანონისათვის?

დავალებები: დახატეთ სურათი სიმღერა «QARABAG BAYATILARI» («ყარაბაღის ზაიათები») შინაარსის მიხედვით.

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი — საზი

საზი - არის ხემიან სიმებიანი ინსტრუმენტი, რომელიც ფართოდ არის გავრცელებული აზერბაიჯანში უძველესი დროიდან. საზი, არის თურქული სამყაროს სიმბოლო, ოზანის ხელოვნების განუყოფელი ნაწილი- აშუღური ხელოვნების, მსხლის ფორმის კორპუსის მქონე. აზერბაიჯანში გამოიყენება სამი სახეობის საზი: ჯურა საზი ანუ საზი - პიკოლო (უმცირესი ზომის, 4 -6 სიმით); გოთლუგ საზი (საშუალო ზომის, 6 -7 სიმით) და თავარ საზი (ყველაზე მსხვილი ზომის, 8 – 9 სიმით).

შაჰ ისმაილ ჰათაი

*Bu gün ələ almaz oldum mən sazım,
Ərgə dirək çıxar mənim avazım.
Dörd iş vardır hər qarındaşa lazım:
Bir elm, bir kəlam, bir nəfəs, bir saz.*

ძირითადად სახალხო ინსტრუმენტების ანსამბლის ან ორკესტრის შემადგენლობაში შეყავთ გოთლუგ საზი. საზს ახასიათებს ხმოვანი ხმა და ჟღერადი ტემბრი. მუსიკალური ინსტრუმენტის სახით საზი, გამოიყენება როგორც სოლოს შესასრულებლად, ასევე სხვა მუსიკალურ ინსტრუმენტებთან ერთად.

საზს , რომელსაც გააჩნია უძველესი ისტორია, ესე უმღეროდა ერთ - ერთ თავის ლექს - გომში სეფიანთა სახელმწიფოს დამარსებელი და პირველი შაჰი, აზერბაიჯანელი პოეტ - კლასიკოსი შაჰ ისმაილ ჰათაი:

შაჰ ისმაილ ჰათაის დროს საზმა უკვე მიიღო თანამედროვე ფორმა. სიტყვა «საზი» ნიშნავს «აწყობილი», «ჰარმონიული», «თანამედროვე».

აზერბაიჯანში საზზე ძირითადად ასრულებდნენ სახალხო აშუღები. ისინი ამისათვის იყენებენ საზის ყველა ზემო აღნიშნულ სახეობას.

გოთლუგ საზი

თავარ საზი

ჯურა საზი

მოგუსმინოთ მუსიკას
აშულური მუსიკა «მისრი»

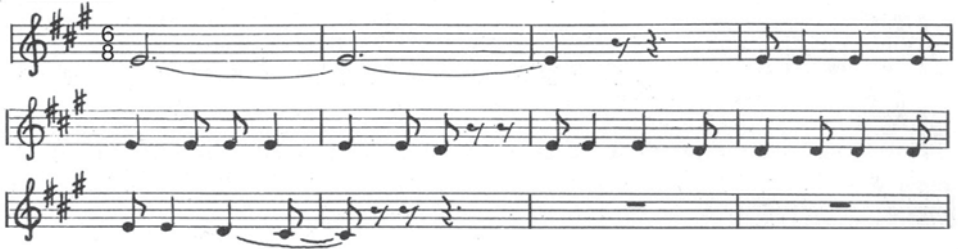
Aşiq Ədalət

აზერბაიჯანის ეროვნულ აშულურ ხელოვნებაში თავისი წვლილი შეიტანეს ისეთმა გამოჩენილმა ხელოვანებმა, როგორებიც არიან აშული აბას ტუფარგანლი, აშული ყურბანი, მოლა ჯუმბა, ხასტა გასიმი, სარი აშული, მისკიმ აბდალი, აშული ალი, აშული ალესკერი, აშული ჰუსეინ ბოზალგანლი, აშული ჰუსეინ ჯავანი, აშული შამშირი, მიქაილ აზაფლი, აშული ადალიათი.

ვიმღეროთ ნოტებით

ნაწყვეტი აშულური მელოდიიდან «Vagif gozalləməsi» («გოიზელემე ვაგიფა»).

Moderato

«ქოროლლის აშულური სიმღერა» უზეირ ჰაჯიბეილის ოპერა «ქოროლლის» მეოთხე აქტიდან. ქოროლლის როლში - რამილ გასიმოვი.

მოგუსმინოთ მუსიკას

უზეირ ჰაჯიბეილი. «აშულური სიმღერა ქოროლლი» ოპერა «ქოროლლი»-დან. ასრულებს დამსახურებული არტისტი რამილ გასიმოვი.

გენიალური კომპოზიტორი უზეირ ჰაჯიბეილი თავის ოპერა «ქოროლლი» - ში წარმოადგინა აზერბაიჯანის სახალხო გმირი ქოროლლი აშულის სახით. სახალხო მხსნელად მოვლენილი, ქოროლლი იმავდროულად არის აშულიც, რომელიც უკრავს საზზე. ეს მიანიშნებს მის სიახლოვეს ხალხისადმი. ჩვენს მიერ მოსმენილ ნაწყვეტში გენიალური უზეირ ჰაჯიბეილი, დიდი ოსტატობით იყენებს, აზერბაიჯანული აშულური მუსიკის რიტმებსა და ინტონაციებს.

Mahnını dinləyək, notla və sözləri ilə oxuyaq

QARABAĞ BAYATILARI (ყარაბაღლის ბაიათები)

აზერ დადაშევის მუსიკა,
ნუსრეთ კესემენლის სიტყვები.

Allegro moderato

mf

1. Qa - ra - ba-ğım — qar ba-ğım, ya - şıl ü- mid yar - pa-ğım.

Qa - ra - ba-ğım — qar ba-ğım, ya - şıl ü- mid yar - pa-ğım.

mp *tr^b*

O - ya-ğam əs - gə - ri - nəm, yat - sam, sən ol yor - ğa - nım.

mp

O - ya-ğam əs - gə - ri - nəm,

Naqarat *tr^b* *f*

yat - sam, sən ol yor - ğa - nım. Bu tor - pa - ğı, bu tor - pa - ğı

tr

ə - kə - rəm, min na - zı - nı, min na - zı - nı çə - kə -

tr^{~~~~}

-rəm. Yur - du - ma kəc, yur - du - ma kəc ba - xa - nın

mən gə - zü - nü, mən gə - zü - nü tə - kə - rəm.

კითხვები

- რა შეგიძლია თქვა მუსიკალურ ინსტრუმენტ საზზე?
- საზის რამდენი სახეობა არსებობს და რითი განსხვავდებიან ისინი ერთმანეთისაგან?
- რომელ გამოჩენილ ოსტატ-შემსრულებელს საზზე იცნობ შენ?

დავალება: მოამზადეთ ზეპირი პრეზენტაცია საზის შესახებ.

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - უდი (ლუთნა)

უდი

ერთობ პოპულარული. უკვე XV –XVII საუკუნეებში უდზე უკვე ყველგან უკრავდნენ. ამ მუსიკალური ინსტრუმენტის გამოჩენა ცეცხლის ქვეყანაში - აზერბაიჯანში მოხდა XI საუკუნის ბოლოს; იგი აქ ფართოდ იქნა გავრცელებული 1930 -ან წლებამდე.

ახსან დადაშევი

რების სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებები.

უდი (ლუთნა) - ეს არის ფართოდ გავრცელებული ძირითადად არავიაში, თურქეთში, ირანში და მათ შორის ბევრი აღმოსავლური ხალხების ხეიანი - სიმებიანი მუსიკალური ინსტრუმენტი, შესულია მსოფლიო მუსიკალურ კულტურაში როგორც ერთ-ერთი მთავარი, თხელი და ინტენსიური ინსტრუმენტები. არაბები უძახიან უდს, ყველა მუსიკალური ინსტრუმენტების მეფეს. ზუსტად პირველად მათ შეიტანეს ევროპაში ეს ზღაპრული, სასწაულმოქმედი ინსტრუმენტი. ასე, იყო დაპყრობილი VIII საუკუნეში ესპანეთი არაბებისგან, იმ დროიდან უდი (ლიუთნა) გახდა საყვარელი მუსიკალური ინსტრუმენტი ესპანელი ხალხისათვის.

მოგვიანებით ეს ინსტრუმენტი, გადავიდა ესპანეთიდან იტალიაში, საფრანგეთში, გერმანიაში და სხვა ევროპულ ქვეყნებში, იქ გახდა

შემდგომ 1970 წელს რამოდენიმე ათწლეულით დავიწყებული მუსიკალური ინსტრუმენტი, კვლავ, ჩვენი გამოჩენილი თარზე დამკვრელის, მუსიკადმცოდნის ახსან დადაშევის წყალობით, პირველად შეყვანილ იქნა ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტების ანსამბლის შემადგენლობაში, ხოლო მოგვიანებით კი უკვე - აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტების ორკესტრის შემადგენლობაში.

დღევანდელ დღეს მუსიკალურ ინსტრუმენტ უდზე სოლოს სახით სრულდება მულამები, აზერბაიჯანელი და მსოფლიო კომპოზიტორ-

მოვესმინოთ მუსიკას

ნაწყვეტი მულამიდან «შურ». უღზე ასრულებს ახსან დადაშევი

აღმოსავლეთის დიდი მუსიკალური ოსტატი აბუნასრ ფარაბი იყო პირველი, რომელმაც მისცა განმარტება, დეტალური კომენტარები და ანალიზი მუსიკალური ინსტრუმენტი უდის აგებულებასთან დაკავშირებით. მის შემოქმედებაში «კიტაბ - ულ-მუსიგი კებრი» ფარაბი აღნიშნავდა, რომ დასაწყისში უდი შედგებოდა ოთხი სიმისგან. შემდგომ, მას დაამატეს მეხუთე სიმი და უფრო ძლიერი, მაღალი ხმოვანების მისაღწევად, სიმები იყო შეერთებული წყვილში - გაორებული.

თავრიზული მინიატურა ციკლიდან.
მუსიკოსები, ასრულებენ ქამანჩაზე,
უღზე და დაირაზე. VIII საუკუნეში

*Bir gün yenə mən nəşəli bir bəzm düzəltdim,
Mən bu işi bir hikmət üçün bərqərar etdim.
Bir ud sədası bu zaman qalxdı həvayə,
Yandım, tütünüm çıxdı mənim övci-səmayə.*

ძველად უდის ოთხი სიმი, სამყაროს არსის გამომხატველად ითვლებოდა, ცეცხლის, წყლის, მიწისა და ჰაერის ერთობად. ამ გამოუცნობი ინსტრუმენტის პირველ სიმს ერქვა «ზირი», მეორე სიმს «მესნა», მესამე სიმს - «მისლასი», მეოთხე სიმს «ბემი» და შემდგომ მოგვიანებით დამატებულ მეხუთე სიმს - «ჰადი». წერილობითი წყაროები ამ მუსიკალური ინსტრუმენტის შექმნას უკავშირებენ ძველბერძენ ფილოსოფოსის პლატონის სახელს. მაგრამ, შემდგომში ამ მუსიკალური ინსტრუმენტის გაუმჯობესებაში, დიდი წვლილი მიუძღვის გამოჩენილ აზერბაიჯანელ მუსიკადმცოდნეს და უღზე ვირტუოზულ შემსრულებელ სეფიადინ ურმევს.

გენიალური მუჰამედ ფიზული თავის ნაწარმოებში «შვიდი თასი» ასე აღწერს უდის თავისებურ ნაზ ხმას:

მოფუსმინოთ მუსიკას

ადილ გერაი. «ბახჩაქიურდი».

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას

İSTİQLAL BAYRAMI (დამოუკიდებლობის დღესასწაული)

*რაშიდ შაფაგის მუსიკა,
ვალეხ მირზას სიტყვები.*

I

Çiçəkləndi elimiz,
Nur səpildi üzlerə!
Taleyin bu töhfəsi,
Qismət oldu bizlərə!

მისამღერი:

Düz niyyətlişən
Bu dünyada sən,
Ey mənim ana
Vətənim.

II

Bizi sevməyənləri
Yandırdıq odumuzla.
Adınla bir səslənən
Müqəddəs adımızla.

მისამღერი:

კითხვები

1. რა იცი შენ მუსიკალურ ინსტრუმენტ უდზე?
2. ვინ არის ნაწარმოების «შვიდი თასის»-ს ავტორი?
3. ვინ შეიყვანა მუსიკალური ინსტრუმენტი უდი სახალხო ინსტრუმენტების ანსამბლში და შემდგომ ორკესტრში?

დავალებები: დაწერეთ ესე მუსიკალური ინსტრუმენტი უდის პოპულარობის გავრცელებაზე მთელს მსოფლიოში.

მუსიკალური ინსტრუმენტი - გარმონი

ისტორიულად რუსი ხალხისადმი მიკუთვნებული მუსიკალური ინსტრუმენტი გარმონი, მისთვის დამახასიათებელი ლითონის ენითა და ბეწვით, დაწყებული მე - XIX საუკუნის ბოლოდან ფართო გავრცელება ჰპოვა ჩვენი ხალხის მუსიკალურ კულტურაში. ძალიან სწრაფად ამ მუსიკალურმა ინსტრუმენტმა დაიკავა სათანადო ადგილი ხალხურ დღესასწაულებზე, აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლების შემადგენლობაში. ჩვენ დროს გარმონი ასევე ითვლება ყველაზე მისაღებ ინსტრუმენტად აზერბაიჯანული ეროვნული მუსიკის შესასრულებლად.

გარმონი

მუსიკალური ინსტრუმენტი გარმონი, რომელსაც არ სჭირდება სხვა არანაირი მუსიკალური ინსტრუმენტის აკომპონირება, გარდა რიტმული მუსიკალური ინსტრუმენტებისა, და თავისი კომპაქტურობიდან გამომდინარე, ფართოდ გამოიყენება სახალხო საზეიმო დღესასწაულებზე.

იქიდან გამომდინარე, რომ ამ მუსიკალური სამემსრულებლო შემსრულებლური შესაძლებლობები ერთხმიანი და მრავალხმიანი თანხმლებობა, მან გამოიწვია გარმონის პოპულარობა და ფართო გავრცელება მოსახლეობაში.

გარმონს გააჩნია მიმზიდველი ხმოვანების ტემბრი. შესრულების თავისებურებანი და ხმოვანი ქრომატიული გარმონის აღნაგობის გამო, რომელიც დღესდღეობით გამოიყენება აზერბაიჯანში, რომელიც სრულიად ძირფესვიანად განსხვავდება რუსული გარმონის ტრადიციებისაგან. აზერბაიჯანის გარმონის გვერდითა ნაწილები ხის არის, ხოლო შუა ნაწილი შედგება ბეწვის ოთკუთხა ყუთისაგან. ყუთის შიგნით, ხის ფირფიტებზე, თხელი ლითონის ენები არის განსაკუთრებული თანმიმდევრობით განლაგებული. მუსიკალური ინსტრუმენტი გარმონი ჟღერს მისი ბეწვის ნაწილის მარჯვენა და მარცხენა ხელით შეკუმშვა - გაწევის ხარჯზე.

გარმონზე მშვენივრად სრულდება აზერბაიჯანული მულამები და ფოლკლორული მუსიკის ნიმუშები.

აზერბაიჯანის გარმონზე შემსრულებელთა ისტორიის სიაში ჩაწერილია უამრავი ცნობილი მეგარმონეების სახელები. მათ შორის შეიძლება აღინიშნოს ახად ალიევი (ქერ ახადი) და მისი ნიჭიერი მოწაფეები თეიუბ დამიროვი, მამედალუ აგაევი, ადილ გუსეინოვი, საფარალი ვეზიროვი, აბას აბასოვი, ჰაჯიბალა დადაშევი, სატარა გუსეინოვი და სხვა, ხოლო ქალ შემსრულებლებში - კიზხანუმ დადაშევა, კიბრაბახანუმ ალიევა და სხვა. თანამედროვე გარმონზე შემსრულებლების სკოლის ბრწყინვალე წარმომადგენლებთან შეიძლება გამოვარჩიოთ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტები ავთანდილ ისრაფილოვი, ქამილ ვეზიროვი და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი ზაქირ მირზოევი.

მოგუსმინოთ მუსიკას

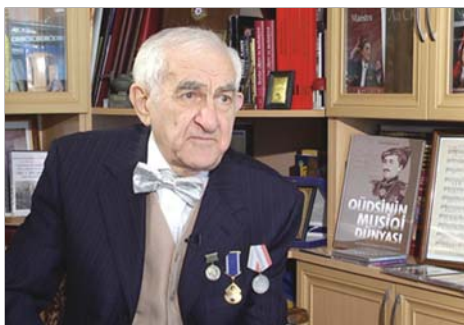
«ვაგზალი». აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა. ასრულებს გარმონზე აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ავთანდილ ისრაფილოვი.

აზერბაიჯანულ ხალხურ ცეკვას «ვაგზალის» ხალხში ასევე «Gəlin havası» («საპატარძლოს მელოდიას») უწოდებენ. დაწყებული ძველი დროიდან დღემდე ყოველ აზერბაიჯანულ ქორწილში საპატარძლოს გაცილებსას საქმროს სახლამდე მას მიაცილებენ ამ მუსიკის თანხლებით.

ვიმღეროთ ნოტებზე

«ვაგზალი». აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა.

Allegro moderato

ტოფიკ ბაკიხანოვი

ზაქირ მირზოევი

იმის მიუხედავად, რომ აზერბაიჯანში დიდი ხნის განმავლობაში მუსიკა გარმონზე სრულდებოდა ნოტების გარეშე, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტმა, პროფესორმა ტოფიკ ბაჰრამოვმა, რომელმაც ღრმად შეისწავლა მუსიკალური ინსტრუმენტის - გარმონის საიდუმლოებები, დაწერა ნაწარმოები «კონცერტი გარმონისთვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის». პირველად ეს ნაწარმოები გარმონზე შეასრულა აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტმა ზაქირ მირზოევმა.

მოვუსმინოთ მუსიკას

ტოფიკ ბახრამოვი. «კონცერტი გარმონისათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის» ნაწარმოების ნაწყვეტი I ნაწილიდან.

ვიმღეროთ ახალი სიმღერა ერთ და ორხმაში

İSTİQLAL BAYRAMI (დამოუკიდებლობის დღესასწაული)

რაშიდ შაფაგის მუსიკა,
ვალეხ მირზას სიტყვები.

Tempo di marcia

Çi - çak - lən - di e - li - miz, nur sə - pil - di üz - lə -
 rə. Ta - le - nin bu töh - fə - si qis - mət ol - du biz - lə -
 Nəqərat: Xor f
 -rə!.. Düz niy - yət - li - sən, bu dün - ya - da
 sən, ey mə - nim a - na Və - tə - nim!

კითხვები

1. როდის გამოჩნდა მუსიკალური ინსტრუმენტი გარმონი აზერბაიჯანში?
2. რა სახის მუსიკალური ნიმუშების შესრულებისას გამოიყენება ძირითადად გარმონი?
3. რომელმა აზერბაიჯანელმა კომპოზიტორმა დაწერა ნაწარმოები «კონცერტი გარმონისათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის»?

დავალებები: მოამზადეთ პრეზენტაცია გარმონზე ერთ-ერთი ცნობილი შემსრულებლის შესახებ.

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - ბალაზანი

ბალაზანი

გამოსცემს ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი, მას ზოგჯერ იასტის (ბრტყელ) ბალაზანსაც უწოდებენ. ბალაზანი დამზადებულია კორპუსისაგან, ტროსტისაგან, კობილკისაგან და კლაპნის სახურავისაგან. ბალაზანის კორპუსი შედგება ძირითადად თხილის, გარგარის, მსხლის, სამშიტის, თუთის, ასკილის, ალუჩისა და უნაბის ხეებისაგან. ცენტრალურ აზიაში, ყაზარდო-ბალკარეთის რესპუბლიკაში ამ მუსიკალურ ინსტრუმენტს ბალაზანს უწოდებენ, ხოლო თურქეთში - მეის. თურქენეთში არსებობს ამ მუსიკალური ინსტრუმენტის ისეთი სახეობები, როგორებიც არიან გამიმ ბალაზანი (ლერწმის ბალაზანი) და ხის ბალაზანი. სიტყვა «ბალაზანი» წარმოიშვა სიტყვების «ბალას» (მომცრო) და «ბანის» (ხმოვანება) შერწყმიდან. მუსიკალური ინსტრუმენტის სახით ბალაზანი ასევე დიდი სიყვარულით მოიხსენება აზერბაიჯანულ ხალხურ ბაიათებში:

ბახრუზ ზეინალოვი

*Əzizim bala banı,
Asta çal balabanı,
Hamının balası gəldi,
Bəs mənim balam hanı?!*

XIX საუკუნის დასაწყისში, აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მასობრივად გადმოსახლებულმა სომხებმა, ასევე მიითვისეს ჩვენი ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი ბალაზანი, დაარქვეს მას დუდუკი, ხოლო მოგვიანებით კი - სომხური დუდუკი უწოდეს. სომხებმა ასევე მიითვისეს აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკის ნიმუშები, რომლებიც ამ მუსიკალურ ინსტრუმენტზე სრულდებიან განსაკუთრებული გაცხარებითა და შთაგონებით.

მოფუსმინოთ მუსიკას

«სარი გიალინ». აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა. ასრულებს ბალაბანზე აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ზახრუზ ზეინალოვი.

ვიმღეროთ ნოტებით

«სარი გიალინ». აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა.

Moderato

ეს უნდა იცოდეთ

უძველესი აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა «სარი გიალინი» შეიქმნა სახალხო მუსიკოსების მიერ ჩვენი სამშობლოს ულამაზეს კუთხეში - ყარაბაღში. თავისი სილამაზისა და ადვილად დამახსოვრების გამო, ეს სიმღერა შეიყვარეს ასევე სხვა ხალხების წარმომადგენლებმაც. კომპოზიტორმა ოქტაი რაჯაბოვი გამოიყენა ეს სიმღერა თავის «კონცერტი სოპრანოსათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის» დამატებით თემაში, ხოლო მულტფილმ - ოპერა «გეიჩეკ ფატმაში» - «გოგონების გუნდის» სახით.

მოფუსმინოთ მუსიკას

ოქტაი რაჯაბოვი. «გოგონების გუნდი» მულტფილმ- ოპერა «გეიჩეკ ფატმა»-დან.

მუსიკალური ინსტრუმენტის ბალაბანის ხმის დიაპაზონი მოიცავს «სოლი»-ს მცირე ოქტავიდან «დო»-ს II ოქტავამდე.

ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი ფართოდ გამოიყენება სოლოს სახით აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრშიც და ანსამბლშიც.

გავიხსენოთ და ვიმღეროთ სიმღერა

ՏՅՒՒՐԻՄԻԶ (ჩვენი ქალაქი)

საიდ რუსტამოვის მუსიკა,
შეიდზადე მირმეხტის სიტყვები.

I

Yer üzündə şəhər olmaz
Bizim gözəl şəhər kimi.
Gecələri işıqlıdı
Al günəşli səhər kimi.

მისამღერი:

Bakı, canım Bakı,
Fəxrım, şanıım Bakı!
Döyünən ürəyim,
Canım Bakı, qanıım Bakı!

II

Abidələr qalxıb göyə
Hər meydanda, meydançada.
Gülümsəyir qərənfillər,
Qızılgüllər hər bağçada.

მისამღერი:

ძველი ბაქო. ქალწულის კოშკი

ახალი ბაქო. ოლიმპიური სტადიონი

კითხვები

1. რა არის თქვენთვის ცნობილი ბალაბანზე?
2. ბალაბანის კიდევ რა დასახელებები არსებობენ?
3. რომელ ხალხურ ზაიათში არის ნახსენები ბალაბანი?
4. რომელმა კომპოზიტორმა გამოიყენა თავის ნაწარმოებში აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა «სარი გიალინი»?

დავალებები: მოამზადეთ ზეპირი პრეზენტაცია მუსიკალურ ინსტრუმენტ ბალაბანზე.

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - ზურნა

მუსიკალური ინსტრუმენტი ზურნა, რომელსაც გააჩნია ძლიერი და მაღალი ხმა, ფართოდ არის გავრცელებული აზერბაიჯანში.

სიტყვა «ზურნას» გააჩნია სხვადასხვა მნიშვნელობები. ზოგიერთი მკვლევარი ამტკიცებს, რომ ეს სიტყვა წარმოიშვა სპარსული სიტყვების «სურ» - ქეიფი, დღესასწაული და «ნაი» - ლერწი, ლერწამი - შერწყმისგან. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სპარსული სიტყვა «სურ» იმავდროულად თარგმანში ასევე «ციხესიმაგრის კედელს», «ხარს» ნიშნავს.

ძველ შუმერულ ენაზე სიტყვა «სურ», «სირ», «სერ» გამოიყენებოდა «შესრულების», «გართობის», «თამაში და მუსიკის ქვეშ ცეკვას» აღსანიშნავდა.

დასტან «კიტაბი - დედე გორგულისაში» ზურნასძველებური სახელწოდება მოცემულია, როგორც «სურნა». ეს ინსტრუმენტი ფართოდ არის გავრცელებული ალთაის თურქებს შორის, ტანუკებში მას უწოდებენ «ზურს», ხოლო ჩუვაშებში, ტოფაშებში და ბაშკირებში - «სურ», «შოორი».

ასე რომ, ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი, რომელიც ეკუთვნის თურქულ ტომებს და ცნობილია «ზურნას», «სირნას», «სირნაის», «ზურნაის», «სურნეის», «სურნაის» და ა.შ. სახელებით, ძველშუმერულ ენაზე «მუსიკას», «მომღერალ ლერწამს» ნიშნავს.

მეორე მხრიდან, ზველ ურარტულ ენაზე სიტყვა «სურ» აღიქმევოდა, როგორც «იარაღი» და, რა თქმა უნდა, ზურნას, რომელსაც გააჩნდა ცეცხლოვანი, ტემპერამენტული ტემბრი, უწოდებდნენ «საომარ დუდუკს», რომელსაც უმატებდნენ «ნას» ნაწილაკს (ანუ ნეი - დუდუკი).

როდესაც ძველთურქული ხალხები ემზადებოდნენ ბრძოლისათვის, ან ჩოვგანის სათამაშოდ მათ ზურნას ხმები ახლავდათ თან.

ზურნას ძირითადად თლიან ატმის, თხილის ან თუთის ხისგან. ზედა ნაწილში კეთდება 7, ხოლო ქვედა ნაწილში კი - 1 ნასვრეტი.

დამატებით ზურნას ყელთან არსებობს კიდევ ერთი ნასვრეტი. იგი სჭირდება ინსტრუმენტის ასაწყობად.

აზერბაიჯანში კი თავისი ხმისა და ტემბრის მიხედვით არსებობენ ზურნის ისეთი სახეობები, როგორებიც არიან ჯურა, ორთა(საშუალო) და აიაგ (ქვედა) ჯურა, ასევე აჯეში ზურნა, ყარაზურნა, შახაბი ზურნა.

დღესდღეობით ფართოდ არის გავრცელებული ზურნის ისეთი სახეობა, როგორიც არის - ორთა ზურნა.

ზურნა

ზურნაზე დამკვრელი ქალი. თავრიზული მინიატურების ციკლიდან. XVIII საუკუნე

მეზურნე-შემსრულებლების შემადგენლობაში მთავარი მეზურნე - შემსრულებლის გარდა და აკომპონიმენტის გამწევი -მეზურნეს გარდა ასევე მონაწილეობენ შემსრულებლები დოლზე, ნალარაზე, ბალაბანზე, გომაჰლარაზე, ლუგუთზე. ზურნის ხმის დიაპაზონი მოქმედებს «სი ბემოლის» მცირე ოქტავიდან «დო»-ს მესამე ოქტავამდე.

ეს უნდა იცოდეთ

ლაგულუ - ეს არის მუსიკალური ინსტრუმენტი, რომელიც შედგება ორი სხვადასხვა ზომის ოთხკუთხედი ხის კოლოფებისაგან. ყველაზე მეტად ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი პოპულარობით სარგებლობს აზერბაიჯანის ისეთ რაიონებში, როგორებიც არიან ლერიკი, ასტარა, მასალი, ლენქორანი, ჯალილაბადი. ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი შედის თანამედროვე ანსამბლებისა და ორკესტრების შემადგენლობაში, ისევე, როგორც ნალარა, გოშანაღარა, ტამბურიანი და სხვა დასარტყამი სახის ინსტრუმენტები.

მოვუსმინოთ მუსიკას

«ბაღდადიული». აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა. მეზურნეთა ჯგუფის შესრულებით.

ვიმღეროთ სიმღერა ნოტებით ორ ხმაში

«ბაღდადიული». ნაწყვეტი აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვიდან.

Moderato

პირველად მუსიკალური ინსტრუმენტი ზურნა შეყვანილ იქნა ორკესტრის შემადგენლობასი უზეირ ჰაჯიბეილის მიერ თავის ოპერა «ქოროლიში».

1980 წელს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის დამსახურებულმა კომპოზიტორმა ჯავანშირ გულიევმა დაწერა ნაწარმოები «უვერტიურა ზურნასათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის».

მოვუსმინოთ მუსიკას

ჯავანშირ გიულიევი. «უვერტიურა ზურნასათვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის». ნაწყვეტი ნაწარმოებიდან.

გავიხსენოთ სიმღერა და ვიმღეროთ ნოტები სიტყვებით

ՖӘHӘRİMİZ (ჩვენი ქალაქი)

საიდ რუსტამოვის მუსიკა,

შეიდზადე მირმეხტის სიტყვები.

Allegretto

Yer ü - zün - də ֆə - hər ol - maz
ge - cə - lə ri i - ֆiq - li - di

bi - zim gö - zəl ֆə - hər ki - mi
Al gü - nəֆ - li

Ba - kı, ca - nım Ba - kı, fəx - rim, ֆa - nım Ba - kı! Dö - yü - nən

ü - rə - yim, ca - nım Ba - kı, qa - nım Ba -

- kı Ba - kı, ca - nım Ba - kı, fəx - rim ֆa -

nım Ba - kı! Dö - yü - nən ü - rə - yim,

ca - nım Ba - kı! Qa - nım Ba - kı!

კითხვები

1. რა იცით მუსიკალურ ინსტრუმენტ ზურნაზე?
2. რას ნიშნავს მუსიკალური ინსტრუმენტის - ზურნას დასახელება?
3. რომელი ნაწარმოები დაწერა კომპოზიტორ ჯავანშირ გიულიევმა მუსიკალური ინსტრუმენტ - ზურნასათვის?

დავალებები: მოამზადეთ პრეზენტაცია მუსიკალური ინსტრუმენტის - ზურნას გავრცელების არეალის შესახებ.

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი - სალამური (ტუტეკი)

ტუტეკი

მოსახლეობა თლიდა ტუტეკს ცხოველებისა და ფრინველების ძვლებისგან.

ნიზამი განჯევის პოემა «ისკანდერნამეში» არის ასეთი ისტორია ტუტეკზე. ერთმა მეცხვარემ, როდესაც გადიოდა ლერწამში, მოჭრა ერთი ღერი ლერწამი და დაამზადა მისგან სალამური - ტუტეკი. მან დაიწყო მასზე დაკვრა, რაშიც მთელი თავისი ჭირვარამი ჩააქსოვა. ამ დროს მეცხვარეს მახლობლად გადიოდა ისკანდერი (ალექსანდრე მაკედონელი), რომელმაც გაიგო მეცხვარის გულამაჩუყებელი დაკვრა. ისკანდერმა უხმო მეცხვარეს თავისთან. მას სურდა სალამურის საიდუმლოს შეცნობა. მეცხვარე ასე აღწერს სალამურ - ტუტეკს:

თავრიზული მინიატურების ციკლიდან.

XVI საუკუნე

*Bir quyudan göyərrib çıxmış,
Şəkərdən şirindir, mənəə, bu qamış.
Dəldim, yaraladım öz əlim ilə,
Hələ kəsilməmiş gəlməzdi dila.
O cansız olsa da, sevirəm cantək,
Dilsizdir, mənimçün dildir bu tütək.*

აზერბაიჯანში და ცენტრალური აზიის ქვეყნებში მუსიკალურ ინსტრუმენტს - ტუტეკს ამზადებენ ლერწამის, ხის და თიხისგან.

მილისებური ტუტეკის კორპუსი მზადდება გარგლის, კაკლის, თუთის ხის ან ლერწმისაგან. კორპუსის ზედა ნაწილში არის შვიდი, და ქვედა ნაწილში - ერთი ნასვრეტი. ინსტრუმენტის მილის შიგნითა ზედა ნასვრეტში ერჭობა გამოთლილი ხის საცობი.

ამ მუსიკალური ინსტრუმენტის ხმის დიაპაზონი მოქმედებს «სი» მცირე ოქტავიდან «დო»-ს მესამე ოქტავამდე.

გენიალურმა უზეირ ჰაჯიბეილიმ მუსიკალური ინსტრუმენტი ტუტეკი ჩართო აზერბაიჯანული სახალხო ინსტრუმენტების ორკესტრის შემადგენლობაში.

მოვუსმინოთ მუსიკას

შევასრულოდ ნოტებით

ნაწყვეტი «Coban bayatısı» - დან («მწყემსური ბაიათი»)

ეს უნდა იცოდეთ

ვინაიდან ეს მუსიკალური ნიმუში როგორც წესი, სრულდება მწყემსების მიერ მუსიკალურ ინსტრუმენტზე - ტუტეკზე, მას უწოდებენ «Coban bayatısı» («მწყემსური ბაიათს»). შემდეგ, ეს მელოდია სრულდებოდა პროფესიონალი შემსრულებლების მიერ ტუტეკზე. ეს მუსიკალური ნიმუში, განსხვავებული სამწყურბრო - ლირიკული ხასიათით, შემსრულებლისგან ითხოვს მაღალი შესრულების ოსტატობას.

კომპოზიტორ ალაბაჯი რზაევამ მიუძღვნა ცნობილ ჩობან გარეს ამავე სახელწოდების სიმღერა. დასაწყისში და მისამღერში თავის დროზე ყველასათვის საყვარელ სიმღერებში მუსიკალური ინსტრუმენტი ტუტეკი იყო გამოყენებული როგორც სოლო ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლის შემადგენლობაში. ამ სიმღერას დიდი ოსტატობით ასრულებდნენ, თითოეული ინდივიდუალურად, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტები შოვქეთ ალექპეროვა და გიულაგა მამედოვი.

მოფუსმინოთ მუსიკას

მწყემსის მთა

ალბაჯი რზაევის მუსიკა,
მირვარიდ დილბაზის სიტყვები.

ვსწავლობთ ახალი სიმღერას

MÜBARƏK (გილოცავ)

აფსარა ჯავანშიროვას მუსიკა,
ხიკმეტ ზიას სიტყვები.

I

Azərbaycan, bu bayram
Sənə necə yaraşır?!
Nəğmə deyir Kür, Araz,
Göy Xəzər coşub-daşır.

მისამღერი:

Gülür ellərin,
Gülür çöllərin.
Ağ günlərintək
Sənin vüqarlı,
Nurlu, baharlı
Yaşın mübarək.

II

Oğlun, qızın hünərindən
Çələnglər hörür bu gün.
Dostların Bakımızın
Alnından öpür bu gün.

კითხვები

1. რა იცით მუსიკალური ინსტრუმენტის - ტუტეკის შესახებ?
2. ყველაზე მეტად რომელი პროფესიის ხალხს უყვარს ტუტეკზე დაკვრა?
3. რომელ მუსიკალურ კოლექტივებში გამოიყენება მუსიკალური ინსტრუმენტი - ტუტეკი?
4. ვინ არის სიმღერა «MüBARƏK» («გილოცავ») ავტორი ?

დავალება: მოამზადე პრეზენტაცია თემაზე «ტუტეკი აზერბაიჯანის ფოლკლორში».

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი -ნაღარა

მუსიკალური ინსტრუმენტი - ნაღარა, ჩვენი ძველი ეპოსის «კიტაბი - დედე გორგუდის» ნახსენებ თქმულებაში, ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან დასარტყამ ინსტრუმენტად ითვლება, ჯარის ბრძოლის დროს ბრძოლის ველზე თანმხლები.

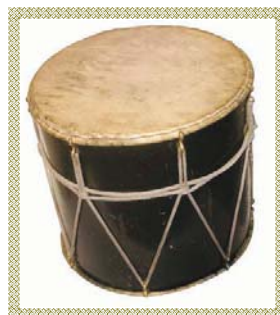
კიტაბი - დედე გორგუდში ეს ასე აიხსნება: «გაისმა ნაღარას ჟღარუნი, მოულოდნელად მოხდა ბრძოლა, და მთლიანი ველი იყო თავებით მოფენილი». გენიალური ნიჭამი განჯევიც ასევე აღწერს ნაღარას მიერ გამოცემულ გამარჯვებისაკენ მოწოდებულ ბგერებს ბრძოლის ველზე:

*Çataraq inləyir neyin nəfəsi,
Nağara əl çalır, yüksəlir səsi.*

როგორც სჩანს, ძველად ბრძოლების დროს დოღს ჰქონდა დიდი მნიშვნელობა. ძველ დროიდან არსებული დასარტყამი ინსტრუმენტები - გოღგთუგ ნაღარა, ჯურა (მომცრო) ნაღარა და გოშანაღარა, სრულყოფილი ხდებოდნენ, მოაღწიეს ჩვენს დრომდე და თავისი ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრეს სახალხო ინსტრუმენტების ანსამბლისა და ორკესტრის შემადგენლობაში. მეორე მხრივ, სახალხო დღესასწაულებზე, ქორწილებში, ამ ინსტრუმენტს თან ახლავს სასულიერო ინსტრუმენტები და საზი. ნაღარაზე უკრავენ თითებით ბალაბანისა და საზის თანხლებად,

ხოლო ზურნასთან ერთობლივად - ხის ჯოხებით. ძველ დროს დასარტყამ ინსტრუმენტებს აკრავდნენ მგლის ტყავს. გენიალური ნიჭამი განჯევი ამის შესახებ ასე სწერდა:

*Coşdu qurd gönündən olan
nağara,
Dünyanın beynini gətirdi
zara.*

ნაღარა

ჯურა (მომცრო) ნაღარა

გოშანაღარა

მოვუსმინოთ მუსიკას

«ჰალაი». აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა. მეზურნეების შესრულებით.

ცეკვა «ჰალაი» ნადარის თანხლებით

შევასრულოთ ნოტებით

«ჰალაი». შევასრულოთ ნაწყვეტი აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვიდან ორ ხმაში.

აზერბაიჯანულმა ხალხურმა ცეკვამ «ჰალაიმ» ჰპოვა თავისი ადგილი კომპოზიტორების შემოქმედებაში. კომპოზიტორმა ჯახანგირ ჯახანგროვმა ფართოდ გამოიყენა თავის ნაწარმოებში «ჰალაი სახალხო ინსტრუმენტების ორკესტრისათვის» ჩვენი ძველებური დასარტყამი ინსტრუმენტი.

მოვუსმინოთ მუსიკას

ჯახანგირ ჯახანგროვი. «ჰალაი სახალხო ინსტრუმენტების ორკესტრისათვის».

ვიმღეოთ სიმღერა ნოტებზე სიტყვებით

MÜBARƏK (გილოცავ)

აფსარა ჯავანშიროვას მუსიკა,
ხიკმეტ ზიას სიტყვები.

Allegretto *mf*

A - zər - bay - can, bu bay - ram sə - nə ne - cə ya - ra - şır,
sə - nə ne - cə ya - ra - şır. Nəğ - mə de - yir Kür, A - raz,
Göy Xə - zər co - şub - da - şır, göy Xə - zər co - şub - da - şır

Nəqarət:

Gü - lür el - lə - rin, gü - lür çöl - lə - rin. Ağ gün - lə - rin -
tək sə - nin vü - qar - lı, nur - lu, ba - har - lı
1. ya - şın mü - bə - rək! 2. Ya - şın mü - ba rək!

კითხვები

1. რომელი აზერბაიჯანული დასარტყამი ინსტრუმენტები იცი შენ?
2. რა მიზნებით იყენებდნენ ძველად დასარტყამ ინსტრუმენტებს?
3. რომელმა კომპოზიტორმა დაწერა «ჰალაი ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრისათ»?

დავალებები: მოამზადე მოკლე პრეზენტაცია გოლთუგ ნადარას, ჯურა ნადარასა და გომანადარას საშემსრულებლო განსაკუთრებულობებზე.

აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი -დეფი (დაირა), გავალი (ტამბურინი), დუმბეკი (ნალარა)

დეფი

გავალი

დუმბეკი

აზერბაიჯანში დასარტყამი ინსტრუმენტების ისტორია იღებს თავის დასაწყისს პირველყოფილი ხანიდან. ამ დროს პირველყოფილი ადამიანები ქმნიდნენ რიტმს გარკვეული საშუალებების გამოყენებით. აზერბაიჯანის უძველეს დასახლება - გობუსტანში, ჯინგირდაგის მთის ძირში, საკედლე ნახატებთან ერთად, რომლებიც შესრულებულნი არიან ათი-თორმეტი ათასი წლის წინათ, ასევე არსებობს დიდი კლდოვანი ნამსხვრევი, რომელსაც «გავალ დაში» ეწოდება. თუ დავაკაკუნებთ ამ კლდოვან ნამსხვრევზე ხელებით, ფეხებით ან რაიმე სახის საგნით, მაშინ იგი გამოყოფს ხმებს, რომელიც გავალის ტემბრს შეესაბამება. ვარაუდობენ რომ, ეს ქვა გამოიყენებოდა ჩვენი წინაპრების მიერ დასარტყამი ინსტრუმენტის სახით და მოაღწიაჩვენს დრომდე «გავალ დასის» სახელით.

მუსიკალური მეჯლისი ბალახანისა და გავალის თანხლებით. თავრიზული მინიატურების ციკლიდან. XVI საუკუნე

აზერბაიჯანელი ხალხის ეროვნულ მუსიკალურ კულტურაში, ასევე ცენტრალური აზიის ხალხების მუსიკალურ კულტურაში, განსაკუთრებით კი თურქმენებში, უზბეკებში, უიღურებში და ყარაყალპაყებში, მუსიკალური ინსტრუმენტის დეფის (დაირას) წარმოშობა, რომელიც ცნობილია დაპის, დეპრეკის, სახელით, თავისი ფესვებით მიდის უძველეს დროში.

ზოგიერთ წყაროებში აღნიშნულია, რომ სიტყვა «დეფი» (დაფი, ტაფი) წარმოშობილია ძველშუმერული სიტყვა «დუპ»-იდან (ფიცარი, დაფა). დაწყებული უძველესი დროიდან დღემდე, აზერბაიჯანში მომღერალ-ხახენდეები, თესნიფების, ხალხური სიმღერების შესრულებისას დეფის დახმარებითავე ქმნიდნენ რიტმს თავისთვისაც და თანმხლები სხვა მუსიკოსებისათვის - თარზე და ქამანჩაზე შემსრულებლებისათვის. ამიტომაც ყოველი ხანენდე უნდა ფლობდეს დეფზე დაკვრის ტექნიკას.

მოვეუსმინოთ მუსიკას

«დესნიე დილკეში» («Dilkes tesnifi»). ასრულებს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი არიფ ბაბაევი, აკომპონირებას უწევენ თარზე - ზახრამ მანსუროვი, ქამანჩაზე - ელმან ზადალოვი.

შეასრულოთ ნოტებით

ნაწევები რენე «ბაიათი - შირაზიდან». ახსანა დადაშევას მუსიკა.

ეს უნდა იცოდეთ

ნოტებით შესასრულებელი რენგი «ბაიათი - შირაზი» დაწერილი იქნა ცნობილი მეთარე ახსან დადაშევას მიერ.

გავალი - ყველაზე ძველი ეროვნული დასარტყამი ინსტრუმენტია აზერბაიჯანში. ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი განეკუთვნება ცალმხრივ დასარტყამ ინსტრუმენტებს, რომელნიც ფართოდ არიან გავრცელებულნი აზერბაიჯანში, თურქეთში, ცენტრალური აზიის ხალხებს შორის ჩალდირმას, გავალის, ჩირმენდას, დანგირას სახელით. გავალის სარტყელი, როგორც წესი მზადდება თხილის ხისაგან. ამ მუსიკალური ინსტრუმენტის სისქე შეადგენს - 60- 75, ხოლო დიამეტრი აღწევს 340 – 450 მმ. მის შიდა ნაწილში მაგრდება 60 – 70 რგოლი. ზევიდან ეჭიმება ზუთხის დამუშავებული კანი.

სიტყვა «გავალი» წარმოშობილია თურქული სიტყვა «გავ»-იდან (გაბ - ჭურჭელი, მოცულობა), რაც « ცარიელს, ანუ შიგნიდან ცარიელ ნივთს» ნიშნავს.

ამინა დილბაზი

ეყუროთ და მოვუსმინოთ ცეკვას კვრანიდან

«ცეკვა გავალით». ასრულებს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ქალი ამინა დილბაზი.

დუმბეკი - ეს არის დასარტყამი ინსტრუმენტი, რომელიც მიეკუთვნება ჩვენს ეროვნულ მუსიკალურ კულტურას, სამხრეთ კავკასიაში მიეკუთვნება მხოლოდ აზერბაიჯანლებს.

თურქულ სამყაროში მას იცნობენ დუმბელეკის, დონბეკის, ტონბაკის, დუმბაის, დარბაკის, დებულაკის სახელწოდებით, თურქეთსა და საბერძნეთში ეს ერთობ პოპულარული მუსიკალური დასარტყამი ცნობილია «დარბუკას» სახელით.

გერმანელმა მოგზაურმა და დიპლომატმა ადამ ოლჟარიმ, რომელიც სტუმრობდა შამახას 1636 წელს ოთხი თვის განმავლობაში, წერდა, რომ დუმბეკს ამზადებენ თიხისგან უსასრულო ქვევრის სახით. ცნობილი მოგზაური აღნიშნავდა, რომ ნოვრუზის დღესასწაულის დროს ბავშვებიც და ახალგაზრდობა ცეკვავდნენ

და მხიარულობდნენ დუმბეკის დაკრულობაზე.

იმის მიუხედავად, რომ XX საუკუნის დასაწყისში ეს მუსიკალური ინსტრუმენტი დაივიწყეს, ჩვენს დროში იგი იკავებს ღირსეულ ადგილს ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლისა და ორკესტრის შემადგენლობაში.

დასარტყამი მუსიკალური ინსტრუმენტის დუმბეკის საცეკვაო მუსიკის რითმი გადაეცემა მთელი თავისი წვრილმანებით.

ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრისათვის დაწერილ ნაწარმოებში «ზერბი-მულამში» («რიტმული მულამი») კომპოზიტორმა ნარიმან მამედოვმა ოსტატურად გამოიყენა დასარტყამი ინსტრუმენტი დუდუკი.

გავიხსენოთ სიმღერა და შევასრულოთ იგი სოლოთი და ორ ხმაში

MÜBARƏK (გილოცავ)

ავსარა ჯავანშიროვას მუსიკა, ბიკმეტ ზიას სიტყვები.

კითხვები

1. რომელ აზერბაიჯანულ დასარტყამ ინსტრუმენტებს იცნობ შენ?
2. რა შეგიძლია თქვა მუსიკალურ დასარტყამ ინსტრუმენტ - დეფზე?
3. რა იცი დასარტყამ მუსიკალურ ინსტრუმენტ გავალზე და დუმბეკზე?

დავალბები: მოამზადე ზეპირი პრეზენტაცია აზერბაიჯანულ დასარტყამ მუსიკალურ ინსტრუმენტებზე.

**აზერბაიჯანული
მუსიკალური ტაძრები
და მუსიკალური
კულტურა**

აზერბაიჯანის სახელმწიფო ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრი

**აზერბაიჯანის სახელმწიფო
ოპერისა და ბალეტის
აკადემიური თეატრი**

1920 წელს აზერბაიჯანში შეიქმნა კულტურის კერა სახელწოდებით გაერთიანებული სახელმწიფო თეატრი. უკვე 1924 წელს ოპერის დასმა, რომელიც გამოეყო გაერთიანებულ სახელმწიფო თეატრს, დაიწყო დამოუკიდებელი მოღვაწეობა. 1928 წლიდან თეატრს მიენიჭა მირზა ფათალი ახუნდოვის სახელი, ხოლო 1959 წლიდან მას გადაერქვა სახელი და დაერქვა ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრი. ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრის მშენებლობას, რომელიც არის ჩვენი ხალხის ღირსება, გააჩნია საინტერესო ისტორია. ასე, 1910 წლის ბოლოს რუსეთიდან ბაქოში გასტროლებზე ჩამოსული იყო ცნობილი ოპერის მომღერალი ქალი. ერთ-ერთ საუზმეზე, რომელიც მიეძღვნა მომღერალს, ერთ-ერთი მაილოვების ძმა - ნავთობის მილიონერების ოჯახიდან, შეეკითხა

მომღერალ ქალბატონს თუ შემდეგში, თუ როდის ჩამოზრდამანდებოდა იგი ბაქოში ახალი გასტროლებით. «არასდროს», - მიუგო მან. თავისი უარი ქალბატონმა ასე ახსნა: « რა აზრი აქვს აქ ჩამოსვლას თუ ოპერის თეატრიც კი არ გააჩნია ბაქოს?»

მილიონერ მაილოვს ძალიან ეწყინა ამის გაგება და იგი შეპირდა მომღერალს, რომ ერთი წლის განმავლობაში ბაქოში აშენდებოდა უმშვენიერესი საოპერო თეატრი. ქველმოქმედმა ზეინალაბდინ ტაგიევმა მხარი დაუჭირა ამ ინიციატივას, მაგრამ გამოთქვა ეჭვი, რომ ერთი წლის განმავლობაში ვერ მოხერხდებოდა ასეთი შენობის აშენება. მან განაცხადა, რომ თუ ერთი წლის განმავლობაში მოესწრებოდა ასეთი შენობის აშენება, მაშინ იგი სრულიად ანაზღაურებდა მთელს ხარჯებს.

ორმა მილიონერმა დადეს ნიძლავი, ამის შედეგად თეატრის შენობა აშენდა არა ერთი წლის ვადაში, არამედ ცხრა თვის განმავლობაში.

ასე რომ, 1920 წლიდან დაწყებული დღევანდელ დღემდე ოპერისა და ბალეტის თეატრი აგრძელებს თავის მოღვაწეობას ამ გრანდიოზულ შენობაში.

აზერბაიჯანის საოპერო ხელოვნება თავის დასაწყისს იღებს 1908 წლის 12 იანვრიდან, ანუ უზეირ ჰაჯიბეილის ოპერის «ლეილა და მეჯნუნის» დადგმიდან.

მოგვიანებით ამ ოპერის სცენაზე დადგმული იყო ისეთი ოპერები, როგორებიც არიან ზულფუგარ ჰაჯიბეკოვის «აშუღ გარიბი» (1913), მუსლიმ მაგომაევის «შაჰ ისმაილი» (1919). შემდგომ თეატრის რეპერტუარი გამდიდრდა ოპერა «შაჰსენეთი» (1927), რომელიც დაწერა რეინჰოლდ გლიერმა კლასიკური ოპერის ჟანრში, ასევე მუსლიმ მაგომაევის ოპერით «ნარგიზი» (1935), უზეირ ჰაჯიბეილის «ქორაღლით».

მოვუსმინოთ მუსიკას

მუსლიმ მაგომაევი. ნაწყვეტი ოპერა «შაჰ ისმაილის» «უვერტიურიდან».

გასული საუკუნის 40-ან წლებში ზუსტადაც ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე დადგმული იქნა ბალეტი «ქალწულის კოშკი» (1940) და აფსასიაბა ბადალბეილის ოპერა «ნიზამი» (1948), ყარა ყარაევისა და ჯავდეთ ჰაჯიევის ოპერა «ვეტენი» (1945), ნიაზის «ხოსროვი და შირინი» (1942). ფიქრეთ ამიროვის ბალეტი «ათას ერთი ღამე» (1979) ასევე იქნა დადგმული ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე.

შევასრულოთ ნოტებით

აფრასიაბ ბადალბეილი. ბალეტი «ქალწულის კოშკი». ნაწყვეტი «გამოსვლიდან».

გასული საუკუნის 50-ან წლებში ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე დადგმული იქნა ფიქრეთ ამიროვის ოპერა «სევილი» (1953), ჯახანგირ ჯახანგიროვის «აზადი» (1957).

ამ სცენაზე ასევე დიდი წარმატებით იქნა დადგმული სოლტან ჰაჯიბეკოვის ბალეტი «გიულმანი» (1950), ყარა ყარაევის ბალეტები «შვიდი მზეთუნახავი» (1952), «ჭექა - ქუხილის ბილიკით» (1961), არიფ მელიქოვის ბალეტი «სიყვარულის ლეგენდა» (1962), აშრაფ აბასოვის ბალეტი «შავტუხა» (1965).

ოპერებმა და ბალეტებმა, რომელიც მოგვიანებით დაიწერა ჩვენი კომპოზიტორების მიერ, ასევე ჩაუყარეს საფუძველი საწყისი თავის სასცენო ცხოვრებას ზუსტად ამ თეატრში.

მოგუსმინოთ მუსიკას

ფიქრით ამიროვი. ოპერა «სევილი». ნაწყვეტი «ვალსიდან».

ვიმღეროთ სიმღერა ნოტებზე ერთხმაში

**ÇAYIMIZIN ADI VAR (ჩვენს ჩაის სახელი გააჩნია)
(აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა)**

მხიარული, სიცოცხლით სავსე ხასიათის სიმღერები დასაწყისიდან ბოლომდე სრულდება უნისონში. სიმღერების მელოდიის შესრულებისას უნდა შეასრულოთ ლიგები ზედმიწევნით.

კითხვები

1. ვინ ააშენა აზერბაიჯანის ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრის შენობა?
2. რომელი ოპერა იქნა დადგმული პირველად აზერბაიჯანის სახელმწიფო ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრის სცენაზე?
3. ვინ არის სიმღერა «Çayımızın adı var» («ჩვენს ჩაის სახელი გააჩნია») ავტორი?

დავალებები: მოამზადე ზეპირი პრეზენტაცია აზერბაიჯანის სახელმწიფო და ბალეტის აკადემიური თეატრის შესახებ.

ოპერა «შაჰსენემი» და რუსი კომპოზიტორი რეინჰოლდ გლიერი

რეინგოლდ გლიერი

ჯერ კიდევ 1924 – 1928 წლებში აზერბაიჯანის ხელოვნების გარშემო, განსაკუთრებით კი, ეროვნული ოპერის ჟანრში მიმდინარეობდა მრავალრიცხოვანი კამათები და დისკუსიები. ოპერამ «შაჰსენემი», რომელიც დაწერილ იქნა გერმანული წარმოშობის რუსი კომპოზიტორის რეინჰოლდ გლიერის მიერ ბოლო მოუღო ამ კამათებს. «შაჰსენემი» - პირველი კლასიკური სახის ოპერაა, რომელიც დაიწერა აზერბაიჯანულ თემაზე.

ჯაბარ გარიაგდიოღლუ

ყურბან პირიმოვი

ასე, ამ დრომდე აზერბაიჯანში რიგი კომპოზიტორები უზეირ ჰაჯიბეილის მეთაურობით წერდნენ ძირითადად მულამურ- ოპერებს. 1927 წელს გენიალური უზეირ ჰაჯიბეილი ასე წერდა ოპერა «შაჰსენემზე»: ««შაჰსენემის» ოპერის დაწერით აზერბაიჯანში ჩაისახა ახალი ოპერის კულტურის საფუძველი.» რეინგოლდ გლიერმა აიღო ძველი აზერბაიჯანული დასტანიდან «აშულ გარიბიდან» ოპერის შინაარსი.

ჯაფარ ჯაბარლი

უნდა აღინიშნოს, რომ თავის დროზე ამ ხალხურ დასტანს მიმართა ასევე დიდმა რუსმა პოეტმა მიხეილ ლერმონტოვმა. ამ ოპერის შექმნაში კომპოზიტორს დაეხმარნენ ცნობილი ხანენდე ჯაბარ გარიაგდიოღლუ, თარზე დამკვრელი ყურბან პირიმოვი და დრამატურგი ჯაბარ ჯაბარლი, რომლებიც აძლევდნენ შეუფასებელ ცნობებს ჩვენს ეროვნულ მუსიკაზე, ხალხურ მუსიკაზე, ხალხურ სიმღერებზე და ცეკვებზე, აშულურ მუსიკაზე და აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკის სხვა ჟანრების შესახებ. 1927 წელს ეს ოპერა პირველად დაიდგა აზერბაიჯანის სცენაზე რუსულ ენაზე, ხოლო 1934 წელს - დიდი დრამატურგის ჯაფარ ჯაბარლის ლიბრეტოს საფუძველზე - აზერბაიჯანულ ენაზე.

1938 წელს მოსკოვში აზერბაიჯანული ხელოვნების დღეების მსვლელობის დროს ოპერა «შაჰსენემი» წარმოდგენილი იქნა აზერბაიჯანულ ენაზე.

შოვეტე
მამედოვა

მოვუსმინოთ მუსიკას

რეინჰოლდ გლიერი. «ენზელის» ცეკვა ოპერა «შაჰსენემიდან».

უნდა აღინიშნოს რომ, ოპერა «შაჰსენემში» რეინგოლდ გლიერმა ფართოდ გამოიყენა 3/4-ათ აზერბაიჯანულ ხალხურ სიმღერაზე და ცეკვაზე მეტი, რიტმული მულამები. ზუსტად რომ, ოპერა «შაჰსენემ» შეუწყო ხელი ჩვენს რესპუბლიკაში ახალი ეროვნული ოპერების წარმოშობას ევროპული ოპერების კლასიკურ ჟანრში. ცნობილმა საოპერო მომღერალ ქალმა შოვეტე მამედოვამ დიდი ოსტატობით შეასრულა შაჰსენემის სახე ამ ოპერაში.

მოვუსმინოთ მუსიკას

რეინჰოლდ გლიერი. «შაჰსენემის არია» ოპერა «შაჰსენემიდან».

შევასრულოთ ნოტებით

ნაწყვეტი ხალხური ცეკვა «ენზელიდან». რეინჰოლდ გლიერის სანოტო ჩანაწერი.

ოპერა «შაჰსენემის» უვერტიურაში რეინჰოლდ გლიერმა გამოიყენა მუსიკა «არაზბარი», «Toy yürüşü» («საქორწილო სიარული»), რიტმული მულამი «ყარაბაღ შირქეტესი», მულამური იმპროვიზაცია «ჩახარგიახი», აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა «Sus, mənim çiyim» («დადუმდი, ჩემო ყვავილო»), ამის შედეგად ოსტატურად გააგრძელა გენიალური რუსი კომპოზიტორის მიხეილ გლინკას ტრადიციები.

ეს უნდა იცოდეთ

აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა «ენზელი» - არის საცეკვაო მელოდია, რომელიც შეიქმნა დაახლოვებით 1880-1890 წლებში ბაქოში. საშემსრულებლო მანერა - საფეხუროვანია, გლუვი, ხოლო მელოდია - «საკმაოდ ხანდაზმულია». «ენზელი» - ტრადიციული ცეკვა, რომელიც სრულდება ქორწილის დასაწყისში. ამ ცეკვას ძირითადად ასრულებენ მოხუცი ხალხი. ტაქტის ზომა 3/4, ჟღერს ანიმატოს ტემპში, მინორულ ტონალობაში.

ვიმღეოთ სიმღერა ნოტებზე და სიტყვებით

ÇAYIMIZIN ADI VAR (ჩვენს ჩაის სახელი გააჩნია)

(აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა)

I

Çayımızın adı var, yar, yar,
 Ətirli xoş dadı var, yar, hey.
 Çayda bizim qızların, yar, yar,
 Canlarının odu var, yar, hey.

II

Xoş çayımız var bizim, yar, yar,
 Çay bağımız var bizim, yar, hey.
 Bu şərəfli əməyə, yar, yar,
 Marağımız var bizim, yar, hey.

III

Çay gülü gül yarpağı, yar, yar,
 Qızların gül yanağı, yar, hey.
 Məxmər çayı bəyədir, yar, yar,
 Bizim yerin qonağı, yar, hey.

IV

Çayları saya-saya, yar, yar,
 Gözümü saldım çaya, yar, hey.
 Armudu fincan ilə, yar, yar,
 Çay gətirin ortaya, yar, hey.

კითხვები

1. ვინ არის ოპერა «მაჰსენემის» ავტორი და რა არის შენთვის ცნობილი მასზე?
2. ვინ უწევდა დახმარებას რეინგოლდ გლიერს ოპერა «მაჰსენემის» დაწერაში?
3. ჩაის როგორი თვისებებია ჩამოთვლილი სიმღერა («ჩვენს ჩაის სახელი გააჩნიაში»)?

დავალებები: მოამზადეთ ზეპირი პრეზენტაცია რეინგოლდ გლიერის შესახებ.

პირველი აზერბაიჯანული ოპერა თანამედროვე თემაზე

მუსლიმ მაგომაევი

აზერბაიჯანში პირველ ოპერად თანამედროვე თემაზე მიჩნეული არის გამოჩენილი კომპოზიტორის მუსლიმ მაგომაევის ოპერა «ნარგიზი», რომელიც მან დაწერა გუსეინ ჯავიდის რადიო-პიესა «ჩობანლარ»-ის («მეცხვარეების») საფუძველზე. ამ ნაწარმოებში თანამედროვე თემა ემყარება კლასიკური ოპერის ჟანრთან. ოპერაში მუსიკალური ენის საშუალებით გამოისახება ხალხის ბრძოლა ექსპლუატატორებთან

ნიაზი

აზერბაიჯანის ერთ-ერთ სოფელში.

ნაწარმოების მთავარ პერსონაჟებს წარმოადგენენ სოფელი გოგონა ნარგიზი და მწყემსი ალიარი. ოპერის დადგმის შემდეგ კომპოზიტორი კიდევ ერთხელ იწყებს ნაწარმოებ «ნარგიზზე» მუშაობას და ქმნის მეორე რედაქციას. მაგრამ, მუსლიმ მაგომაევის უეცარმა სიკვდილმა 1937 წელს ვერ დაამთავრებინა კომპოზიტორს მასზე მუშაობა, ხოლო რეინჰოლდ გლიერმა და ნიაზიმ ერთობლივად დაასრულეს მისი რედაქტირება.

(«ალიარის არია» ოპერა
«ნარგიზი»-დან.
ასრულებს რაშიდ ბეიბუტოვი

1938 წელს ოპერა «ნარგიზი» იდგმევა მოსკოვში აზერბაიჯანის კულტურის დღეების დეკადის მსვლელობის დროს და იმავე წელს - აზერბაიჯანის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის სცენაზე. კომპოზიტორმა ფართოდ გამოიყენა ოპერაში ტენსიფები და რენგები, რომელნიც ახლოს არიან სასიმღერო ჟანრით.

ნარგიზისა და ალიარის არიებში, მუსლიმ მაგომაევი გამოიყენებს სხვადასხვა სახის მულამის ინტონაციებს.

მოგუსმინოთ მუსიკას

მუსლიმ მაგომაევი. «ალიარის არია» ოპერა «ნარგიზი»-დან (I-ლი აქტიდან).

თავისი ინტონაციით «ალიარის არია» ახლოს არის ხალხის საყვარელ «Çoban bayatı1ı» («მწყემსური ბაიათებთან»).

ვიმღეროთ ნოტები სიტყვებით

მუსლიმ მაგომადევი. ოპერა «ნარგიზი». ნაწყვეტი «ალიარის არიადან».

Moderato

Mა - ნა ver-mაზ ye - ni bir ნა - ჯა გო - ჯალ მან-ჯა-რა - ლერ
 Mა - ni güლ - dür - მა - di, güლ - dür - მა -
 di, Güლ - dür - მა - di bir an bu თ - ბი - ატ, bu - ნა - ჯა!

მოვუსმინოთ მუსიკას და ვიმღეროთ იგი ნოტებით

მუსლიმ მაგომადევი. «ნარგიზის წუხილის სიმღერა» ოპერა «ნარგიზის» მე - III აქტიდან.

Adagio

Sev-gim su-dan saf- dir, güლ - dön in - ცა - dir, la-kin მა - ნა ხა-yat
 bir - iş - gön - ცა - dir. Da-im in - ლა - yi- rəm - qəm - ლა - rim -
 ლა - მან. Xა-yal - pა - rəst o - lur in - ti - zar ცა - კონ.

ამ ლირიული ხასიათის არიაში ოპერის პერსონაჟის ნარგიზის სიყვარული მწყემს ალიარისადმი გამოხატულია ძლიერ ემოციურ ფორმაში.

მონატრებით გასჭვალული «ნარგიზის წუხილის სიმღერა» დაფუძნებულია აზერბაიჯანული კლასიკური მულამ «შიუშტერის» ინტონაციებზე და გააჩნია მწუხარე ხასიათი.

უნდა აღინიშნოს რომ, კომპოზიტორმა მუსიკაში გამოიყენა გუნდისათვის დაწერილი აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა «თურაჯის» მელოდია, «ნარგიზის წუხილის სიმღერაში»-აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა «Çixdim qaya başına» («ავოცდა მთის მწვერვალზე»), III აქტიდან გუნდში - «Bağçadan gələn səs», ხოლო გუნდის პირველი აქტის ფინალში - აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა «Gün, çix» («მზეო, ამოდო»).

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას

GƏNCLİYİMİZ (ჩვენი ახალგაზრდობა)

I
Gündə yeni zəfər çalır,
Səhralarda şəhər salır,
Dalğalardan işıq alır
Gəncliyimiz, gəncliyimiz.

რაუფ გაჯიევის მუსიკა,
ტოფიკ მუტალიბოვის სიტყვები

მისამღერი:
Bayraq kimi ucalmışdır
Gəncliyimiz, gəncliyimiz.
Vətənimdən dərs almışdır
Gəncliyimiz, gəncliyimiz.

II
Xam torpağa həyat verir,
Boz düzlərə nicat verir,
Hər bir zaman öndə gedir
Gəncliyimiz, gəncliyimiz.

მისამღერი:

Marciale

Gün-də ye-ni zə-fər ça-lır, səh-ra-lar-da şə-hər sa-
 lir, dal-ğa-lar-dan i-şıq a-lır gənc-li-yi-miz, gənc-li-yi
 miz. Bay-raq ki-mi u-cal-mış-dır gənc-li-yi-miz,
 gənc-li-yi-miz! Və-tə-nim-dən dərs al-mış-dır
 gənc-li-yi-miz, gənc-li-yi-miz, gənc-li-yi-miz,
 gənc-li-yi-miz, gənc-li-yi-miz!

კითხვები

1. რომელმა კომპოზიტორმა დაწერა ოპერა «ნარგიზი»?
2. რომელი ხალხური მუსიკალური მელოდიები იქნა გამოყენებული ოპერა «ნარგიზში»?
3. ვინ გააგრძელა მუშაობა ოპერა «ნარგიზზე» მუსლიმ მაგომაევის უცარი სიკვდილის შემდეგ?
4. ვინ არის ავტორი სიმღერისა «Gəncliyimiz» («ჩვენი ახალგაზრდობა»)?

დავალბებო: მოამზადეთ პრეზენტაცია სიმღერა «Gəncliyimiz» («ჩვენი ახალგაზრდობა») ავტორების შესახებ.

აზერბაიჯანის მუსლიმ მაგომაევის სახელობის სახელმწიფო ფილარმონია

ჩვენი ხალხური და პროფესიონალური მუსიკის განვითარებაში, გამორჩეული მიღწევები ეკუთვნის მუსლიმ მაგომაევის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიას.

სახელმწიფო ფილარმონია შეიქმნა 1936 წლის 25 მაისს. ფილარმონიის შენობა აშენებული იქნა 1910-1912 წლებში სახელწოდებით «საზოგადოებრივი თავშეყრის ზაფხულის სახლი». უნდა აღინიშნოს, რომ ამ შენობაში ხშირად ტარდებოდა კონცერტები და გასართობი ღონისძიებები 1936 წლამდე.

1937 წლის 11 აგვისტოს აზერბაიჯანის სსრ სახალხო კომისართა საბჭოს გადაწყვეტილებით, აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიას, რომელიც განთავსებული იყო ამ შენობაში, მიენიჭა გამოჩენილი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორის მუსლიმ მაგომაევის სახელი.

აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიაში მოქმედებს შვიდი სხვადასხვა სახის მუსიკალური კოლექტივი. მათ შორის განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს უზეირ ჰაჯიბეილის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი. ასევე, ზუსტად ეს კოლექტივი არის პირველი სიმფონიური ორკესტრი, რომელიც შეიქმნა აზერბაიჯანში.

ჩვენი რესპუბლიკის ერთ-ერთ წამყვან მუსიკალურ კოლექტივს ასევე წარმოადგენს აზერბაიჯანის სახელმწიფოს საგუნდო კაპელა. ეს კოლექტივი შექმნილი იქნა 1966 წელს აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიის შემადგენლობაში.

აზერბაიჯანის სახელმწიფო
ფილარმონია

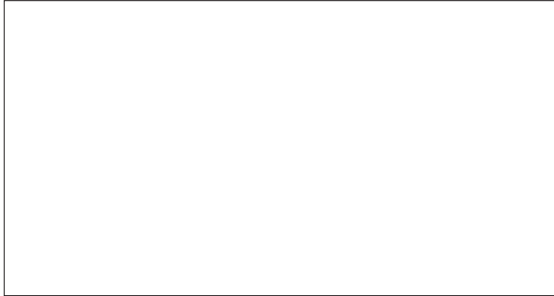
მუსლიმ მაგომაევი, ნიაზი და
სიმფონიური ორკესტრი

აზერბაიჯანის სახელმწიფო
საგუნდო კაპელა

მოვუსმინოთ მუსიკას

ჯახანგიორ ჯახანგიროვი. ნაწყვეტი საგუნდო ნაწარმოებიდან «ჩახარგიახი»

ერთ-ერთ მუსიკალურ კოლექტივს, რომელმაც ითამაშა დიდი როლი აზერბაიჯანული მუსიკალური კულტურის განვითარებაში, ასევე წარმოადგენს ყარა ყარაევის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი. ეს ორკესტრი შექმნილი იქნა ყარა ყარაევისა და ფიქრეთ ამიროვის ინიციატივით 1964 წელს.

ყარა ყარაევის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი

1969 წლის 1 დეკემბერს აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიის შემადგენლობაში შეიქმნა აზერბაიჯანის სახელმწიფო ცეკვის ანსამბლი.

მოვუსმინოთ მუსიკას

ფიქრეთ ამიროვი. სიმფონია «ნიზამი». ნაწყვეტი მე - II ნაწილიდან სახელწოდებით «სკერცო».

გარდა აღნიშნული მუსიკალური კოლექტივებისა, სახელმწიფო ფილარმონიის შემადგენლობაში, ასევე მოღვაწეობენ ფიქრეთ ამიროვის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი, აზერბაიჯანის სახელმწიფო საფორტეპიანო ტრიო, აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმებიანი კვარტეტი.

ვიმღეროთ ნოტებით

BჲH-BჲH

(აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა)

Musical score for five staves. The first staff is marked 'Allegretto' and has a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 6/8 time signature. The notation includes various rhythmic values and accidentals, with some notes marked with 'ჩ' and 'ჲ' symbols. The score is written in a single system across five staves.

უნდა აღინიშნოს, რომ ეს სიმღერა ხანგრძლივი წლების განმავლობაში წარმატებით სრულდებოდა აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის რეპერტუარში.

ვიმღეოთ ახალი სიმღერა სიტყვებით

**BABANIN YOLU DAŞDI (ბაბუის გზა ქვიანია)
(აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა)**

Babanın yolu daşdı,
Zəhməti bizə xoşdu.
Qurban olaq Babaya,
Baba hamıdan başdı,
Hey Baba, can Baba,
Hey Baba, can Baba.

კითხვები

1. როდის მიენიჭა აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიას გამოჩენილი კომპოზიტორის მუსლიმ მაგომაევის სახელი?
2. რომელი მუსიკალური კოლექტივები მოქმედებენ აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიის შემადგენლობაში?
3. ვინ არის სიმღერა «Babanın yolu daşdı» («ბაბუის გზა ქვიანია») ავტორი?

დავალებები: მოგვიყევით «Babanın yolu daşdı» («ბაბუის გზა ქვიანია») ხალხური სიმღერის მელოდიის და რიტმის ხასიათზე.

**აზერბაიჯანის უზეირ ჰაჯიბეილის სახელობის სახელმწიფო
სიმფონიური ორკესტრი**

**უზეირ ჰაჯიბეილის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმფონიური
ორკესტრი და აზერბაიჯანის სახელმწიფო საგუნდო კაპელა**

გასული საუკუნის 30 - ან წლებში აზერბაიჯანის მუსიკალური კულტურის ახალგაზრდა კომპოზიტორების წარმომადგენლები ყარა ყარაევი, ჯევდეთ გაჯიევი, სოლტან ჰაჯიბეკოვი და სხვები წერდნენ სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებებს სიმფონიური ორკესტრისათვის. რა თქმა უნდა, ახალგაზრდა კომპოზიტორების ეს ნაწარმოებები, რომლებიც იქმნებოდნენ უზეირ ჰაჯიბეილის ხელმძღვანელობით, საჭიროდნენ შესრულებას.

ზუსტად ამ მიზნებისათვის, 1936 წელს შექმნილ აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიაში 1938 წელს დაიწყო დამოუკიდებელი კოლექტივის - სიმფონიური ორკესტრის მოღვაწეობა. რამოდენიმე წლის განმავლობაში ამ კოლექტივის მხატვრულ ხელმძღვანელად და მთავარ დირიჟორად იყო მაცსტრო ნიაზი. ამ კოლექტივს ასევე დირიჟორდნენ ჩინგიზ ჰაჯიბეკოვი, აფრასიაზ ბადალბეილი. 1984 წლიდან უზეირ ჰაჯიბეილის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორი გახდა აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი, სახელმწიფო პრემიისა და «შოხრატის» («დიდების») ორდენის ლაურეატი რაუფ აბდულაევი. ზუსტად ამ სიმფონიური ორკესტრის შექმნით ახალგაზრდა კომპოზიტორების წინაშე დადგა ამოცანა შეექმნათ ახალი სიმფონიური ნაწარმოებები. მუსიკალური ნაწარმოებები, რომელნიც დაწერილი იყვნენ სხვადასხვა ფილმებისათვის, ჟრერდნენ სიმფონიური ორკესტრის შესრულებით. ისინი იწერებოდნენ მაგნიტურ ლენტებზე. ზუსტად ეს ორკესტრი გახდა პირველი სიმფონიური პოემა «ლეილა და მეჯუნის», ყარა ყარაევის სუიტის ბალეტ «შვიდი მზეთუნახავის», ფიქრეთ ამიროვის სიმფონიური მულამების «მურის» და «კიურდ - ოგმარის», სოლტან ჰაჯიბეკოვის სიმფონიური სურათი «ქარავანის», ჯავდეთ გაჯიევის სიმფონიური პოემა «მშვიდობისათვის» («Sülh uğrunda»), ნიზამის სიმფონიური მულამი «რასტის» და სხვა აზერბაიჯანული სიმფონიური მუსიკალური ნაწარმოებების შემსრულებელი.

მოგუსმინოთ მუსიკას

ფიქრეთ ამიროვი. ნაწყვეტი სიმფონიური მულამი «კიურდ - ოვზარიდან».

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ პერიოდში დაწერილი სიმფონიური ნაწარმოებები დაფუძნებულნი არიან ხალხურ სიმღერებზე, ტესნიფებზე, რენგებზე. კომპოზიტორ - დირიჟორ ნიაზის სიმფონიურ მულამ «რასტში» ტესნიფის ნაცვლად გამოყენებული იქნა ხალხური სიმღერა «Əlində sazın qurbanı».

მოგუსმინოთ სიმღერას

ნიაზი. «Əlində sazın qurbanı» სიმფონიური მულამ «რასტი»-დან.

ვიმღეროთ ნოტებზე**ƏLİNDƏ SAZIN QURBANI**

(აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა)

Allegretto

The image shows a musical score for the piece 'Əlində sazın qurbanı'. It consists of seven staves of music written in a key with one flat (B-flat) and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Allegretto'. The music is a single melodic line, likely for a vocal or instrumental part. The notation includes various note values such as quarter, eighth, and sixteenth notes, along with rests and phrasing slurs. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

მოსმენილ და ნოტებით შესრულებულ მუსიკალურ ნიმუშში სჩანს, რომ კომპოზიტორ - დირიჟორის ნიაზის სიმფონიურ მულამ «რასტში» ხალხური სიმღერის მელოდია გამოყენებულ იქნა ყოველგვარი ცვლილებების გარეშე.

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას

ƏZİZ ANA (მვირფასო დედავ)

ადილი გუსეინზადეს მუსიკა,
რამიზ მამედოვის სიტყვები.

I

Getsəm hər yana,
Sevimli ana,
Səni anaram,
Alovlanaram.

მისამღერი:

Bu ömrüm, günüm,
Başına dönüm,
Bircə sənsən, əziz ana,
Ey ürəyi təmiz ana.

II

Laylan səsidir
Kürün, Arazın.
Bircə günüm də
Sənsiz olmasın.

მისამღერი:

*ვიჟე-ლებრენი, მარი ელიზაბეთ ლუიზა.
პარიზი, XVIII – XIX საუკუნე.
ავტოპორტრეტი. «დედა და შვილი»*

კითხვები

1. როდის იქნა შექმნილი უზეირ ჰაჯიბეილის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი?
2. ვინ ხელმძღვანელობდა დიდი ხნის განმავლობაში აზერბაიჯანის სახელმწიფო სიმფონიურ ორკესტრს?
3. ვინ არიან სიმღერა «Əziz ana» («მვირფასო დედავ») ავტორები?

დავალებები: მოამზადე პრეზენტაცია თემაზე «დედის სახე ლიტერატურაში და მუსიკაში».

აზერბაიჯანის სახელმწიფო საგუნდო კაპელა

აზერბაიჯანის სახელმწიფო საგუნდო კაპელა შეიქმნა 1966 წელს აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიასთან. მისი შექმნის დღიდან 1996 წლამდე მას ხელმძღვანელობდა ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, ქორმეისტერი ედუარდ ნოვრუზოვი. 1996 წლიდან აზერბაიჯანის სახელმწიფო გუნდის კაპელას ხელმძღვანელობს სახალხო არტისტი ქალი, პროფესორი გიულბაჯი იმანოვა. თავისი არსებობის წლების განმავლობაში, ეს კოლექტივი ვირტუოზულად ასრულებდა აზერბაიჯანელი კომპოზიტორების და ზოგიერთი უცხოელი კომპოზიტორების საგუნდო ნაწარმოებებს.

მუსლიმ მაგომაევის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონია

აზერბაიჯანის სახელმწიფო საგუნდო კაპელა ასრულებდა კანტატა (ფიზულის), კომპოზიტორ ჯახანგირ ჯახანგიროვის ნაწარმოებ «ჩახარგიას», ნაზიმ ალიევრდიბეკოვის საგუნდო კომპოზიციას «ბაიათი - შირაზი», მულამურ კომპოზიციას «სეგიახ - ზაბულს», ოქტაი რაჯაბოვის სიმფონია - რეკვიემ «ჩინგიზს», ვასიფ ადიგოზალოვის ორატორია «ყარაბახს», ვოლფგანგ ამადეუს მოცარტის «რეკვიემს» და სხვა რთული შემადგენლობის ნაწარმოებებს.

აზერბაიჯანის სახელმწიფო საგუნდო კაპელაში არსებობენ ისეთი ხმათა ჯგუფები, როგორც სოპრანო, ალტი, ტენორი და ბანია.

აზერბაიჯანის საგუნდო კაპელა. დირიჟორი გიულბაჯი იმანოვა

თუ საგუნდო კაპელას აკომპონირებას არ უწევს სიმფონიური ორკესტრი ან მუსიკალური ინსტრუმენტი - როიალი, მაშინ, მას უწოდებენ «კაპელას» (თანმხლების გარეშე).

ჯახანგირ ჯახანგროვი

მოეუსმინოთ მუსიკას

ჯახანგირ ჯახანგროვი. კანტატა «ფიზულის» მე - II ნაწილი.

თქვენს მიერ მოსმენილი ჯახანგირ ჯახანგროვის კანტატა «ფიზულის» მე - II ნაწილში შესრულების პროცესში ერთობლივად მონაწილეობენ სოლო, გუნდური კაპელა და სიმფონიური ორკესტრი. პირველად კანტატის მე - II ნაწილი აჟღერებული იქნა სოლოური შესრულებით არტისტი ქალის შოვქეთ ალექპეროვას მიერ. ნაწარმოებს დირიჟორობას უწევდა მანესტრო ნიაზი.

ვიმღეოთ ნოტებით და სიტყვებით

ჯახანგირ ჯახანგროვი. ნაწყვეტი კანტატა «ფიზულის» მე - II ნაწილიდან.

Moderato

Mə-ni can- dan u- san - dır - dı, Cə- fa- dan yar u-san-maz-
 mı? _ U- san- maz - mı? Fə-lək-lər yan - dı a- hım- dan, Mu-ra-dım
 şə - mi yan-maz - mı, mu-ra - dım şə - mi yan-maz - mı?

მოვესმინოთ მუსიკას

ნაზიმ ალივერდიბეკოვი. «ზაიათი - შირაზი» საგუნდო კოლექტივის აკაპელასთვის. ეს ნაწარმოები დაწერილი იქნა საგუნდო კაპელასთვის თანმხლების გარეშე.

ვსწავლობთ ახალ სიმღერებს

NOVRUZ BAYRAMI (ნოვრუზის დღესასწაული)

*რამიდ შაფაგას მუსიკა,
საბირ მუსტაფას სიტყვები*

I

Səməni gətirin,
Miz üstünə qoyun, hey!
Kos-kosanı başlayaq,
Gözəldir bu oyun, hey!

მისამღერი (გუნდი):
Yaz coşdurur adamı,
Gəlir Novruz bayramı!

II

Bir nimçəyə düzülün
Yeddi löyün şirniyyat:
Qoğal, qovut, paxlava,
İydə, badam, qoz, nabat.

მისამღერი (გუნდი):

კითხვები

1. როდის შეიქმნა აზერბაიჯანის სახელმწიფო საგუნდო კაპელა?
2. რომელი კომპოზიტორი წერდა ნაწარმოებებს აზერბაიჯანის სახელმწიფო საგუნდო კაპელასთვის?
3. რა არის აკაპელა?

დავალებები: მოამზადეთ პრეზენტაცია თემაზე «ნოვრუზის დღესასწაული სხვა ქვეყნებში».

აზერბაიჯანის ყარა ყარაევის სახელობის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი

ნაზიმ რზაევი

ერთ-ერთ მუსიკალურ კოლექტივთაგან, რომელიც მოქმედებდა აზერბაიჯანის სახელმწიფო ფილარმონიის შემადგენლობაში, არის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი. ეს მუსიკალური კოლექტივი შეიქმნა 1964 წელს ცნობილი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორების ფიქრეტ ამიროვისა და ყარა ყარაევის ინიციატივით. 1964 წლიდან 1992 წლამდე ორკესტრის სამხატვრო ხელმძღვანელად იყო, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, სსრკ და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ნაზიმ რზაევი, ხოლო 1995 წლიდან 1997 წლამდე - ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე იაშა იმანოვი. 1998 წლიდან დღემდე კოლექტივს ხელმძღვანელობს სახალხო არტისტი თეიმურ გეიჩაევი.

კოლექტივის რეპერტუარში ჰპოვეს გამოსახულება 200 დასავლურ - ევროპულმა, რუსულმა და აზერბაიჯანელმა კომპოზიტორების ნამუშევრებმა. აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრის მუსიკოსები, რომელთაც გააჩნიათ მაღალი პროფესიონალური ოსტატობა, თავისი მდიდარი რეპერტუარით, რომელიც შედგება სხვადასხვა ჟანრის მუსიკალური ნიმუშებისგან, ითამაშეს მნიშვნელოვანი როლი ხალხში სწორი მუსიკალური გემოვნების ჩამოყალიბებაში.

თავისი მაღალი ხელოვნება და პროფესიული შესაძლებლობები ორკესტრმა გამომჟღავნა არა მხოლოდ აზერბაიჯანში, არამედ თავის გასტროლებში მოსკოვში, სანქტ - პეტერბურგში და რუსეთის სხვა ქალაქებში, ასევე დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში.

ყარა ყარაევის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი

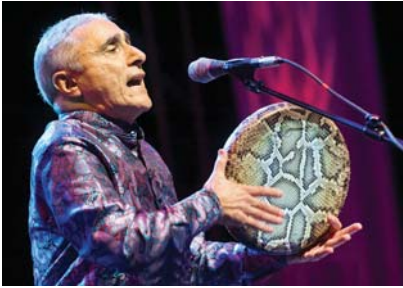
მოვუსმინოთ მუსიკას

ყარა ყარაევი. «აფრიკელი გოგონების ცეკვა» ბალეტ «„ჭექა - ქუხილის ბილიკებით».

აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი იმავდროულად ასრულებს სხვადასხვა ჟანრის აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკის ნიმუშებს და აკომპონირებას უწევს მომღერალ - ხანენდეებს. ერთ-ერთ ჩვენს რიტმული მულამს - «ყარაბალ შიკესტესის» ასრულებდნენ გამოჩენილი ხახენდე სეიდ შუშინსკი, ხან შუშინსკი, შოფქეტ ალექპეროვა, არიფ ბაბაევი, ჯანალი აქპეროვი, ბაბა მირზოევი და სხვა შემსრულებლები აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრისა ან ანსამბლის თანმხლებით. თუმცა, სახალხო არტისტი თეიმურ გეიჩაევა დაამუშავა ეს ნაწარმოები აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრისათვის და ათობით ახალგაზრდა ხახენდე დღეს ასრულებს «ყარაბალ შიკესტესის» ამ ორკესტრის თანმხლებით. ერთ-ერთ ესეთ ხანენდეს წარმოადგენს სახალხო არტისტი ალიმ გასიმოვი.

თეიმურ გეიჩაევი

ალიმ გასიმოვი

მოვუსმინოთ მუსიკას

«ყარაბალ შიკესტესი» ასრულებს სახალხო არტისტი ალიმ გასიმოვი.

შევასრულოთ ნოტებით

ნაწყვეტი რიტმული მულამისა «ყარაბალ შირკესტესი»

აზერბაიჯანელმა კომპოზიტორებმა ყარა ყარაევა, ფიქრეთ ამიროვა, აზერ დადაშევა, ფაიკ ნაგიევა, ოქტაი რაჯაბოვა და სხვებმა დაწერეს საინტერესო ნაწარმოებები აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრისათვის. მეორეს მხრივ, აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრის ამოცანაში ასევე შედიოდა მუსიკალური ნაწარმოების გაჟღერება, რომლებიც დაწერილი იყო აზერბაიჯანელი კომპოზიტორების მიერ კინოფილმებისათვის, მათ შორის მულტფილმებისათვისაც.

ვიმღეოთ ახალი სიმღერა ნოტებით და სიტყვებით ერთ და ორხმაში

NOVRUZ BAYRAMI (ნოვრუზის დღესასწაული)

რამიდ შაფაგას მუსიკა,
საბირ მუსტაფას სიტყვები

თამაშით, მხიარულად

Sa-mə - ni - ni__ gə - ti - rin, gə - ti - rin, Miz üs - tü - nə__ qo - yun, hey,

qo - yun, hey. Kos - ko - sa - ni__ baş - la - yaq, baş - la - yaq, Gö - zəl - dir bu__

o - yun, hey, o - yun, hey. Gö - zəl - dir bu__ o - yun, hey, o - yun, hey.

Vivo
Yaz coş - du - rur__ a - da - mi, Gə - lir__ Nov - ruz__ bay - ra - mi!

კითხვები

1. როდის და ვის მიერ იქნა შექმნილი აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი?
2. რომელი დირიჟორთაგანი ხელმძღვანელობდა აზერბაიჯანის სახელმწიფო კამერულ ორკესტრს?
3. ვინ არიან სიმღერა «ნოვრუზის დღესასწაულის» ავტორები და როგორია მისი ხასიათი?

დავალბები: მოამზადეთ პრეზენტაცია თემაზე «ნოვრუზის დღესასწაული და ჩვენი ეროვნული ჩვევები სახვით ხელოვნებაში და მუსიკაში».

აზერბაიჯანის სახელმწიფო მუსიკალური თეატრი

აზერბაიჯანის სახელმწიფო
მუსიკალური თეატრი

გასული საუკუნის დასაწყისში, აზერბაიჯანში გენიალურ უზეირ ჰაჯიბეილის მიერ იყო შექმნილი ახალი მუსიკალური ჟანრი - ნაციონალური მუსიკალური კომედია. მუსიკალური კომედიის პირველი წარმოდგენა «ქმარი და ცოლი» («*Ər və arvad*») კომპოზიტორის მიერ დაწერილი იყო 1909 წელს, შესდგა 1910 წლის 24 მაისს ბაქოში მძებნი ნიკიტინების ცირკის შენობაში. ზუსტად ამ წარმოდგენით, აზერბაიჯანში ჩაეყარა საფუძველი მუსიკალური კომედიის თეატრს.

ასე იპოვეს ამ თეატრში თავის როლი, დაწერილი უზეირ ჰაჯიბეილის მიერ მუსიკალური კომედიაში «ეს თუ

არა ის» – 1911 წელს, 1913 წელს - «არშინ მალ ალან». უზეირ ჰაჯიბეილის მუსკომედიის შემდეგ იყო ასევე დადგმული მუსიკალური კომედიები «*Əlli yaşında cavan*» («ორმოცდაათლის ახალგაზრდა»), «*Evlilik subay*» («დაქორწინებული დაუქორწინებელი») ზულფუგარა ჰაჯიბეკოვას, «მოლა ყაბი», «*Vurhavur*» მირმახმუდ კიაზიმოვის. 1938 წელს რეჟისორმა სოლტან დადაშევმა დადგა ოპერეტა «*Evlilik subay*» («დაქორწინებული დაუქორწინებელი») კომპოზიტორ ზულფუგარა ჰაჯიბეკოვის ახალ რედაქციაში. ამ ოპერეტას პირველი წარმოდგენა შედგა 1938 წლის 30 მაისს მიმდინარე ნიზამის სახელობის კულტურისა და დასვენების პარკში.

დიდი სამამულო ომის წლებში მიმდინარეობს თეატრის მუშაობის რეორგანიზაცია და ის გადაკეთდა აზერბაიჯანული სახელმწიფო თეატრის პროპაგანდად.

თუმცა 1942 წლის 29 აგვისტოს თეატრი პროპაგანდა კვლავ იბრუნებს თავის აზერბაიჯანული სახელმწიფო მუსიკალური კომედიის თეატრის სახელწოდებას. ამ თეატრის დირექტორად და სამხატვრო ხელმძღვანელად ინიშნება გამოჩენილი რეჟისორი შამსი ბადალბეილი. 1943 წლის აგვისტოში თეატრს მიეკუთვნება ჟურნალის დამფუძნებლის «მოლა ნასრედინი», დრამატურგი და პუბლიცისტი ჯალილა მამედგულუზადეს სახელი.

1938 წელს მუსიკალური კომედიების წარმოდგენები იმართებოდა აზერბაიჯანის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის სცენაზე. 1938 წელს მუსიკალური კომედიის თეატრი იღებს აზერბაიჯანის სახელმწიფო მუსიკალური კომედიის თეატრის ოფიციალურ სტატუსს. 1939 წლიდან აზერბაიჯანულ განყოფილებაში იდგმება სცენაზე «*Bəş manatlıq gəlin*» («ხუთმანეთიანი საპატარძლო») საიდა რუსტამოვასი, «*Toy kimindir*» («ვისი ქორწილია») აგასი მეშადიბეკოვასი, «ციხილგული» სოლტან ჰაჯიბეკოვასი, და რუსულ განყოფილებაში - «ცისფერი მახურკა» ფრანც ლეგარასის, «არშინ მალ ალან» უზეირ ჰაჯიბეილის, «ცირკის პრინცესა» იმრე კალმანის, «ქორწილი მალინოვკაში»

ბორის ალექსანდროვისა და სხვა წარმოდგენები. 1944 წელს თეატრის რეპერტუარი მდიდრდება ოპერეტა «Şrakaçanlar»-ით, 1946 წელს - ფიქრეთ ამიროვის ოპერეტა «Gozun aydin»-ით, 1947 წელს საიდ რუსტამოვის ოპერეტა «დურნათი», 1948 წელს სულეიმან ალესკეროვის ოპერეტა «ულდუზ»-ით.
ამ წლებში სხვა ოპერეტებთან ერთად ასევე იდგმევოდა უზეირ ჰაჯიბეილის ოპერეტებიც.

«ასკერის არია»
ასკერის როლში რაშიდ ბეიბუტოვი

მოვუსმინოთ მუსიკას

უზეირ ჰაჯიბეილი. «არშინ მალ ალანი»-ასკერის არია.

გარკვეული შესვენების შემდეგ, 1956 წელს თეატრი კვლავ იწყებს თავის მოღვაწეობას.

1970 წლამდე ტეატრში დიდი წარმატებებით იდგმეოდნენ ოპერეტები: ტოფიკ გულიევის «Qizilax-taranlar» («ოქროსმადიებლები»), შაფიგი აზუნდოვას «Ev bizim, sir bizim», ზაქირ ბაგიროვის «Qayınana» («სიდედრი»), ვასიფ ადიგიოზალოვისა და რამიზ მუსტაფაევის «ჰაჯი ყარა», აზერ რზაევის «Hacı Kərimin aya səyahəti» («მთვარეზე მოგზაურობა»), ამრაფ აბასოვის «Səndən mənə yar olmaz» («შენ ჩემი წყვილი არა ხარ»), ტოფიკ ბაკიხანოვისა და ნარიმან მამედოვის «Altı qızım biri pər» («ერთი გოგონა ექვსიდან -პერი»), ნარიმან მამედოვის «Bir dəqiqə» («ერთი წუთით»).

ამ პერიოდში თეატრში თამაშობდნენ ხელოვნების ისეთი კორიფეები, როგორებიც იყვნენ ნასიბა ზეინალოვა, ბასირ საფაროღლუ, ჰაჯიბაბა ბაგიროვი, სიავუშ ასლანი, მობილ ახმედოვი, ორკესტრური დირიჟორებისაგან - სულეიმან ალესკეროვი, სოლტან ჰაჯიბეკოვი, ქამალ აბასოვი და სხვები. იმისდა მიუხედავად, რომ ჩვენს რესპუბლიკაში გარკვეულმა პოლიტიკურმა და საზოგადოებრივმა მოვლენებმა დიდი უარყოფითი გავლენა იქონია ხელოვნების დარგზე 1988- 1998 წლებში, მაინც გრძელდებოდა ძველის შენარჩუნება და ახალი მუსიკალური კოლექტივების შექმნა.

მოვუსმინოთ მუსიკას, ვიმღეროთ იგი სიტყვებით და ნოტებით
უზეირ ჰაჯიბეილი. «ეს თუ არა ის». «მეშადი იზადის სიმღერა».

Allegro moderato
mf

Mən nə qə-dər, nə qə-dər qə-ca ol-sam da də-yə-rəm min ca-va-na, Çö-rə-yi ye-mə-rəm
mən ya-va-na, Yax - şı de-mə-rəm mən ya-ma-na, Qur - ban e - də-rəm
mən ca - na - na Ma - li - mi, pu - lu - mu, ca - ni - mi mən.

კომპოზიტორმა გამოიყენა «სიმღერა მეშადი იბადისაში» აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა «უზუნდერეს» მელიოლია.

2013 წლის 18 აპრილს აზერბაიჯანის სახელმწიფო მუსიკალური კომედიის თეატრის შენობაში, რომელიც აშენდა XX საუკუნის დასაწყისშიბაქოელი ნავთობი მილიონერის ჰაჯი ზეინალაბდინ ტაგიევის მიერ, პირველად ჩატარდა კაპიტალური რემონტი და სარეორგანიზაციო სამუშაოები, რის შემდეგაც ამ ხელოვნების კერას ეწოდა აზერბაიჯანის სახელმწიფო მუსიკალური თეატრი.

**ჰაჯი ზეინალაბდინ
ტაგიევი**

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას

აზერბაიჯანი

*ემინ საბითოღლუს მუსიკა,
ბახტიარ ვაგაზზადეს სიტყვები.*

I

Azərbaycan, sənsən mənim
Ülviyyətim, şan-şöhrətim.
Adın mənim öz adımdır,
Sənsiz mənim nə qiymətim,
Azərbaycan, Azərbaycan.

მისამღერი:

Biz tarixə sığınmadıq,
Dünən vardıq, bu gün varıq.
Biz dostluğa güvənərək
Gələcəyə addımlarıq,
Azərbaycan, Azərbaycan.

II

Nəfəsimiz Babəklərin,
Sabirlərin od nəfəsi.
Mahnımızda yaşar bizim
Babaların addım səsi,
Azərbaycan, Azərbaycan.

მისამღერი:

III

Azərbaycan mənim eşqim,
Mənim andım, mənim anam.
Biz ikimiz bir torpağıq,
Mən də sənin bir parçanam,
Azərbaycan, Azərbaycan.

კითხვები

1. რა ეწოდება პირველ ოპერეტას, რომელიც დაიდგა აზერბაიჯანის სცენაზე და ვინ არის მისი ავტორი?
2. ვინ ააშენა შენობა, რომელშიც დღეს განლაგდება აზერბაიჯანის სახელმწიფო მუსიკალური თეატრი?
3. უზეირ ჰაჯიბეილის რომელ ოპერეტებს იცნობ შენ?

დავალუბები: მოგვიყევით მეშადი აბადის სახეზე - უზეირ ჰაჯიბეილის ოპერეტას «ეს თუ არა ის» მთავარ პერსონაჟზე.

დამსახურებული კოლექტივი, აზერბაიჯანის საიდ რუსტამოვის სახელობის ხალხური ინსტრუმენტების სახელმწიფო ორკესტრი

1931 წელს გენიალურმა უზეირ ჰაჯიბეილიმ აზერბაიჯანის სახელმწიფო კონსერვატორიაში შეკრიბა 12 ცნობილი შემსრულებელი, რომლებიც უკრავდნენ ხალხურ ინსტრუმენტებზე. მის მიზანს წარმოადგენდა ორკესტრის შექმნა, რომელიც დაუკრავდა ნოტებზე. ვინაიდან, იმ დროს ეროვნულ ხალხურ ინსტრუმენტებზე დამკვრელი მუსიკოსების ძალიან მცირე რიცხვმა იცოდა ნოტების

უზეირ ჰაჯიბეილი და ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრი

კითხვა მან ამის გამო ვერ შესძლო თავისი მიზნის მიღწევას. ბოლოს და ბოლოს, 1932 წლის 1 მაისს უზეირ ჰაჯიბეილი ახორციელებს თავის იდეას, რომელიც ქმნის ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრს რადიოგადაცემების კომიტეტის შემადგენლობაში. ორკესტრი იწყებს მუშაობას 22-ი მუსიკოსის შემადგენლობით. ორკესტრის სამხატვრო ხელმძღვანელად და დირიჟორად დგება თვითონ კომპოზიტორი, ხოლო კომპოზიტორი საიდ რუსტამოვი იწყებს მოღვაწეობას მის დამხმარედ და კონცერტმეისტერად. ამ ორკესტრის რეპერტუარის შექმნის მიზნით 1932 წელს უზეირ ჰაჯიბეილი წერს I და II ფანტაზიას. უკვე 1933 წელს ორკესტრის შემადგენლობა იზრდება 30-ათ ადამიანამდე და ჩვენი კომპოზიტორები იწყებენ ამ კოლექტივის რეპერტუარის შევსებას ახალი ნაწარმოებებით.

1935 წელს უზეირ ჰაჯიბეილის მითითებით კომპოზიტორი საიდ რუსტამოვი

საიდ რუსტამოვი ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრის წევრებთან ერთად

ინიშნება ორკესტრის ხელმძღვანელად. 1937 წელს ორკესტრის შემადგენლობა უკვე 40 კაცამდე იზრდება. თავისი საკონცერტო გამოსვლებით ორკესტრი იძლევა კონცერტებს მოსკოვში, ლენინგრადში (დღევანდელ სანქტ - პეტერბურგში).

1938 წელს მოსკოვში აზერბაიჯანული კულტურის დეკადის მსვლელობისას ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრის გამოსვლას მაყურებელი შეხვდა დიდი ინტერესით და იმავე წლის 9 აპრილს ორკესტრმა მონაწილეობა მიიღო უზეირ ჰაჯიბეილის მუსიკალურ კომედია «არშინ მალ ალანში» მუსიკალური თანმხლების სახით.

მოგვიანებით კომპოზიტორებმა მუსლიმ მაგომაეემა, საიდ რუსტამოემა, ფიქრეტ ამიროემა, სულეიმან ალესკეროემა, არიფ მელიკოემა, აშრაფ აბასოემა, ჯახანგირ ჯახანგიროემა, ჰაჯი ხანმამედოემა და სხვებმა დაწერეს სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებები ამ ორკესტრისათვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ორკესტრის სოლისტებად იყვნენ სახალხო არტისტები ბულბული, ფირანგიზ ახმედოვა, ლიუთვიარ იმანოვი, შოვქეტ ალეკპეროვა, მობილ ახმედოვი, სარა გადიმოვა, გიულაღა მამედოვი, ელმირა რაგიმოვა, ილჰამა გულიევა, იაღჩინ რზაზადე, ფლორა ქიარიმოვა.

დღეს საიდ რუსტამოვის სახელობის აზერბაიჯანის სახელმწიფო ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრის დამსახურებული კოლექტივის შემადგენლობა «აზერბაიჯანის ტელე-რადიომაუწყებლობის» დახურული ტიპის სააქციო საზოგადოებაა, რომლის შემადგენლობაც შედგება 65 კაცისაგან. კოლექტივის სამხატვრო ხელმძღვანელი და დირიჟორი არის სახალხო არტისტი ნარიმან აზიმოვი.

მოეუსმინოთ მუსიკას

უზეირ ჰაჯიბეილი. «ფანტაზია ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრისათვის».

ეს უნდა იცოდე

სიტყვა «ფანტაზია» ბერძნულიდან თარგმანში ნიშნავს «წარმოდგენას», «წარმოსახვას». მუსიკაში ფანტაზიას უწოდებენ ნაწარმოებებს ორიგინალურ ფორმაში, რომლებიც ცილდებიან ტრადიციული ჩარჩოს ჟანრს. იოჰან სებასტიან ბახი თავის ხელოვნებაში წერდა ფანტაზიებს ორღანის ათვის. ვოლფგანგ ამადეუს მოცარტის, ლიუდვიგ ვან ბეთხოვენის, ფრედერიკ შოპენის ხელოვნებაშიასევე არიან ფანტაზიები. XIX საუკუნის ფანტაზიები ფფორმირდებიან პროგრამული მუსიკის ჩარჩოებში. პეტრე ილიას ძე ჩაიკოვსკის «ფრანჩესკო და რიმინის» ფანტაზია ასევე დაწერილი იყო ამ საფუძველზე.

1932 წელს გენიალური კომპოზიტორი უზეირ ჰაჯიბეილი წერს ფანტაზიებს «ჩახარგიახი» და «შური». თავის ფანტაზიებში კომპოზიტორი უთმობს განსაკუთრებულ ადგილს ფორტეპიანოს სოლოს ინსტრუმენტის სახით. როგორც სჩანს სახელწოდებიდან, «ჩახარგიახისა» და «შურის» მუღამების რითმული განსაკუთრებულობები და მუსიკალური ჰარმონია ფართოდ არის გამოყენებული კომპოზიტორის მიერ ამ ნაწარმოებებში.

შევასრულოთ ნოტებით

უზიერ ჰაჯიბეილი. ნაწყვეტი ფანტაზია «ჩახარგიახიდან».

ეს მელოდია დაფუძნებულია მულამ «ჩახარგიახის» «მაიე-ჩახარგიახის» განყოფილების ჟღერადობაზე.

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას

KOMANDANIM, ƏMR ET (გვიბრძანე, კომანდარმო)

ოქტაი რაჯაბოვის მუსიკა,
ანვერ ახმედოვის სიტყვები.

აზერბაიჯანის
რესპუბლიკის
პრეზიდენტი,
შეიარაღებული
ძალების უმაღლესი
მხედართმთავარი,
ილჰამ ალიევი

I

Bu millətin qürurun heç bir qüvvə poza bilməz,
Bu fəlakət yuxusunu fəlaklər yoza bilməz,
Qılınç yazan tarixi, heç bir kəs yazı bilməz.

მისამღერი:

Komandanım, əmr et sən, döyüş andı içək biz,
Bu torpağın uğrunda canımızdan keçək biz!

II

Susa bilməz hayqıran bir millətin haqq səsi,
İldırım tək gurlasın Üzeyirin cəngisi,
Qarabağda od alsın düşmənin daş qəfəsi.

მისამღერი:

III

Artıq zaman yetişib, bu xalq ayaq üstədir,
Yaramızdan qan sızır, ulu vətən xəstədir,
Torpağın ağrısından milləti qəzəb didir.

მისამღერი:

კითხვები

1. როდის იქნა შექმნილი აზერბაიჯანის სახელმწიფო ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრი?
2. რომელმა კომპოზიტორებმა დაწერეს ნაწარმოებები ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრისათვის?
3. რომელი მომღერლები იყვნენ ამ ორკესტრის სოლისტები?

დავალებები: მოამზადეთ მცირე ზომის ზეპირი ინფორმაცია მუსიკალურ ინსტრუმენტების შესახებ, რომლებიც შედიან აზერბაიჯანის სახელმწიფო ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრის შემადგენლობაში.

**აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების
ანსამბლი**

ახმედ ბაკიხანოვი

ალიბაბა მამედოვი

გაბიბ ბაირამოვი

XX – XXI საუკუნეებში აზერბაიჯანულ მუსიკალურ სამემსრულებლო კულტურაში ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლმა დიდი და მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა. აზერბაიჯანული ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლსა და ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრს შორის არიან სხვადასხვა ხასიათის განსხვავებები:

1. ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლები ასრულებენ თავიანთ რეპერტუარს ზეპირი ტრადიციების საფუძველზე, ნოტების გარეშე.

2. ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლის შემადგენლობაში შესაძლებელია იყოს 3 ჯერ ნაკლები წევრები ვიდრე მუსიკოსების რაოდენობა ორკესტრში.

3. გააჩნია უფრო მიზანმიმართული და კომპაქტური შემადგენლობა საგასტროლო გამოსვლებისათვის.

ჩვენს რესპუბლიკაში XX საუკუნეში ყველაზე ცნობილი ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლები იყვნენ :

1. ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლი სახალხო არტისტის ახმედ ბაკიხანოვის ხელმძღვანელობით.

2. ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლი სახალხო არტისტის ბაბა სალახოვის ხელმძღვანელობით.

3. ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლი სახალხო არტისტის ალიბაბა მამედოვის ხელმძღვანელობით.

4. ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლი დამსახურებული არტისტის ახსან დადაშევის

ხელმძღვანელობით.

5. ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლი სახალხო არტისტის გაბიბ ბაირამოვის ხელმძღვანელობით.

6. ქალთა ანსამბლი «ლალე» სახალხო არტისტი ქალის ჯეირან გაშიმოვას ხელმძღვანელობით.

ბაბა სალახოვი

ახსან დადაშევი

ჯეირან გაშიმოვა

ეს უნდა იცოდე

ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლის შემადგენლობაში შესაძლებელია შეყვანილ იყოს სიმებიანი (თარი, უდი, ქამანჩა, კანონი, საზი), სასულიერო (ზურნა, ბალაბანი, ტუტევი) და დასარტყამი (ნაღარა, გოსანაღარა, შაჰშაჰი და სხვა) მუსიკალური ინსტრუმენტები. სხვადასხვა ანსამბლებში ინსტრუმენტების რიცხვი შესაზღბებელია შეიცვალოს.

ჩვენი რესპუბლიკის მოქმედ ანსამბლებში გამოდიოდნენ, როგორც ცნობილი, ასევე ახალგაზრდა შემსრულებლები, თავიანთი ხელოვნების გაზრდით. მოგვიანებით მათ შორის ზეინაზ ხანლაროვამ, ისლამ რზაევამ, ელმირა რაგიმოვამ, იალჩინ რზაევამ, ილჰამა გულიევამ, ბაბა მირზოევამ, ანატოლუ განიევამ და სხვა გამოჩენილმა მომღერლებმა მიიღეს აღიარება ხალხის მხრიდან. მათ რეპერტუარში, ხალხურ ნაწარმოებთან ერთად ასევე სრულდებოდა გამორჩეული აზერბაიჯანელი კომპოზიტორების ნაწარმოებებიც, რომლებიც შექმნილი იყვნენ აზერბაიჯანული კლასიკური მულამებისა და თესნიფების საფუძველზე.

მოვუსმინოთ მუსიკას

ნაწყვეტი მულამ «ჩახარგიახიდან». ასრულებს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ქალი ზეინაზ ხანლაროვა ახმედ ბაკიხანოვის სახელობის ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტების ანსამბლის თანმხლებით.

ანსამბლების რეპერტუარებში ასევე ფართედ გამოიყენებოდა აზერბაიჯანული ხალხური რენგები. ერთ-ერთ მათგანს წარმოადგენს რენგი «სიმაი -შამსი I» მულამ «შურიდან».

ეს უნდა იცოდე

რენგი - არის საცეკვაო ხასიათის მუსიკალური ნიმუში, რომელიც ჟღერს მულამის მცირე განყოფილებების შორის.

მოვუსმინოთ მუსიკას და შევასრულოთ იგი ნოტებით

მულამ «შური» ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლის შესრულებით. ნაწყვეტი რენგიდან «სიმაი -შამსი I».

ვიმღეროთ სიმღერა ნოტებით ორ ხმაში და სიტყვებით

KOMANDANIM, ƏMR ET (გვიბრძანე, კომანდარმო)

ოქტავი რაჯაბოვის მუსიკა,
ანვერ ახმედოვის სიტყვები.

mf *Marş tempında*

Bu mil-lə-tin qü-ru- run heç birqüv-və po - za bil- mēz,
 bu fə-la-kət yu-xu - sun fə-lək-lər yo -
 -za bil - mēz. Qı-lınc ya-zan ta-ri - xi,
 heç bir kəs ya - za bil - mēz, Ko-man-da-nım,
 Bu tör-pa-ğın
 əmr et sən, dö - yüş an - dı
 uğ - run - da ca - nı - mız - dan
 1. i - çək bız! 2. ke - çək bız!

კითხვები

1. რა განსხვავებაა ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრსა და ხალხური ინსტრუმენტების ანსამბლს შორის?
2. რომელი ხალხური ინსტრუმენტებია შენთვის ცნობილი?
3. ვინ არის სიმღერა «გვიბრძანე, კომანდარმის» («KOMANDANIM, ƏMR ET») ავტორები და რა შეგიძლია თქვა ამ სიმღერის ხასიათზე?

დავალებები: მოამზადე ზეპირი პრეზენტაცია თემაზე» სიმღერები, რომლებიც დაწერილია პატრიოტიზმის თემაზე.

კამერულ- ინსტრუმენტული ანსამბლი

«დან ულდუზუ»

კამერულ- ინსტრუმენტული ანსამბლი «დან ულდუზუ» შექმნილი იქნა 1966 წელს გამოჩენილი აზერბაიჯანელი მუსიკოსის, პიანისტის, მეცნიერ - ხელოვნებათ მცოდნე, ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის გიულიარა ალიევის მიერ სახელმწიფო რადიო და სატელევიზიო მაუწყებლობის კომიტეტის შემადგენლობაში.

გიულიარა ალიევა

ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე გიულიარა ალიევა, იყო როგორც სამხატვრო ხელმძღვანელი, ასევე ანსამბლის ორგანიზატორი. გიულიარა ალიევა ასევე იყო პარტიების უზადლო შემსრულებელი. ანსამბლ «დან ულდუზუს» მთავარ მოთხოვნებს წარმოადგენდა აზერბაიჯანელი პროფესიონალი კომპოზიტორების ნაწარმოებების სასიმღერო რეპერტუარის მოზიდვა. სახელწოდება «დან ულდუზუ» ანსამბლს მიენიჭა სახალხო პოეტის ნაბი ხაზრის ინიციატივით. ამ ანსამბლში აზერბაიჯანულ ხალხურ ინსტრუმენტებთან (თარი, უდი) ერთად, ასევე გამოიყენებოდნენ ევროპული მუსიკალური ინსტრუმენტებიც (ფორტეპიანო, ჰობოი, ფლეიტა, ვიოლინო, ვიოლონჩელი და სხვა), რაც ჟღერადობას ქმნიდა უფრო საინტერესოს, რითიც სყოველთაო სიყვარული დაიმსახურა. ცოტა ხანში ამ სახალხოდ საყვარელმა ანსამბლმა დაიწყო გასტროლები ევროპისა და აღმოსავლეთის რიგ ქვეყნებში, რითიც აზერბაიჯანული მუსიკის პროპაგანდას ეწეოდა. ამ ანსამბლის სოლისტები და გამოჩენილი შემსრულებლები იყვნენ აკიფ ისლამზადე, ფლორა კერიმოვა, იალჩინ რზაზადე, ჰუსეინ ალა ხადიევი, მამედგარიბ ბაგირზადე და სხვანი.

1975 წლიდან სახალხო არტისტრი ქალი ზეინაბ ხანლაროვა, გამოდიოდა ამ ანსამბლის თანხლებით მთელი ციკლი კონცერტებით.

კამერულ-ინსტრუმენტული ანსამბლი «დან ულდუზუ»

უკვე პირველივე თვეებში ანსამბლ «დან ულდუზუს» შექმნიდან გიულიარ ალიევა პატიჟებდა ანსამბლის შემადგენლობაში ახალგაზრდა შემსრულებლებს, რითიც იგი აცნობდა ხალხს ამ ახალ სახეებს.

აზერბაიჯანელ კომპოზიტორებთან ერთად, გიულიარა ალიევამ თავადაც დაწერა კამერულ - ინსტრუმენტული ანსამბლ «დან ულდუზუ» - სათვის რაფსოდია «შიუმტერი», სუიტა «ხუმაიუნი», ფანტაზიები «ბაიათი - ქიურდი», «შური».

მართალია 1991 წელს გიულიარა ალიევა გარდაიცვალა, მაგრამ კამერულ ინსტრუმენტული ანსამბლი «დან ულდუზუ» დღემდე მოღვაწეობს.

მოგუსმინოთ მუსიკას

გიულიარა ალიევა. რაფსოდია «შიუმტერი».

რაპსოდია «შიუმტერში» სხვა მუსიკალური ინსტრუმენტების ფონზე გამოირჩევა ფორტეპიანო. ამ რაფსოდიაში, რომელიც დაწერილია კლასიკური აზერბაიჯანული მუღამის «შიუმტერის» საფუძველზე, გულიარა ალიევამ რთული საფორტეპიანო პასაჟების გზით მიაღწია მეტ მიმზიდველობას მუსიკაში.

ეს უნდა იცოდე

სიტყვა «რაფსოდია» - ბერძნული წარმოშობისაა და ნიშნავს «სიმღერის შემქმნელს». რაპსოდია - ეს არის ვირტუოზული ინსტრუმენტული პიესა, რომელიც დაწერილია ხალხური სიმღერების თემებზე, თქმულებებზე და აწყობილია პარაფრაზის ფორმით. ძველ საბერძნეთში მუსიკოსს, რომელიც ასრულებდა ეპიკურ პოემებს (დასტანებს, ეპოსს) სიმღერის სახით, უწოდებდნენ რაფსოდს. ერთ-ერთ უძველეს რაფსოდს წარმოადგენდა ჰომეროსი. მის მიერ დაწერილი პოემები «ილიადა» და «ოდისეა» ითვლებიან ანტიკურ რაფსოდიებად. მე-XIX საუკუნეში შემოსული პროფესიონალური ევროპული მუსიკა რაფსოდია შედგებოდა რამოდენიმე და განსხვავებული ხალხური მელოდიების ერთგვარი ნაკრები, რომელიც როიალისათვის ან ორკესტრისათვის იყო განკუთვნილი.

მუსიკის ისტორიაში ფერენც ლისტის «უნგრული რაფსოდიებთან» ერთად, დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ ასევე იოჰან ბრამსის მიერ ფორტეპიანოსათვის დაწერილი «რაფსოდია ალტის სოლოს, მამაკაცთა გუნდის და ორკესტრისათვის», ანტონი დვორჟაკის «სლავური რაფსოდიები» ორკესტრისათვის, მორის რაველის «ესპანური რაფსოდია» ორკესტრისათვის.

ვიმღეროთ ნოტებით

LAÇIN (ლაჩინი)

(აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა)

მოგუსმინოთ მუსიკას

«ლაჩინი». აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა. ასრულებს აკიფ ისლამზადე.

«ლაჩინი» ძველაზერბაიჯანული ხალხური სიმღერაა. ეს სიმღერა ჟღერდა უამრავი აზერბაიჯანელი მომღერალის შესრულებით და გამოყენებულ იქნა ჩვენი კომპოზიტორების მიერ დაწერილ სხვადასხვა სახის ნაწარმოებების სახეობებში. ასე, მაგალითად, ეს ხალხური სიმღერა გამოიყენა კომპოზიტორ სულეიმან ალესკეროვმა სიმფონიურ მულამ «ბაიათი - შირაზში», ნაზიმ ალივერდიბეკოვმა საფორტეპიანო პიესა «ლაჩინში». კამეულ-მუსიკალური ანსამბლის ხელმძღვანელმა გიულიარა ალიევამ გადააწყო ნოტებზე ხალხური სიმღერა «ლაჩინი» როგორც ინსტრუმენტალური, ასევე ვოკალური შესრულებისათვის.

გავიხსენოთ სიმღერა და ვიმღეროთ იგი ნოტებით და სიტყვებით

NƏ GÖZƏLDİR AZƏRBAYCAN! (რა მშვენიერია აზერბაიჯანი)

ემინ საბითოღლუს მუსიკა,
იბრაგიმ კებირლის სიტყვები

Moderato *mf*

Ha-ra get-sən, göz se-vin-dir. Kö-nül-lər aç ü-rək din - dir

e-lə tər-pən, e-lə dav-ran gö-rən de-sin: nə gö-zəl-dir, A-zər-bay -

can. can. A-ya-ğı-nı ye-rə bərk bas iz-lə-ri-ni

dün-ya-ya yaz, ad-di-mın-dan qop-sun tu - fan fan.

Gö-rən de-sin: nə gö-zəl-dir A - zər - bay - can!

can can

I

Hara getsən, göz sevindir,
Könüllər aç, ürək dindir.
Elə tərپən, elə davran,
Görən desin:

«Nə gözəldir Azərbaycan!»

II

Ayağını yerə bərk bas,
İzlərini dünyaya yaz.
Addımından qopsun tufan,
Görən desin:

«Nə gözəldir Azərbaycan!»

III

Dağ başından çən enməsin,
Etibarın tükənməsin.
Dost barınsın dostluğundan,
Görən desin:

«Nə gözəldir Azərbaycan!»

IV

Bizim eldə sədaqət var,
Əsrlərdən əmanət var.
İnsan kimi insana yan,
Aləm görsün,

necə yanır Azərbaycan!

V

Yolumuza günəş yağır,
Yolumuza dünya baxır.
Elə çalış, uzaqlardan
Səda gəlsin:

«Nə gözəldir Azərbaycan!»

VI

Odda bərki, oda qarış,
Elə alış, elə sayrış
Göz qamaşsın işığından,
Baxan desin:

«Nə gözəldir Azərbaycan!»

კითხვები

1. ვის მიერ იქნა შექმნილი კამერულ - ინსტრუმენტული ანსამბლი «დან ულდუზუ»?
2. რომელი მომღერლები გამოდიოდნენ სოლისტის სახით ანსამბლ «დან ულდუზუში»?
3. რომელი თავისი თვისებებით განსხვავდებოდა ანსამბლი «დან ულდუზუ» სხვა მუსიკალური კოლექტივებისაგან?
4. ვინ არიან სიმღერა «Nə gözəldir Azərbaycan!» («რა მშვენიერია აზერბაიჯანი!») ავტორები?

დავალეზები: მოამზადეთ ზეპირი პრეზენტაცია კამერულ-ინსტრუმენტული ანსამბლ «დან ულდუზუს» მოღვაწეობის შესახებ, გამოიყენეთ ინტერნეტის საძიებო საიტები.

საბავშვო გუნდი «ბანოვშა»

აზერბაიჯანში დაწყებული XIX საუკუნიდან XXI-ე საუკუნემდე საბავშვო მუსიკალურმა კოლექტივებმა გაიარეს ხელოვნების გრძელი და დიდებული გზა.

აფსარ ჯავანშიროვი

აფსარ ჯავანშიროვი ჩვენს რესპუბლიკაში საბავშვო კოლექტივებმა დაიწყო ჩამოყალიბება XX საუკუნის 50-ან წლებში. კომპოზიტორებმა უზეირ ჰაჯიბელიმ, მუსლიმ მაგომაეევმა, ასაფ ზეინალიმ, ფიქრეტ ამიროვმა, ყარა ყარაეევმა, ჯახანგირ ჯახანგიროვმა, ალაბაჯი რზაეევმა, განზარ გუსეინლიმ, საიდ რუსტამოვმა, ტოფიკ გულიეევმა, ოქტაი ზულფუგაროვმა, რამიზ მუსტაფაეევმა, საფიგა ახუნდოვამ და სხვებმა თავისი ბრწყინვალე საბავშვო სიმღერებით კიდევ უფრო გაამდიდრეს საბავშვო მუსიკალური კოლექტივების რეპერტუარი. ჩვენი კომპოზიტორები წერდნენ ბრწყინვალე ნაწარმოებებს თავისი დროის მოზარდი თაობისათვის. ამ მიმართულებით, 1958 წელს აზერბაიჯანის ტელევიზიისა და რადიო მაუწყებლობის შემადგენლობაში საბავშვო გუნდის «ბანოვშას» შექმნაში დიდი წვლილი შეიტანა ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ, კომპოზიტორმა აფსარ ჯავანშიროვმა, რომელიც დანიშნული იქნა ამ კოლექტივის ხელმძღვანელად. მისი დანიშვნით გუნდს მიეცა საშუალება პროფესიონალურად შეესრულებინა ჩვენი კომპოზიტორების მიერ შექმნილი ნაწარმოებები. ეს სიმღერები, რომლებიც მაგნიტურ ლენტზე იყენენ ჩაწერილნი, მიეწოდებოდა მოსასმენად მსმენელთა ფართო წრეს. კომპოზიტორი აფსარ ჯავანშიროვი საბავშვო გუნდის «ბანოვშას» რეპერტუარში რთავდა არა მხოლოდ აზერბაიჯანელ კომპოზიტორების მიერ დაწერილ ნაწარმოებებს, არამედ ასევე რუსი, უკრაინელი, ქართველი და ევროპელი საბავშვო კომპოზიტორების სიმღერებსაც. 1979 წელს უკრაინაში დაიბეჭდა «ბანოვშას საგუნდო კრებული» რუსულ, უკრაინულ და აზერბაიჯანულ ენებზე. ყველა სიმღერა, რომელიც შევიდა ამ «კრებულში» იყო საბავშვო ანსამბლ «ბანოვშას» მიერ შესრულებული რეპერტუარიდან.

საბავშვო გუნდი «ბანოვშა»

მოვესმინოთ სიმღერას

CÜCƏLƏRİM (ჩემო წიწილებო)

განზარ გუსეინოვის მუსიკა,
ტოფიკ მუტალიბოვის სიტყვები.

ამ სიმღერას მღერის საბავშვო გუნდი «ბანოვმა» აზერბაიჯანის სახელმწიფო ტელევიზიისა და რადიოს სიმფონიური ორკესტრის თანხლებით.

ჩვენს მიერ მოსმენილ სიმღერას ასრულებს სოლისტი და საბავშვო გუნდი (საბავშვო გუნდი «ბანოვმა»), სიმფონიური ორკესტრის თანხლებით.

სიმღერა «Cücalarım» («ჩემო წიწილებო») დაწერილ იქნა 1948 წელს კომპოზიტორ განზარ გუსეინლის მიერ ტოფიკ მუტალიბოვის სიტყვებზე. შემდგომში ეს სიმღერა, გავრცელდა მთელს მსოფლიოში, და მიღებულია ყველას მიერ დიდი სიყვარულით. სიმღერა «Cücalarım» («ჩემო წიწილებო»), აზერბაიჯანულის გარდა ნათარგმნია რუსულ ენაზე, ასევე წარმატებით სრულდებოდა სხვადასხვა ხალხების ბავშვების მიერ გერმანულ, ფრანგულ, იტალიურ, ინგლისურ და იაპონურ ენებზე.

მოვესმინოთ მუსიკას და გავიხსენოთ სიმღერა, ვიმღეროთ იგი ნოტებით და სიტყვებით ერთ და ორხმად

QIZIL DAN (ოქროს გარიჟრაჟი)

აზერ დადაშევის მუსიკა,
მუსა იაგუბის სიტყვები.

Vigorouso leggiero

1. Bi - zim-dir bu şən - lik, bü-sat,
bu nəğ - mə - də gū-lür hə - yat. A - na Və -
-tən, doğ - ma o-caq, bi - zik sə - nə qo - şa qa
-nad. Dəs - tə-dəs - tə çıx - dıq yo - la dost - lar de -
-di: - "U - ğur o - la!" Yo - lu-mu - za çı - raq tu -
-tub bu göy me - şə, ya - şıl ta - la. A...

ამ სიმღერაში, რომელიც დაფუძნებულია მულამ «შურის» ინტონაციებზე, მღერიან სამშობლოს სიყვარულზე. სიმღერა სრულდება ორ ხმაში და განკუთვნილია გუნდისათვის.

აზერბაიჯანელი ხალხის ეროვნული
ლიდერი ჰეიდარ ალიევი

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის
პრეზიდენტი ილჰამ ალიევი

ვსწავლობთ ახალ სიმღერას და ვმღერით მას ორ ხმაში ნოტებით

**EY TANRIM,
ARXA OL BİZİM İLHAMA**
(ღმერთო, შენ დაეხმარე ჩვენს ილჰამს)

*ოქტაი რაჯაბოვის მუსიკა,
გიულალა ტენხას სიტყვები.*

I

A dünya, nə vaxtsa gözləri dolan,
Bəndənin qeydinə qalacaqmısan?
Nələr etdiyini yadına salsan,
Qara bulud kimi dolacaqmısan?

მისამღერი:

Ey Tanrım, arxa ol bizim İlhama,
Xalqını çatdırırsın arzuya, kama.
Ömrünü bu yolda döndərib şama,
Sən onun qeydinə qalacaqmısan?

II

Özünü unatdı, xalqına yandı,
O, xalqı yaşatdı, xalq onu andı.
Bu ağır itkiyə fələk də yandı,
Sən də bizim kimi yanacaqmısan?

მისამღერი:

Allegro moderato

mf
A - dün-ya nə vaxt- sa göz - lə - ri do - lan.
Nə - lər - et - di - yi - ni ya - - di - nā sal - san.

Bən - də - nin qey - di - ne qa - la - caq - mı - san? san?
Qa - ra bu - lud ki - mi do - - la - caq - mı

f
Ey Tan - rı, ar - xa ol bi - zim İl - ha - ma,
Xal - qı - nı çat - dir - sın ar - zu - ya - ka - ma!
Öm - rü - mü bu yol - da dön - de - rib şa - ma

1. Sən o - nun qey - di - ne, qa - la - caq - mı - san?
2. qa la - caq - sı - san?

გასული საუკუნის 80-ან წლებში სევდა იბრაგიმოვამ, აზერ დადაშევმა, ემინ საბითოლლუმ, რაშიდ შაფაგმა, ოქტაი რაჯაბოვმა, ჯალალ აბასოვმა, ფაიკ ნაგიევმა და სხვა ახალგაზრდა კომპოზიტორებმა დაწერეს რიგი დასამახსოვრებელი სიმღერები. მათ სიმღერებს ასრულებდა ზუსტად საბავშვო გუნდი «ბანოვმა». იმავდროულად, საბავშვო გუნდმა «ბანოვმამ» გააჟღერა სიმღერები, რომლებიც დაწერეს ჩვენმა კომპოზიტორებმა ფილემებისათვის (მაგალითად, სიმღერა «Kəndimiz» («ჩვენი სოფელი»), კომპოზიტორ ტოფიკ გულიევის მიერ დაწერილი სიმღერა კინოფილმისათვის «Dgey ana» («დედინაცვალი»).

2014 წელს კომპოზიტორ ოქტაი რაჯაბოვის მიერ დაწერილი სევენჯ ნურკიზის ლიბრეტოს საფუძველზე საბავშვო ოპერა «ბელურის ბარტყის თავგადასავალები» («Sərcənin sərgüzaştləri») ასევე გახმოვანებული იქნა საბავშვო გუნდის «ბანოვმას» მიერ.

კითხვები

1. ვინ და როდის შექმნა საბავშვო გუნდი «ბანოვმა»?
2. რომელი სიმღერები გაქვს მოსმენილი საბავშვო გუნდის «ბანოვმას» შესრულებით?
3. ვინ არიან სიმღერა «ღმერთო, შენ დაეხმარე ჩვენს ილჰამს» «Ey Tanrım, arxa ol bizim İlhama» ავტორები?

დავალეუბები: მოამზადეთ ზეპირი პრეზენტაცია საბავშვო გუნდ «ბანოვმას» შესახებ.

სასიმღერო რეპერტუარი

OXU, TAR (დაუკარ, თარო)

საიდ რუსტამოვის მუსიკა,
მიქაილ მუშვიგის სიტყვები

Andante poco rit. a tempo

O-xu, tar, _____ o-xu, tar, _____

sə-sin-dən ən gö-zəl şe-ir-din-lə - yim.____ O-xu, tar,____ o-xu,
Ey a - na yur-du-mun ši-rin_şər-bə - ti.____ O-xu, tar,____ o-xu,

tar,____ Nəğ-mə-ni od tu-tub a-lı-şan ru-hu-ma, qəl-bi-mə
tar,____ Ba-kı-min, Gən - cə-min, Şə-ki-min, Şir-va-nı-mın a-lov-lu

çi-lə - yim.____ O-xu, sev-gim mə-nim, o-xu, ar-zum mə-nim
sə-nə - ti.____ Mi-lim, Mu-ğa-nı-mın, Şu-şam, Nax-çı-va-nı-mın

o-xu, __ ü-rə - yim.____ O-xu, tar, o-xu, tar,____ sə-ni
şə-rə-fi, şö-h-rə - ti!____

1. a tempo poco rit.

kim u-nu-dar, o-xu, tar,____ o-xu, tar,
a tempo

2.

O-xu, tar. Ey bö-yük xal-qı-mın şi-ri-ni, şər-bə-ti,

a-lov-lu sə-nə-ti, ül-vi mə-həb-bə-ti. Ey tar-çı, çal, o-xu, kön-lü-mü al, o-xu,

vur sa-zı si-nə-nə, çal, a-şıq, çal, o-xu, qəl-bi-mi al, o - xu!

Ey tar-çı. Oxu! O-xu, tar, o-xu, tar, Sə-ni kim u-nu-

dar, o-xu, tar. O-xu

tar, o-xu, tar, sə-ni kim u-nu-dar, o-xu,

tar, o-xu, tar!

ՅԶԻԶ ԱՆԱ (Ձვირფასո დედავ)

ადილ გუსეინზადეს მუსიკა,
რამიზ მამედოვის სიტყვები

Allegro moderato

Get-səm hər ya-na se - vim-li a - na, sə-ni a - na- ram,
a - lov-la - na- ram. Bu öm - rüm, gü - nüm, ba - şı - na dö -
nüm. Bu öm - rüm, gü - nüm, ba - şı - na dö -
nüm. Ah... Bir-cə sən - sən ə - ziz a - na,
Ey ü-rə - yi tə - miz a - na

AZƏRBAYCAN (აზერბაიჯანი)

ემინა საბიტოღლუს სიტყვები,
ზახტარ ვაგაბზადეს სიტყვები.

Moderato

A - zər_ bay-can, sən-sən mə-nim Ül-viy - yə-tim_ şan-şöh - rə - tim!

A - dın mə-nim öz a - dım - dır, Sən-siz_ mə-nim nə qiy - mə - tim,

A - dın mə-nim öz a-dım - dır, Sən-siz_ mə-nim nə qiy - mə - tim.

A - zər - bay - can, A - zər - bay - can! A - zər - bay - can, A - zər - bay - can!

Biz ta - ri - xə sı - ğın - ma - dıq, Dü-nən var-dıq, bu gün va - rıq.

Biz dost - lu - ğa gü - və - nə - rək Gə - lə - cə - yə ad - dım - la - rıq,

rıq. A - zər - bay - can, A - zər - bay - can!

A - zər - bay - can, A - zər - bay - can!

QIZIL DAN (ოქროს გარიჟრაჟი)

აზერ დაღაშევის მუსიკა,
მუსა იაგუბის სიტყვები.

Vigorouso leggiero

lam! Hey! Ü - fü - qə sa - lam! Hey! Ü - fü -

-qə sa - lam! Gö - yər - lam!

I

Bizimdir bu şənlik, büsat,
 Bu nəğmədə gülür həyat.
 Ana Vətən, doğma ocaq,
 Bizik sənə qoşa qanad.
 Dəstə-dəstə çıxdıq yola,
 Dostlar dedi: «Uğur ola!»
 Yolumuza çıraq tutub
 Bu göy meşə, yaşıl tala.

მისამღერო:

Bayrağımız qızıl dan,
 Işıqları saçılan,
 Ömrümüzə açılan,
 Üfüqə salam,
 Hey, üfüqə salam!
 Göyərçinim! Hey!

II

Göyərçinim, qanad saxla,
 Dəstəmizə könül bağla.
 Oxu bizimlə şən nəğmə,
 Qoy yayılsın dalğa-dalğa.
 Gələcəyə etdik səfər,
 Dolaylarda güldü səhər.
 Bizimçin də yer saxlayın,
 Ay zirvələr, ay zirvələr.

მისამღერო:

კლასგარეშე სიმღერების გაკვეთილები

ՌԵՄԻՆԻՍԿԱՆ, ԱԶԵՐԲԱՅԿԱՆ
(შენ ჩემი სიმღერა ხარ, აზერბაიჯანო)

ოქტავი კიაზიმის მუსიკა,
ჯაბირ ნოვრუზის სიტყვები.

Moderato

A - zər - bay - can,
ö - tə - cə - yəm a - dı - nı, a - dı - nı,
a - dı - nı, hey! Nə qə-dər ki, il - ha - mım var,
sö - züm var, sö - züm var, sö - züm var, hey!
Çöl-lə - rin - də nə - ha - yet - siz nə - cib - lik,
nə - cib - lik. Dağ-la - rın - da bir ye - nil - mək
ə - zm var. Dağ-la - rın - da bir ye - nil - mək
ə - zm var. Nə va - rı - nın, döv - lə - ti - nin
a - cı - yam, Nə a - dı - nın, şö - hə - ti - nin

Sas:

Xop.

a - ci - yam, Nə ma-lı - nın, sər - və - ti - nin
a - ci - yam, a - ci - yam, Beş - cə qa - rış
tor - pa - ğın - da gö - züm var, Beş - cə qa - rış
tor - pa - ğın - da gö - züm var, he
he he he he
he he he he
he he he he
he

I

Azərbaycan, ötəcəyəm adını,
Nə qədər ki ilhamım var, sözüm var.
Çöllərində nəhayətsiz nəciblik,
Dağlarında bir yenilməz əzm var.

მოსამღერო:

Nə varının, dövlətinin acıyam,
Nə adının, şöhrətinin acıyam,
Nə malının, sərvətinin acıyam,
Beşcə qarış torpağında gözüm var.

II

Mənə oğul deməyinlə ölməzəm,
Bircə tikə çörəyinlə ölməzəm.
Bircə solmuş çiçəyinlə ölməzəm,
Bircə əsim küləyində səsim var.

მოსამღერო:

GƏNCLİK NƏGMƏSİ (ჩვენს ახალგაზრდობა)

ოქტავი რაჯაბოვის მუსიკა,
გადიმ აბასოვის სიტყვები.

Tempo di marcia

Bir bay-raq u-ca-lır ə-lim-də mə - nim, Rən-gin-də
gü-nə-şin şə-fəq-lə - ri var. Bir nəğ-mə do-la-şır
di-lim-də mə - nim, Sö-zün-də xal-qı-mın di-lək-lə - ri var.
Mən sön - mə-yən bir a - tə-şəm, qız - dı - rı-ram gö - yü, ye - ri,
Mən gənc - li-yəm, mən gü-nə-şəm gö - rə - cə - yəm o gün-lər - ri.

I

Bir bayraq ucalır əlimdə mənim,
Rəngində günəşin şəfəqləri var.
Bir nəğmə dolaşır dilimdə mənim,
Sözündə xalqımın diləkləri var.

მისამღერი:

Mən sönməyən bir atəşəm,
Qızdırıram göyü, yeri.
Mən gəncliyəm, mən günəşəm
Görəcəyəm o günləri.

II

Keçəcək fəsillər, ötəcək illər,
Ömürlər gül açıb təzələnəcək,
O uca zirvədə bu al bayraqdan
Elimə, obama nur əლენəcək.

მისამღერი:

VƏTƏN TORPAĞI (მშობლიური მიწა)

შაფიგა ახუნდოვას მუსიკა,
ბახტოარ ვაგაბზადეს სიტყვები.

Moderato

Xə-yal-dan şı - rin, ar-zu-dan gö - zəl Və-tən tor-pa-ğı.
Ca-nım-dan ə-zəl Və-tən tor-pa-ğı. A-na- dan_ doğ - ma, Ba-la-dan ə-ziz
Və - tən tor - pa - ğı, Biz he - çik sən - siz,
Biz he - çik sən - siz, Və - tən___ tor - pa - ğı.

Xəyalдан şirin,
Arzudan gözəl
Vətən torpağı.
Canımdan əzəl
Vətən torpağı.
Anadan doğma,
Baladan əziz
Vətən torpağı.
Bir heçik sənsiz,

Vətən torpağı.
Dünyadan qoca,
Balamdan cavan,
Məsləkdən uca
Vətən torpağı.
Həmişə cavan
Vətən torpağı.
Bir heçik sənsiz,
Vətən torpağı.

HEYDƏR ATAMIZ (მამაჩვენი ჰეიდარი)

აზერ დაღაშვეის მუსიკა,
ზამინა ხინალოს სიტყვები.

Grandioso

A - zər-bay - can a - dı - nı A - zər - bay
 can xal - qı - nı Dün - ya - ya ta-nıt - dı - ran Hey
 dər A-ta-mız ol - du, Dün - ya - ya ta - nıt - dı - ran Hey -
 dər A - ta-mız ol - du, Da-ma - rın - da türk qa - nı a -
 xan, Hey - dər ö - zü - dür, Bü - tün türk dün - ya - sın - da A - ta -
 türk - lə ö - zü - dür
 dür. A - ta - türk - lə ö - zü - dür

I

Azərbaycan adını,
Azərbaycan xalqını
Dünyaya tanıtdıran
Heydər Atamız oldu.

მისამღერო:

Damarında türk qanı
Axan, Heydər özüdür.
Bütün türk dünyasında
Atatürklə özüdür.

II

Sinəndə köz də yansa,
Dilində söz də yansa.
Qarşında kim dayansa,
Yaşa, ey Odlar yurdu!

მისამღერო:

III

Tanrı sənə yetirib
Heydər kimi bir oğlu.
Keşiyində dayanıb
Basılmaz igid ordu.

EY VƏTƏN ƏSGƏRİ (ო, სამშობლოს ჯარისკაცო)

აზერ დაღაშევის მუსიკა,
ვაგიფ ბახმანლის სიტყვები.

f **Marciale**

1. Qo - ru a - zad el - də a - zad gün gō - rən
Ha - lal süf - rə - mi - zə Al - lah gün - də - rən.

1. a - zə - ri oğ - lu - nu, qı - zı - nı qo - ru. || - ru.
ha - lal - ca ti - kə - ni, ru - zi - ni qo - ru. || - ru.

f **Nəqərat**

Diz çök ə - da - lə - tin, haq - qın ö - nün - də,
diz çök məm - lə - kə - tin, xal - qın ö - nün - də.
Diz çök ə - da - lə - tin, haq - qın ö - nün - də,
diz çök məm - lə - kə - tin, xal - qın ö - nün də. *f* Ey Və -
- tən əs - gə - ri! Ey Və - tən
əs - gə - ri! Ey Və - tən, ey Və - tən əs - gə -
- ri! Ey Və - tən əs - gə - ri! >

I

Qoru, azad eldə azad gün görən
Azəri oğlunu, qızını qoru.
Halal süfrəmizə Allah göndərən
Halalca tikəni, ruzini qoru.

მისამღერი:

Diz çök ədalətin, haqqın önündə,
Diz çök məmləkətin, xalqın önündə.
Ey Vətən əsgəri!
Ey Vətən əsgəri!

II

Qoru sərhədləri, yolu, körpünü,
Necə ki əkinçi dəni qoruyar.
Qorusan, beşikdə yatan körpəni,
Bil, ulu Tanrı da səni qoruyar.

მისამღერი:

MILLİ MARŞ (ეროვნული მარში)

უზეირ ჰაჯიბეილის მუსიკა და სიტყვები

Tempo di marcia

Vu-ru-lur mey - dan - da sin - ci - dəf dü - zü - lür

ə s - g ə r - l ər s ə f - b ə - s ə f ye - ri - yir şö v q - l ə düş - m ə n ə t ə -

r ə f , ye - ri - yir şö v q - l ə düş - m ə n ə t ə - r ə f , gi - ri - niz

mey - da - na san - ki - şir ə - li - niz - d ə ş ə m - şir i - l ə

tir, di - li - niz - d ə ol - sun bu zi - kr ya Al -

lah, ya Al - lah, ya Al - lah mə - d ə - t ə

yet, ya Al - lah, ya Al - lah, ya Al

lah, mə - d ə - t ə yet Hü - v ə - k ə - bir. Çin - giz - l ə

ri Tey - mur - la - rı gəl ya-da
sal ol ər - lə - ri Kim, ol za -
man Türk hökm - ran Tür - kə mü -
ti nəf - si - ca - han gör
nə ləz - zət, gör nə ləz - zət çək - di bu mil - lət.

I

Vurulur meydanda sinci-dəf,
Vurulur meydanda sinci-dəf,
Düzülür əsgərlər səfbəsəf,
Yeriyir şövqlə düşmənə tərəf. (2)

II

Giriniz meydana sanki şir
Əlinizdə şəmşir ilə tir.
Dilinizdə olsun bu zıkr:
Ya Allah, ya Allah,
Ya Allah, mədətə yet (2)
Hüvə-kəbir.

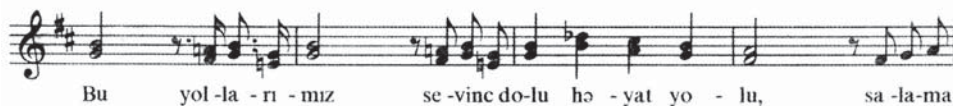
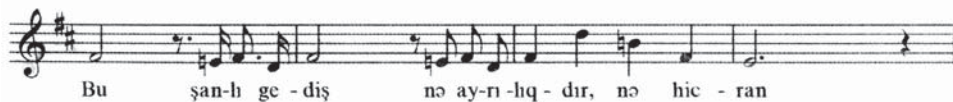
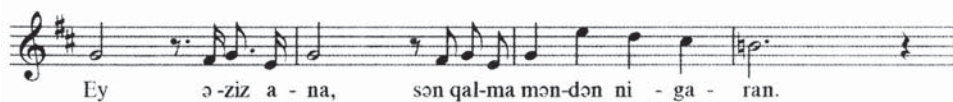
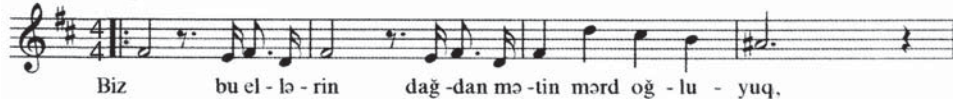
III

Çingizləri, Teymurları,
Gəl yada sal ol ərleri
Kim, ol zaman türk hökmran
Türkə müti nəfsi-cahan
Gör nə ləzzət (2)
Çəkdi bu millət.

SALAMAT QAL, ANA (ნახვამდის დედა)

ოქტავი კიაზიმის მუსიკა,
ისკანდერ ჯომბუნის სიტყვები.

Marş tempindo

qal ə - ziz a - na. Ay - dan, gün - dən tə - miz a - na

Biz ge - di - rik bu vətə - ni qo - ru - yaq, bi - zim - ki - dir bu gül - çi - çək, bağ - ça - bağ.

სოლო: Biz bu ellərin dağdan mətin mərd oğluyuq,
Biz ürəkləri xoş arzularla doluyuq.

დუეტი: Bu yollarımız sevinc dolu həyat yolu,
Salamat qal, əziz ana,
Aydan, gündən təmiz ana.

გუნდი: Biz gedirik bu vətəni qoruyaq,
Bizimkidir bu gül-çiçək, bağça-bağ.

მოსამღერო:

Arzumuz sülh, məqsədimiz xoş həyat,
Salamat qal, ana, salamat.

სოლო: Hər məqsədimiz yer üzünün səadəti,
Qoy dostluq olsun bu ellərin ilk qisməti.

დუეტი: Bu yollarımız sevinc dolu həyat yolu,
Salamat qal, əziz ana,
Aydan, gündən təmiz ana.

გუნდი: Biz gedirik bu vətəni qoruyaq.

მოსამღერო:

სოლო: Ey əziz ana, sən qalma məndən nigaran,
Bu şanlı gediş nə ayrılıqdır, nə hicran.

დუეტი: Bu yollarımız sevinc dolu həyat yolu,
Salamat qal, əziz ana,
Aydan, gündən təmiz ana.

გუნდი: Biz gedirik bu vətəni qoruyaq.

მოსამღერო:

ŞİRİN DİL (ტბილბოვანი ენა)

ემინა საბითოლღუს მუსიკა,
კერკიუკული ზაიატების - სიტყვები.

Allegretto

Şi- rin dil, şi- rin dil,
Şi- rin dil, şi- rin dil,

Al bağ- rı - mı, şı- rin dil. Şi- rin dil. şı- rin dil.
A - na di - li, şı- rin dil, Şi- rin dil, şı- rin dil,

Al bağ- rı - mı, şı- rin dil, Ne de- yir- sə, yad de - sin,
A - na di - li, şı- rin dil, Həm te- bib- di, həm məl- həm,

öz di- lim- di şı - rin dil. Ne de- yir- sə, yad de - sin,
şı - rin söh- bet, şı - rin dil. Həm te- bib- di, həm məl- həm.

öz di - lim - di şı - rin dil. Şi- rin dü- şər, Zülf ü- zə şı -
şı - rin söh - bet şı - rin dil.

-rin dü - şər, Şi- rin dü- şər, Zülf ü- zə şı - rin dü - şər

Fər- hadqa - ya ça - pan - da Ya- dı- na Şi -

- rin dü - şər, Fər- had qa - ya ça - pan - da

Ya - dı - na Şi - rin dü - şər rin dü - şər.

I

Şirin dil, şirin dil,
Al bağrımı, şirin dil.
Nə deyirsə, yad desin,
Öz dilimdi şirin dil.

II

Şirin dil, şirin dil,
Ana dili, şirin dil.
Həm təbibdi, həm məlhəm
Şirin söhbət, şirin dil.

მოსამღერო:

Şirin düşər,
Zülf üzə şirin düşər.
Fərhad qaya çapanda
Yadına Şirin düşər.

III

Şirin kimi, şirin kimi,
Gözəl söz Şirin kimi.
Sevən gənclər istərəm,
Fərhadla Şirin kimi.

IV

Dilimdi, dilimdi,
Alma dilim-dilimdi.
Məni xoşbəxt eləyən
Öz sevimli dilimdi.

მოსამღერო:

YAŞA, AZƏRBAYCAN (გაუმარჯოს აზერბაიჯანს)

ოქტავი კიაზიმის მუსიკა,
გამოდ სპასის სიტყვები.

Moderato

Hər qa-rı-sı bol bəh-rə-li, gül - çi - çək - di,
Gəl Şir-va-na, gəl Qa-za-xa, Qa - ra - ba - ğa,
in-san-la rı duz - çö-rək-li, saf ü - rək - li,
Gəz Şə-ki-ni, Nax - çı-va-nı, Lən - kə - ra - nı,
min ne-mət var tor - pa-ğın-da, A - zər - bay - can!
Gör ne-cə də meh - ri-ban-dır, A - zər - bay - can!
Zəh-mət haq-qı, bay - ra-ğın-da, A - zər - bay - can!
Bəx-ti-yar-dır, fi - ra-van-dır, A - zər - bay - can!
İ-gid oğ - lun, mərd qı-zın var,
mərd qı-zın var, düz il-qa - rın, düz sö-zün
var! düz sö-zün var! Si-nən üs - tə
ul-du-zun var ul-du-zun var!
Qəh - rə-man - san, A-zər-bay - can, A-zər-bay - can!

2. *mf*
 can! Ya - şa, tor-paq, ya-şa, in - san, ya-şa,
 ya - şa, a-nam A-zər-bay - can, 'ya-şal Ya-şa, tor-paq,
 ya-şa, in - san, ya-şa, ya-şa, a-nam A-zər-bay-can, yaşa!

I

Hər qarışı bol bəhrəli, gül-çiçəkli,
 İnsanları duz-çörəkli, safürekli.
 Min nemət var torpağında, Azərbaycan!
 Zəhmət haqqı bayrağında, Azərbaycan!

մտածելը:

İgid oğlun, mərd qızın var,
 Düz ilqarın, düz sözün var!
 Sınən üstə ulduzun var!
 Qəhrəmansan, Azərbaycan!
 Yaşa, torpaq, yaşa, insan, yaşa,
 Yaşa, anam Azərbaycan, yaşa!

II

Gəl Şirvana, gəl Qazaxa, Qarabağa,
 Gəz Şəkini, Naxçıvanı, Lənkəranı,
 Gör necə də mehribandır Azərbaycan!
 Bəxtiyardır, firavandır Azərbaycan!

մտածելը:

ŞUŞA CEYRANI (შუშელი ჯეირანი)

(Azərbaycan xalq mahnısı)

(ახერხბაიჯანული ხალხური სიმღერა)

Allegretto moderato

U-ca dağ ba-şın- dan_ e- nib_ gə- lir - sən, _____ U-ca dağ ba-şın- dan_

e- nib_ gə- lir- sən _____ Dağ- lar ma - ra - lı- san, _ Şu- şa_ cey- ra - nı _____

Ni- yə ya - ra - lı- san, _ Şu- şa_ cey- ra - nı? A- şı- qın qəl- bi - ni _____

ni - yə ə- zir - sən? _____ A- şı- qın qəl- bi - ni _____ ni - yə ə- zir - sən? _____

— Dağ- lar ma - ra - lı san, _ Şu- şa_ cey- ra - nı _____ Ni- yə ya - ra - lı- san, _

Nəqərat:

Şu- şa_ cey - ra - nı? Ay - rıl - ma - ram sən - dən, _____ doy- ma- ram_

di- lin - dən, _____ Ay - rıl - ma - ram sən- dən, _____ doy- ma- ram di - lin - dən,

Çün-ki ca - nım e - vi__ sə- nin ə- lin - də- di,____ Dağ- lar ma - ra- lı- san,--

Şu- şa_ cey- ra - nı,____ Ni- yə ya - ra - lı- san, Şu- şa_ cey - ra - nı?

I

Uca dağ başından enib gəlirsən,
Dağlar maralısan, Şuşa ceyranı,
Niyə yaralısan, Şuşa ceyranı?
Aşıqın qəlbini niyə əzirsən?
Dağlar maralısan, Şuşa ceyranı,
Niyə yaralısan, Şuşa ceyranı?

məsələ:

Ayrılmaram səndən, doymaram dilindən,
Çünkü canım evi sənin əlindədi.
Dağlar maralısan, Şuşa ceyranı,
Niyə yaralısan, Şuşa ceyranı?

II

Eşitdim sorağın sənin uzaqdan,
Gəlirsən bizlərə, Şuşa ceyranı.
Kim inciylər səntək əziz qonaqdan?
Qurbanam gözlərə, Şuşa ceyranı.
Dağlar maralısan, Şuşa ceyranı,
Niyə yaralısan, Şuşa ceyranı?

məsələ:

BAYRAM OLSUN (და იყოს დღესასწაული)

ოქტავი ქიაზიმის მუსიკა,
რამიზ ჰეიდარის სიტყვები.

Allegretto moderato

1. Qoy yi - ğil - sin e - li - min bay - ra - mı - na,
2. Bu yol - lar - da sə - da - qət, saf mə - həb - bət,

El - o - ba, dost - ta - nış.
Qoy bi - zə yar ol - sun.

Qoy se - vin - sin ə - li - nin zəh - mə - ti - nə,
Qəh - rə - man - lıq şə - ni - nə nəğ - mə qo - şan,

Zəh - mə - tə min al - qış.
Qoy ka - man, tar ol - sun.

Nəqarət

A - ləm hey - ran o - lub,

Bi - zim bu bü - sa - ta.

Sev - gi, ə - mək o - lub,

Zi - nət bu hə - ya - ta.

Qoy var ol - sun ya-ra- dan el - lər.

Se-vin- sin bəx - ti-yar el - lər.

lər. Toy ol - sun, bay - ram ol - sun,

Hə - yat fi - ra - van ol - sun.

I

Qoy yığılsın elimin bayramına
 El-oba, dost-tanış.
 Qoy sevinsin əlinin zəhmətinə,
 Zəhmətə min alqış.

მისამღერო:

Aləm heyran olub
 Bizim bu büsata.
 Sevgi, əmək olub
 Zinət bu həyata.
 Qoy var olsun,

Yaradan əllər,
 Sevinsin bəxtiyar ellər.
 Toy olsun, bayram olsun,
 Həyat firavan olsun.

II

Bu yollarda sədaqət, saf məhəbbət
 Qoy bizə yar olsun.
 Qəhrəmanlıq şəninə nəğmə qoşan
 Qoy kaman, tar olsun.

მისამღერო:

ÇAĞIRIŞ (მოწოდება)

უზეირ ჰაჯიბეილის მუსიკა და სიტყვები.

Marş tempında

Yı - ğıl - sın - lar dö-yüş-çü - lər bi -
zi Və-tən *mf* ça - ğı - rır; Düş-mən qor -
xur qüv - və-miz-dən bağ - rı o - nun ya - rı -
lır. Mərd oğ - lun - la a - zad qı - zın möh-kəm du -
rur sər-həd - də; sə - nə on - lar
ke - şik çə - kir hər şə - hər - də, hər kənd - də ta - rix bo -
yu ol - ma - mış - dir öl - kə - miz - də bu döv - ran; *f* bu şöhrət -
ti gör - mə - miş - dir A - zər - bay - can bir za - man Bu mil - lə -
tin ca - nı bir - dir, mil - yon - la - rın qəl - bi
bir u - ca - lı - rıq hər bir za - man məs - lə - ki - miz
ül - vi - dir məs - lə - ki - miz ül - vi - dir məs - lə - ki -

miz ü l - vi - dir Bu mil - lə - tin ca - nı bir - dir, mil-
yon - la - rın qəl - bi bir - dir, Bəx - tə - vər - sən
öv - la - dın - la a - zad ol muş şən və - tən ba-
sıl - maz bir qa - la ol - dun ta - rix bo - yu
sən Və - tən, a - zad a - zad sən və - tən və -
tən və - tən və - tən və - tən

I

Yığılsınlar döyüşçülər, bizi vətən çağırır,
Düşmən qorxur qüvvəmizdən, bağı onun yarıdır.
Mərd oğlunla azad qızın möhkəm durur sərhəddə,
Sənə onlar keşik çəkir hər şəhərdə, hər kənddə.

II

Tarixboyu olmamışdır ölkəmizdə bu dövrən,
Bu şöhrəti görməmişdir Azərbaycan bir zaman.
Bu millətin canı birdir, milyonların qəlbi bir,
Ucalırıq hər bir zaman, məsləkimiz ülvidir.

III

Bu millətin canı birdir, milyonların qəlbi birdir,
Bəxtəvərsən övladınla azad olmuş şən vətən.
Basılmaz bir qala oldun tarixboyu sən vətən,
Vətən, azad vətən, vətən.

DÖYÜŞÇÜLƏR MARŞI (მებრძოლთა მარში)

უზეირ ჰაჯიბეილის მუსიკა და სიტყვები

♩ Tempo di marcia

1. Gəl, cər - gə - cər - gə, qa - tar - qa - tar, qüv - və - tin
 2. Şan - lı or - du - muz, xoş - bəxt ya - şa! Səl tək co -

də var, qa - nım - da var, dağ - la - ra qal - xan
 şub gəl da - şa - da - şa. Dur - sun sa - la - ma

zə - fər sə - sin qoy - sən - dən qal - sım bir ya - di -
 doğ - ma və - tən, al - qış - lar ol - sun yar - yol - da

Solo

gar. - - || şa!
 3. Gir - dik mey - da - na mərd - mər
 Hər da - ğa da - şa zə - fər - lər

da - nə, düş - mə - nin yur - du batsın qa - na. ca - na,
 yaz - dıq Sa - lam a - na - mız A - zər - bay - - - - -

Xor

A - zər - bay - can! U - ra! U - ra! U - ra! 4. Ya - şa - sım

bö - yük Və - tən - ni - miz! O - nun yo - lun - da

qur - ba - nıq biz. Qoy al bay - raq - lar qalx - sım gö -

yə! Şan - lı ya - şa - sın gənc nəş - li -

miz. -||miz. U - ra! U - ra! U - ra!

I

Gəl cərgə-cərgə, qatar-qatar,
 Qüvvətin də var, qanın da var.
 Dağlara qalxan zəfər səsin
 Qoy səndən qalsın bir yadigar.

II

Şanlı ordumuz, xoşbəxt yaşa!
 Seltək coşub gəl daşa-daşa.
 Dursun salama doğma vətən,
 Alqışlar olsun yar-yoldaşa!

III

Girdik meydana mərd-mərdanə,
 Düşmənin yurdu batsın qana.
 Hər dağa-daşa zəfərlər yazdıq,
 Salam anamız Azərbaycana.
 Azərbaycan! Ura! Ura! Ura!

IV

Yaşasın böyük Vətənimiz!
 Onun yolunda qurbanıq biz.
 Qoy al bayraqlar qalxsın göyə!
 Şanlı yaşasın gənc nəslimiz.
 Ura! Ura! Ura!

VƏTƏN (სამშობლო)

ელნარა დადამევას მუსიკა,
გაბილის სიტყვები.

Mətin, təntənəli

Biz Və-tən de-mi - şikA-zer -
bay - ca-na, Dün - ya - nın gö - zəl tor - pa - ğı -
na. Bi-zə lay - la, ça - lıb qu-ca - ğın -
da, o. Və - tən, od - lar yur-du, Və -
tən. Bi-zə tay - tən ə-si ü -
rək - lə-rin sev - da-sı Və - tən - dir, Ar-zu di -
lək - lə-rin sev - da-sı Və - tən! Gəl - sin i -
gid - lə ri Və-tə - nin! Dar gü - nün - də, Və-tə - ni -

nin, dar gü-nün-də, Və-tə - ni - nin, Və-tən, və-tən - daş-la - rı -
nin, Və-tə - ni-dir, Və-tən, Və - tən. Və-tə - ni kim - dir qo - ru-
yan, na-mus - lu Və - tən öv - la - dı. Na-mus - lu Və - tən öv - la -
dı! dı!

I

Biz Vətən demişik Azərbaycana,
Dünyanın gözəl torpağına.
Bizə layla çalıb qucağında o,
Vətən, Odlar Yurdu, Vətən,
bizə tay-tən.

II

Əsl ürəklərin sevdası Vətəndir,
Arzu-diləklərin sevdası Vətən!
Gəlsin igidləri Vətənin dar günündə
Vətən vətəndaşlarının Vətənidir.

GƏNC İDMANÇILAR (ახალგაზრდა სპორტმენები)

აზიზ აზიზოვის მუსიკა,
რაფიგ ზეკის სიტყვები.

Tempo di marcia

Bi - zim sə - si - miz gə - lir

Öl - kə - nin hər ye - rin - den.

A - va - zı - mız yük - sə - lir

e - lin zə - fər - lə - rin - den!

Neqaret

İd - man - la məş - ğu - luq biz, İd - man bi - zə

can ve - rir. Sa - bah - se - vər nəş - li - miz

bu gün im - ta - han ve - rir.

Qurtarmaq üçün

Soll! Soll!

Bir! ikil Soll! Bir! ikil Soll!

I

Bizim səsimiz gəlir
Ölkənin hər yerindən.
Avazımız yüksəlir
Elin zəfərlərindən!

მისამღერო:

İdmanla məşğuluq biz,
İdman bizə can verir.
Sabahsevər nəslimiz
Bu gün imtahan verir.

II

Bizə qorxusu yoxdur
Qarların, yağışların.
Qalibiyik, a dostlar,
Gələcək yarışların.

მისამღერო:

III

Bayrağımız günəştək
Şəfəq saçır dağlara.
Yalçın zəfərlər bizi
Çəkir şanlı çağlara.

მისამღერო:

MAY GÜNƏŞİ (მაისის მზე)

რამიზ მუსტაფაევის მუსიკა,
ალექსერ ზიათის სიტყვები.

The musical score is written in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#) and a 4/4 time signature. The tempo is marked 'Allegro' and the dynamics are 'mf'. The score consists of nine staves of music with lyrics underneath. The lyrics are in Georgian. The music features various chords including D, Gm, E, Am7, Hm, and E. The lyrics are: Kim - sə dü - zə bə - zən, de - di, Gün - düz - lə - rə u - zan, de - di! Na - xış vur - du gül - çi - çə - yə. Uç - uç - de - di, kə - pə - nə - yə. Hey! Neqarət Bi - lir - sən - mi, o kim - dir? O, kim - dir? Bağ - ban - dır, ya hə - kim - dir? O, kim - dir? O, göy - lə - rin rəs - sa - mı gü - nəş - dir! May da o - nun

çək - di - yi şə - kil - dir.

Yaz - ən gö - zəl fə - sil - dir!..

I

Kimsə düzə «Bəzən», – dedi,
 «Gündüzlərə uzan», – dedi!
 Naxış vurdu gül-çiçəyə,
 «Uç-uç», – dedi kəpənəyə.

მოსამღერო:

Bilirsənmi o kimdir?
 O kimdir?
 Bağbandır, ya həkimdir?
 O kimdir?
 O, göylərin rəssamı – Günəşdir!
 May da onun çəkdiyi şəkildir.
 Yaz – ən gözəl fəsildir!..

II

Kimsə: «Quşlar uçsun», – dedi,
 «Qış dağlara köcsün», – dedi.
 Saçaqlatdı sünbülləri,
 Dilləndirdi bülbülləri!

მოსამღერო:

III

«Çox gözlədik biz bu ayı,
 Qarşılayaq, – dedi, – mayı.
 Tapaq onu göndərəni,
 Dağı, daşı güldürəni!»

მოსამღერო:

HƏYAT BİZİMDİR (ჩვენი ცხოვრება)

*ოქტაი ქიაზიმის მუსიკა,
ლადირომ ჯომბუენის იტყვები.*

Moderato

1. Bi - zim - dir bu hə-yat, bu şən - lik, bu bü - sat,
2. Bi-zim - dir qüd-rət-li, min bar - lı, ne - mət - li,

bu gö - zəl di - yar
bu a - na tor - paq.

Bi-zim - dir bəx - ti - yar, bu el - lər, o - bə - lar
Bi-zim - dir çi - çək - li, bu bər - li - bə-zək-li-

meh - ri - ban dost - lar.
bu bağ - ça, bu bağ,

Bi-zim - dir hü - nə - ri, dil - lə - rin' əz - bə - ri,
Bi-zim - dir çı - raq - ban, gün-bə - gün u - ca - lan.

Bu qəh - rə - man - lar.
Bu A - zər - bay - can.

f Al - nı - a - çıq, ü - zü - ağ, ö - mür sü - rüb ya - şa - maq.

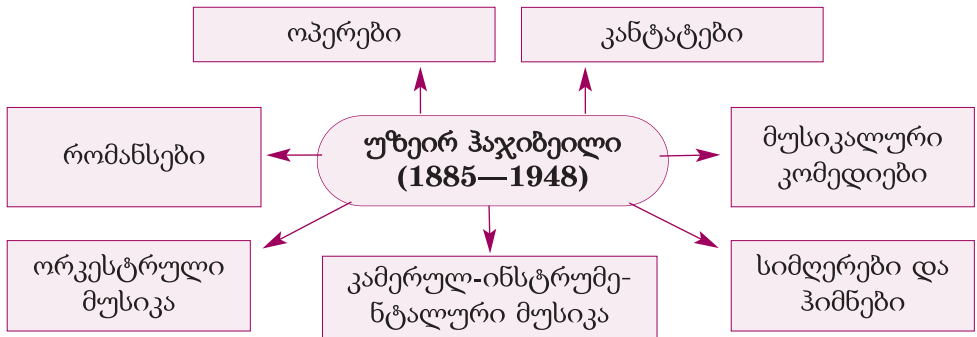
ən bö - yük sə - a - dət-dir bi - zə.

Bizimdir bu həyat,
Bu şənlik, bu büsat,
Bu gözəl diyar.
Bizimdir bəxtiyar
Bu ellər, obalar,
Mehriban dostlar.
Bizimdir hünəri
Dillərin əzbəri
Bu qəhrəmanlar.
Alnıaçıq, üzüağ
Ömür sürüb yaşamaq,
Ən böyük səadətdir bizə.

Bizimdir qüdrətli,
Min barlı, nemətli
Bu ana torpaq.
Bizimdir çiçəkli,
Bu bərli-bəzəkli
Bu bağça, bu bağ.
Bizimdir çıraqban,
Günbəgün ucalan
Bu Azərbaycan.
Alnıaçıq, üzüağ
Ömür sürüb yaşamaq,
Ən böyük səadətdir bizə.

აზერბაიჯანელი კომპოზიტორების შემოქმედების
ნიმუშები კლასიკარულ მუსიკალურ საღამოებში,
ვიქტორინებში და სასკოლო მუსიკალურ კლუბებში
გამოსაყენებლად

უზეირ ჰაჯიბეილი

ოპერები:

1. «ლეილა და მეჯნუნი» (1908)
2. «შაჰ სანანი» (1909)
3. «რუსტამი და ზოხრაბი» (1910)
4. «შაჰ აბასი და ხურმუდ ბანუ»
5. «ასლი და ქერიმი» (1912)
6. «ხარუნი და ლეილა» (1915)
7. «ქოროღლი» (1937)

კანტატები:

1. «კანტატა», ფირდოუსის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი (1930)
2. «კანტატა», აზერბაიჯანის სსრ 10 წლისთავისადმი მიძღვნილი (1937)
3. კანტატა «სამშობლო და ფრონტი» (1944)

მუსიკალური კომედიები:

1. «ცოლი და ქმარი» (1909)
2. «ეს თუ არა ის» (1910)
3. «არშინ მალ ალანი» (1913)

რომანსები:

1. «Sevgili canan» (1941)
2. «Sənsiz» («უშენოდ») (1941)

სიმღერები და ჰიმნები:

1. «მოწოდება» (სხვადასხვა წლებში)
2. «ქველმოქმედების და» («Şafqət bacısı»)
3. «დედის დარიგება შვილისადმი» («Ananın oğluna nəsihəti»)
4. «კომკავშირელი გოგონა»
5. აზერბაიჯანის დემოკრატიული რესპუბლიკის ჰიმნი (1918)
6. «გამარჯვების ჰიმნი» («Qələbə himni» (1945))
7. აზერბაიჯანის სახელმწიფო ჰიმნი» (1946)

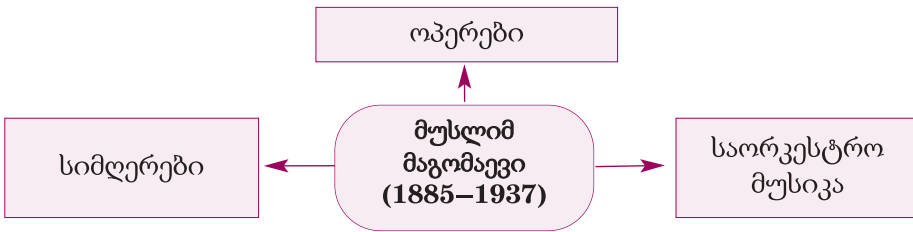
ორკესტრული მუსიკა:

- ფანტაზიები ნომერ 1 და 2 (1929—1930)

კამერულ-ინსტრუმენტალური მუსიკა:

1. «ამულური ტრიო» («Aşıqsa-yağrı») (30-ანი წლების დასაწყისი)
2. «ჯანგი» ფორტეპიანოსათვის (მე-II სამამულო ომის დროს)

მუსლიმ მაგომაევი

ოპერები:

1. «შაჰ ისმაილი» (1916)
2. «ნარგიზი» (1935)

«ჯეირანი», «ჩანჩქერი», «პიონერების მარში» (1920 -1936 წლებში)

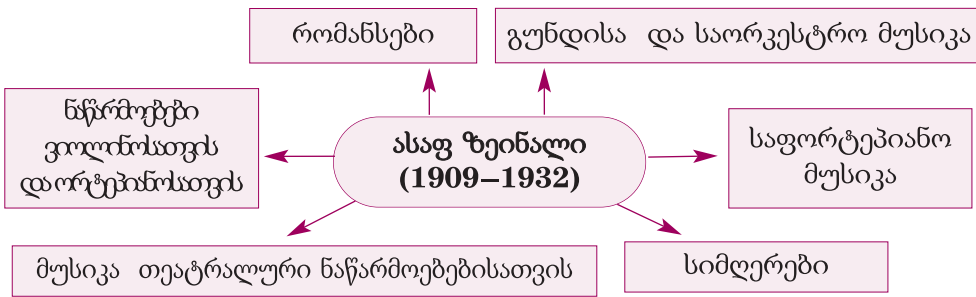
სიმღერები:

«გაზაფხული», «მდელო», «ჩვენი სოფელი», «ნავთობი» (1920 -1930 -ანი წლები)

საორკესტრო მუსიკა:

«რადიო-მარში» (რმ -8), «ტურაჯი», «აზერბაიჯანის ტრამალებში»

ასაფ ზეინალი

რომანსები:

«ჩემი ქვეყანა», «კითხვა», «მწყემსი», «სეირანი» (20-ანი წლების ბოლო - 30-ანი წლების დასაწყისი), «ჩახარგიახი», «ჩადრა», «მესაზღვრე».

(1926), «ფრაგმენტები», «საბავშვო სიუიტი».

საფორტეპიანო მუსიკა:

«საბავშვო სიუიტი»; «2 ფუგი» (1926 -1928).

მუსიკა თეატრალური ნაწარმოებებისათვის:

მუსიკა «სევილის» ნაწარმოებისათვის

გუნდისა და საორკესტრო მუსიკა: «შიქესტე» სიუიტი «ფრაგმენტები» ორკესტრისათვის (1931)

ჯაბარ ჯაბარლის «გარდატეხვა» ა. გამიდის «ინდიელი ქალი», ჯ. ხანდანის («საიდუმლო ხალხი»), ა. იანოვსკის «მრისხანება», კირშოვის «ჩრდილო ქარი» (1920 -ანების ბოლო - 1932 წლები).

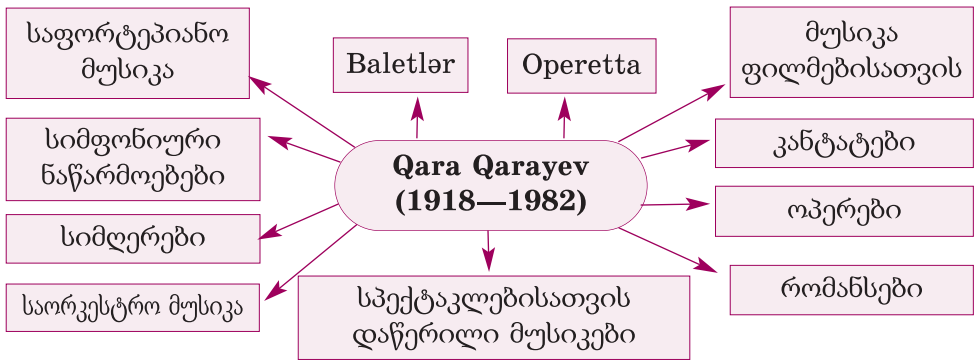
სიმღერები:

ამუშავებდა აზერბაიჯანულ ხალხურ სიმღერებს გუნდისათვის (1930), «არაქსი».

ნაწარმოებები ვიოლინოსათვის და ფორტეპიანოსათვის:

«მულამსაიაგი» (1928), «დურნა»

ყარა ყარაევი

ბალეტები:

1. «შვიდი მზეთუნახავი» (1952)
2. «ჭექაქუხილის ბილიკით» (1958)

ოპერები:

1. ოპერა «ვეთენი» («სამშობლო») (ჯევედეტ გაჯიევეთან ერთობლივად) (1945)
2. მონოოპერა «სინაზე» (1972)

ოპერეტები:

«უცნობი გასკონელი» (1973)

სიმფონიური ნაწარმოებები:

3 სიმფონია (1965), სიმფონიური პოემა «ლეილა და მეჯნუნი» (1947), სიუიტა «შვიდი მზეთუნახავი» (1949), «პასაკალია და სამმაგი ფუგა».

საორკესტრო მუსიკა:

«აზერბაიჯანული სიუიტა» (1939), «ალბანური რაპსოდია», «ვიეტნამური სიუიტა», «ქორეოგრაფიული ნახატები».

რომანსები:

«მე თქვენ მიყვარდით» ციკლი რომანსების «6 რუბაი ომარ ხაიამის» (1946), ლირიკული გუნდი «შემოდგომა» (1947)

კანტატები:

«სიმღერა გულზე» (1938), «სიმღერა სიხარულზე» (1947), «ჩვენი პარტია» (1959), «მეგობრობის ჰიმნი» (1972)

მუსიკა კინოფილმებისათვის:

1. საბავშვო სიუიტა, 24 პრელუდია (1951 - 1963)
2. ინსტრუმენტული კონცერტი: კონცერტი სკრიპკისთვის და სიმფონიური ორკესტრისთვის (1968)
3. კონცერტი ფორტეპიანოსთვის და სიმფონიური ორკესტრისთვის (1978)

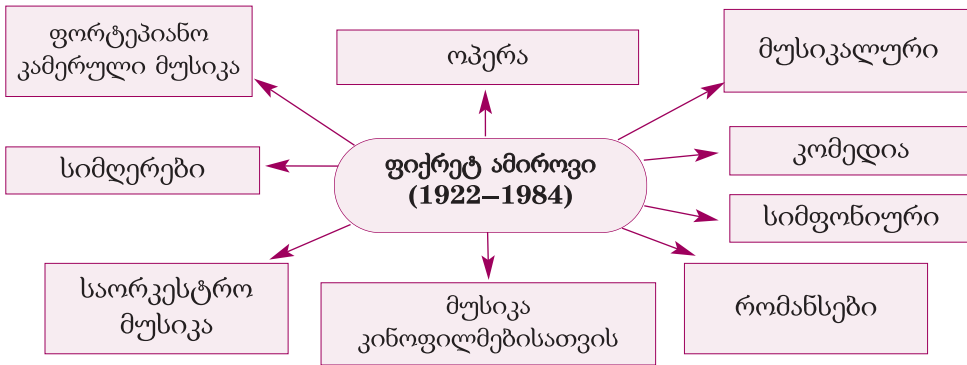
სიმღერა:

«სიმღერა ზღვაზე» (1950)

მუსიკა, დაწერილი სპექტაკლებისათვის:

«მასკარადი» მ. ლერმონტოვის (1957) «ჰამლეტი», «ზამთრის ზღაპარი» უ. შექსპირის (1955), «ცეკვის მასწავლებელი» ლოპე დე ვეგა, «უცნაური ადამიანი» ნ. ხიკმეტის (1956), «ოფტიმისტური ტრაგედია» ვ. ვიშნევსკის, «ანტონიო და კლეოპატრა» უ. შექსპირის (1964), «ადამიანი აგდებს ღუზას» ი. გასიმოვასი (1965)

ფიქრეტ ამიროვი

სიმფონია:

სიმფონია «ნიზამი» სიმეზიანი ორკესტრისათვის (1947)

ოპერები:

1. «უღღუზი» (1948)
2. «სევილი» (1953)
3. «კარგი ამბავი» (1945)

ბალეტი:

1. «შურ- ბალეტი» (1968)
2. «ლეგენდა ნასიმიზე» (1973)
3. «ათას ერთი ღამე» (1979)
4. «ნიზამი» (1984)

მუსიკალური კომედიები:

1. «გულთა მყობლები» (1944)
2. «გილოცავ» (1946)

საორკესტრო მუსიკა:

სიუიტა «აზერბაიჯანი» (1950), სიმფონიური მულამები «შური» (1948) და «კიურდი - ოვმარი» (1948), «კონცერტი ფორტეპიანოსა და სიმფონიური ორკესტრისათვის არაბულ თემებზე» (1950) «კონცერტი სკრიპკის, ფორტეპიანოსა და სიმფონიური ორკესტრ-

ისათვის»

(1946), სიმფონიური მულამები «გიულისტან - ბაიათი - შირაზი» (1970), «ტრიპტიქი დიდი სიმფონიური ორკესტრისათვის», «აზერბაიჯანული გრავიურა» (1976), ვოკალურ - ქორეოგრაფიული პოემა «ნიზამი» (1942), «აზერბაიჯანული კაპრიჩიო» (1961)

რომანსები:

1. «უღღუზი»
2. «გიულიუმი» (1943)
3. «ორი ნაპირი»

მუსიკა კინოფილმებთან ერთად:

1. «დილა» (1960)
2. «დიდი ოპერა» (1962)
3. «ლამაზი მე არ ვყოფილვარ» (1968)

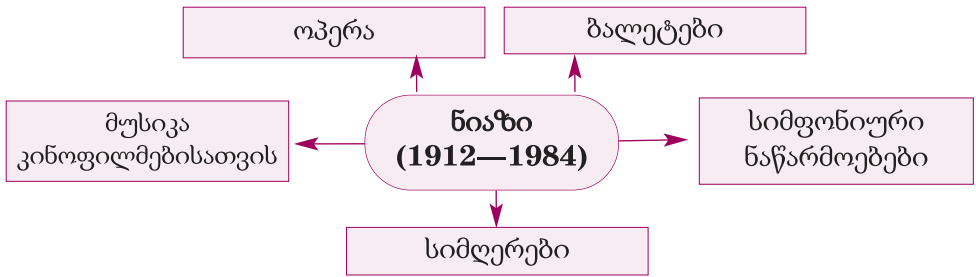
სიმღერები:

12 საბავშვო სიმღერა, «გეიგელი», «საქორწინო სიმღერა» («Toy mah-nisi»), «მე შეყვარებული ვარ» და სხვა.

ფორტეპიანო - კამერული მუსიკა:

6 საბავშვო სიმღერა, 12 მინიატურა (1955), «ელეგია» ტრიოსთვის

ნიაზი

ოპერა:

1. «ხოსროვი და შირინი» (1942)
2. ოპერა - კანტატა «1920 წელს» (1943)

- «ხსოვნა» (1944), «ბრძოლაში» (1944), «საკონცერტო ვალსი» (1950), სიუიტა «მეურნეობა» (1950)

ბალეტები:

«ჩიტრა» (დაწერილია 1961 წელს, დადგმულია სცენაზე 1972 წელს)

მუსიკა კინოფილმებისათვის:

1. «ალმასი» (1963)
2. «ციხესიმაგრის საიდუმლოება» (1959)

სიმფონიური ნაწარმოებები:

«ზაქათალის სიუიტა» (1935), «ლუზინკა» (1942), «საცეკვაო სიუიტა» (1942), «რასტი» (1949),

სიმღერები:

«ითამაშე - იცეკვე», «გარაგილია», «სიმღერა სამშობლოზე» (1950-იან წლებზე)

საიდ რუსტამოვი

მუსიკალური კომედიები:

«დურნა» (1947), «ხუთ მანეთიანი საპატარძლო», «ხელმძღვანელის ცოლი» (1961), «ორმოცდაათწლის ახალგაზრდა», სიმღერა, დაწერილი

მბერი» (1972)

სიმღერები:

«სურეია», «ფრონტზე», «წინ», «მეზღვარის სიმღერა», «უსმინე, ფრონტს» «მენავთობე», «გოგონა - ექიმი», «სუმგაიტი», «მე ხმას ვაძლევ მშვიდობას», «ალაგეზი», «გურბან ადინა», «სევგილიმი» «ბანოვმა» და სხვა. (1940 - 1970 - იანი წლები)

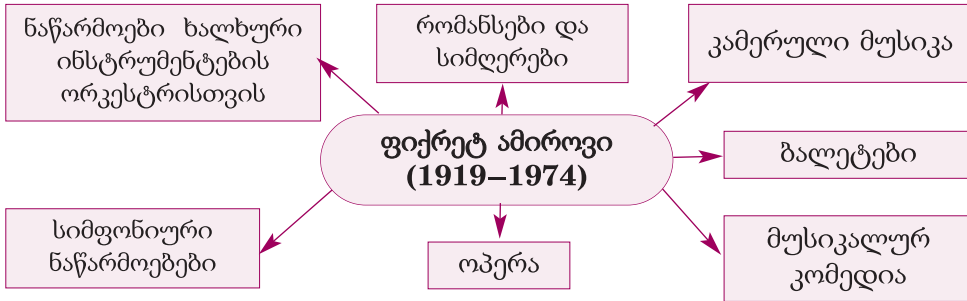
სპექტაკლებისთვის:

«გაჯი გარა», «ბაგიფი», «წყაროს წყალი», «ქორწილი»

კანტატები:

«ახერბაიჯანი» (1971), «ოქტო-

სოლტან ჰაჯიბეკოვი

ოპერა:

«კემინე და თხები» (1945)

ბალეტი:

«გიულშენი» (1950)

მუსიკალური კომედია:

«გიზილგული» (1940)

სიმფონიური ნაწარმოებები:

I (1944) და II სიმფონიებში (1946),

სიმფონიური სურათი «ქარავანი» (1945),

«უვერტიურა» (1956)

რომანსები და სიმღერები:

«გრძელი და რთული გზა» (1954),

«ბარტყი» (1943), «პარტიული სიმღერა», «მისასალმებელი სიმღერა უკრაინაში» და რიგი საბავშვო სიმღერების, «ჩემის სათამაშო ბურთი», «გაზაფხული მოდის» (1950 - 1956-იანი წლები)

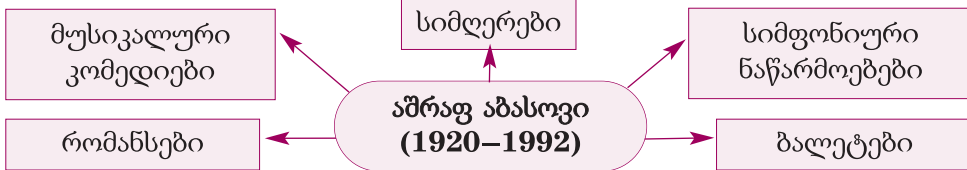
ნაწარმოები ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრისთვის:

«ბულგარული სიუიტა» (1964)

კამერული მუსიკა:

«სიუიტა ინდოეთის თემაზე (სიმებიანი კვარტეტისათვის)» (1964)

აშრაფ აბასოვი

ბალეტი:

«შავტუხა» (1965)

სიმფონიური ნაწარმოებები:

«საკეცავო სიუიტა», სიმფონიური პოემა «დადგება დღე» (1952),

«დრამატული პოემა», «კონცერტ-ინო» სიმფონიური ორკესტრისთვის

(1948), «კონცერტი ფორტოპიანოსა და ორკესტრისათვის» (1946),

«ეთიოპიის ესკიზები»

მუსიკალური კომედიები:

«Səndən mənə yar olmaz» (1963),

«მთის წიაღში» («Dağlar qoynunda») (1970),

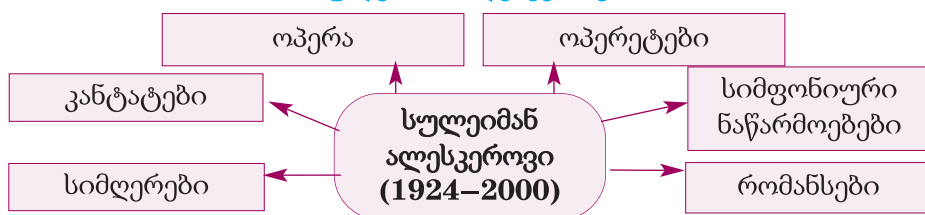
«ჩემი სახლი, ჩემი ცხოვრება» («Evim mənim, həyatim mənim»)

რომანსები:

«ცხოვრება ჩემი» («Həyatim mənim»)

და სიმღერები ბავშვებისთვის

სულიმან ალესკეროვი

ოპერა:

«ბახადური და სონა» (1962)

ოპერეტები:

«სიყვარულის ყვავილი» (1945), «მილიონერის ღატაკი შვილი» («Milyonçunun dilənçi oğlu») (1966), «ულდუზი» (1948 – 1957 წლები) და სხვა.

სიმფონიური ნაწარმოებები:

სიმფონიური მულამი «ბაიათი - შირაზი» (1952), «3 კონცერტი თარის და ორკესტრისათვის» (1971 - 1973), «ორმაგი კონცერტი ვიოლონჩელოს, ფორტეპიანოს და სიმფონიური ორკესტრისათვის» (1947), სიმფონიური პოემა «აზი ასლანოვას ხსოვნა»

კანტატები:

«მისალმება ბრწყინვალე ოქტომბერს» (1947), «დიდება, შენ სამშობლო» («Vatan, eşq oslun») (1960), «საგაზაფხულო მელოდია», «ერთი დროშის ქვეშ» (1970), ვოკალურ - სიმფონიური პოემა «ჩინგიზ ილდირიმი» (1974)

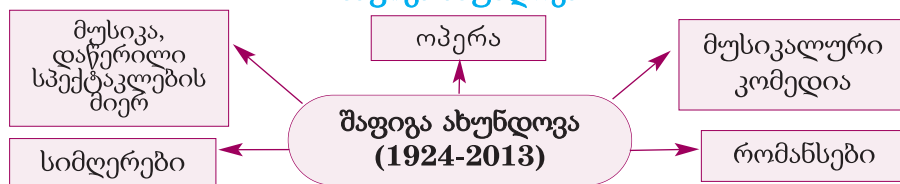
რომანსები:

«Sərvi Xuramanım mənim», «ჩემი სამშობლო», «Neylərəm»

სიმღერები:

«მენავთობე გოგონა ->» («Neftçi qızı»), «ვასპის მენავთობე», «მწარმოებლების სიმღერა» და საბავშვო სიმღერები (სხვადასხვა წლებში)

შაფიგა ახუნდოვა

ოპერა:

«Gəlin qayası» («საპატარძლოს კლდე»)(1972)

მუსიკალური კომედია:

«Ev bizim sirr bizim» (1965)

მუსიკა, დაწერილი სპექტაკლების მიერ:

«გაზაფხულის სიმღერა» «აგილი და სარვინაზი», «უკანასკნელი წერილი», «ეტიბარი», «სინდისი» («Vicdan») «დიდი გული» და სხვა.

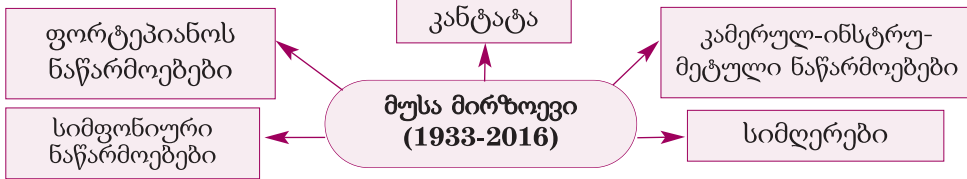
რომანსები:

«Nə gözəl», «Cahanda», «Fəqan etməz idim»

სიმღერები:

«Neyçün gəlməz», «Mehriban olaq» («ვიცოთ მეგობრულები»), «ოცნებები» «პირველი მოგონება», «იცოცხლე, გულო» «მეგობრები, რომ არ იყვნენ» («Dostlar olmasa»), «maralim olmasa» «ჩემი თვალები» («Gözlərim»), «შეიცვალა ბუნება» («Dəyişdi təbiət»), «სულის მელოდია» («Könül təranələri»), «სიმღერა ბაქოზე», «ინდური» («Hindqızı»), «სიცოცხლე, სავსე სიმღერებით» («Nəgməli həyat»), «რა ვსთქვა » («Nə deyim»), სხვადასხვა საბავშვო სიმღერები

მუსა მირზოევი

სიმფონიური შემოქმედება:

სიმფონიური პოემა «საადის გახსენება» «7 სიმფონიური სურათი» «პოლიფონიური სიმფონია» კამერული ორკესტრისათვის (1999), «ფიქრები ხელოვნებაზე» («İncəsənət duyğuları») ხმისთვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის (2001), ვოკალურ-სიმფონიური გვერდი «აღმოსავლური სურათები»

ფორტეპიანოს შემოქმედება:

«ლენქორანული ლეგენდა», «ვაპრიჩიოს-სონატა», «ლირიკული სონატა», 5 საბავშვო სიმღერა ფორტეპიანოსთვის (1990), «ფორტეპიანო პიესების ციკლი ახალგაზრდებისათვის»

კანტატა:

საშუალო კანტატა «გამარჯობა დიდო ხელმძღვანელო» (2001)

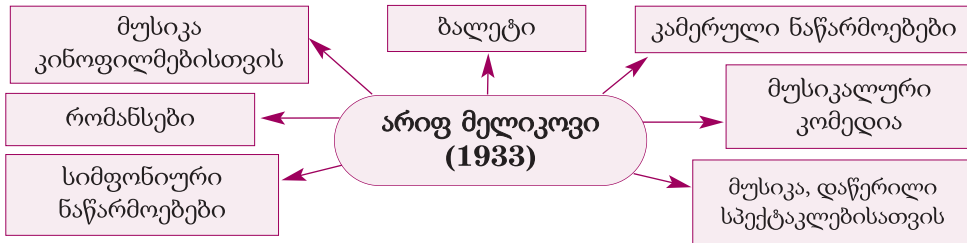
კამერულ-ინსტრუმენტული შემოქმედება:

«ადაჟიო» ფორტეპიანოსა და სკრიპკისათვის, «ვალსი - სკერცო», «რომანტიული ტრიო», «ჩქარი მოძრაობა» («Cəld hərəkət») კანცონას, ვიოლინოსა და ფორტეპიანოსთვის (1994), «რომანტიული პოემა» კამერული ორკესტრისათვის (2000)

სიმღერები:

3 სიმღერა საბავშვო გუნდისთვის, «სამშობლო» (2000), « ოხუნჯი კატა» (2000), «თოვლის ბაბუა» და სხვა.

არიფ მელიკოვი

ბალეტი:

«ლეგენდა სიყვარულზე» (1961), «ორნი დედამიწაზე» (1969), «ორი გულის პოემა» («İki qəlbın poemasi») (1981)

სიმფონიური შემოქმედება :

8 სიმფონია (1958 - 2000), სიმფონიური პოემა «მეტამორფოზი» « აზერბაიჯანული ბალადა» ხმისთვის და სიმფონიური ორკესტრისათვის (1995)

მუსიკა კინოფილმებისთვის:

«ჯადოსნული ხალათი» (1964), «ოცდაექვსი» (1966), «ვარსკვლავები არ ქვრებიან» (1971), «რუსტამი და ზოხრაბი» (1971), «სიაფუში» «ქაღალტის კოშკი» და სხვა.

მუსიკა, დაწერილი სპექტაკლებისათვის:

«ექო» («əks-sada»), «ხმალი, ჩარჰობილი მიწაში» («Torpaga sancılan qılinc») , «გავროშა» , «რუსტამი და ზოხრაბი», «ნატოვანი», «ათაბაგი» და სხვები.

კამერული შემოქმედება :

III კამერული სიმფონია, 12 სიმფონიური პიესა (70-იან წლებში), ცონატა ვიოლინოსათვის - სოლო

რომანსები:

4 რომანსი, დაწერილი ნ.ხიკმეტის სიტყვებზე

მუსიკალური კომედია:

«ტალღები» («Dalgalar»)(1967)

MUSİQİ 9

*Ümumtəhsil məktəblərinin 9-cu sinfi üçün
Musiqi fənni üzrə dərslik
(Gürcü dilində)*

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər:

**Oqtay Məmmədəğa oğlu Rəcəbov
Nazim Kazım oğlu Kazımov
Ramil Adıgözəl oğlu Qasımov**

Tərcüməçi

Nəriman Əliyev

Redaktoru

Sevinc Nuruqızı

Bədii və texniki redaktoru

Abdulla Ələkbərov

Dizaynerləri

Səbinə Məmmədova, Təhmasib Mehdiyev

Rəssamı

Aynur Salahova

Korrektoru

Aftandil Kapanadze

*Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
03.06.2016-cı il tarixli 369 №-li
əmri ilə təsdiq edilmişdir.*

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi – 2016

Kağız formatı 70x100^{1/16}. Fiziki çap vərəqi 8,0.
Səhifə sayı 128. Uçot nəşr vərəqi 7,6.
Tiraj 200. Pulsuz.

«Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya» MMC-nin
mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 149

PULSUZ